

UCHWAŁA NR .....
RADY MIEJSKIEJ WAŁBRZYCHA

z dnia ..... 2014 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Wałbrzycha.

§ 3. Traci moc uchwała Nr XLIV/282/05 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 11 października 2005 roku w sprawie przyjęcia Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku.

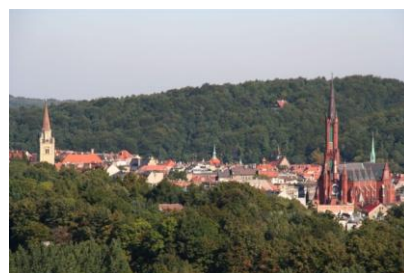
§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej Wałbrzycha

Anna Maria Romańska

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WAŁBRZYCHA DO 2020 ROKU

Wałbrzych, czerwiec 2014 r.

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	3
CZEŚĆ PIERWSZA – Diagnoza stanu miasta	
1.1. Charakterystyka procesu opracowania strategii	4
1.2. Charakterystyka miasta.....	4
1.3. Społeczne, gospodarcze oraz środowiskowe uwarunkowania realizacji strategii.....	6
1.3.1. Sfera społeczna	8
1.3.2. Sfera gospodarcza.....	31
1.3.3. Sfera środowiskowa.....	48
1.4. Analiza SWOT oraz identyfikacja najważniejszych problemów miasta	52
1.5. Pozycja miasta Wałbrzycha w zestawieniach i rankingach	70
1.6. Syntetyczna informacja na temat stanu realizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku	72
CZEŚĆ DRUGA – Strategiczne kierunki rozwoju Wałbrzycha	
2.1. Misja, wizja oraz strategiczne cele rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku	80
2.2. Zadania strategiczne	82
2.3. Ocena zgodności strategicznych celów rozwoju Wałbrzycha z dokumentami o charakterze lokalnym i ponadlokalnym	86
CZEŚĆ TRZECIA – Wdrażanie strategii	
3.1. System zarządzania realizacją strategii.....	93
3.2. Mierniki monitorowania realizacji strategii	94
3.3. Wskaźniki monitorowania rozwoju miasta	98
SPIS TABEL	103
SPIS RYSUNKÓW	108
ZAŁĄCZNIKI	
Załącznik 1. Wykaz osób biorących udział w procesie opracowania strategii	109

Słowo wstępne

Z każdym dniem Wałbrzych zmienia się na oczach wałbrzyszan, odwiedzających miasto turystów i inwestorów, którzy lokują tutaj swój kapitał. Konsekwentnie realizowane przez władze miasta inwestycje mają na celu poprawę jakości życia jego mieszkańców oraz wykreowanie miasta przyjaznego turystom oraz inwestorom. W perspektywie najbliższych kilku lat Wałbrzych ma się stać miastem zintegrowanym, dobrym miejscem do życia w godnych warunkach, zarówno dla ludzi młodych, jak i pokolenia seniorów. Miastem szanującym swoją historię i tradycje przemysłowe, dbającym o zasoby kultury oraz środowisko naturalne, a nade wszystko miastem, które optymalnie angażuje lokalne zasoby ludzkie, naturalne i gospodarcze celem osiągnięcia trwałego i zrównoważonego rozwoju. Ponadto jako lider Aglomeracji Wałbrzyskiej i miasto otwarte na współpracę, Wałbrzych ma się stać siłą napędową rozwoju w wymiarze ponadlokalnym, tj. wychodzącym poza granice administracyjne samego miasta.

Długookresowa (perspektywiczna) wizja rozwoju Wałbrzycha i jej urzeczywistnienie wymagają zatem od władz miasta, liderów oraz społeczności lokalnej strategicznego myślenia o przyszłości Wałbrzycha, otwartości, partnerstwa, umiejętności poszukiwania konsensusu, a także inicjatywy w podejmowaniu i realizowaniu projektów rozwojowych. Niezbędne jest również sformułowanie strategii rozwoju jako podstawowego narzędzia, przy użyciu którego samorząd lokalny jest zdolny do prowadzenia polityki rozwoju na danym obszarze. **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku** jest odpowiedzią miasta na wyzwania i potrzeby rozwojowe oraz szanse jakie stwarza nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej do 2020 r. Ponadto, aktualizacja strategii rozwoju zbiegła się w czasie z opracowaniem tego typu dokumentu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz województwa dolnośląskiego. Warto w tym miejscu nadmienić, że wpisując się w cele polityki o zasięgu ponadlokalnym i regionalnym Wałbrzych zachowuje swoją autonomię poprzez określenie, w ramach niniejszej strategii, własnej ścieżki rozwoju.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku powstała w procesie uspołecznionym i jej ostateczny kształt jest wynikiem wielu spotkań, dyskusji i uzgodnień podejmowanych w różnych gremiach. Określa długofalową wizję oraz wytycza strategiczne cele rozwoju Wałbrzycha w perspektywie do 2020 roku. Stanowi zatem solidną podstawę podejmowania decyzji, realizacji zadań samorządu oraz ubiegania się o środki finansowe z Unii Europejskiej. Jej zadaniem jest zatem usprawnienie procesów zarządzania rozwojem lokalnym – innymi słowy wzrost skuteczności i efektywności działań samorządu.

CZĘŚĆ PIERWSZA – Diagnoza stanu miasta

1.1. Charakterystyka procesu opracowania strategii

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku opracowana została w procesie partycypacyjnym. Oznacza to, że umożliwiono różnym – istotnym z punktu widzenia rozwoju miasta – stronom wzięcie udziału w podejmowaniu decyzji o sprawach, które pośrednio lub bezpośrednio ich dotyczą. Cechą charakterystyczną partycypacji obywatelskiej jest wymiana informacji i poglądów zachodząca pionowo – pomiędzy przedstawicielami władzy a stroną społeczną: mieszkańcami, przedstawicielami organizacji pozarządowych, reprezentantami wiodących podmiotów gospodarczych, itd. Jest ona elementem demokracji uczestniczącej¹. Wykaz osób włączonych w przygotowanie strategii zamieszczony został w Załączniku 1.

Strategię Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku sformułowano w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju. Szczególną uwagę zwrócono na zapewnienie równego traktowania trzech łańdów, tj. środowiskowego, społecznego oraz gospodarczego.

Kluczowe etapy przygotowania strategii obejmowały:

1. Rozpoczęcie procesu opracowania strategii (18.12.2013 r.).
2. Przygotowanie „Raportu o stanie Wałbrzycha” (01.02.2014 r.)
3. I Forum Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha (10.02.2014 r.) – lokalni liderzy (tj. reprezentanci władz samorządowych, biznesu, organizacji pozarządowych, instytucji kultury, edukacji, itd.) zidentyfikowali kluczowe problemy Wałbrzycha. Ponadto sformułowana została wizja oraz cele strategiczne rozwoju miasta.
4. Warsztaty robocze z udziałem pracowników Urzędu Miejskiego (04.03.2014 r.) - sformułowane zostały propozycje zadań strategicznych.
5. II Forum Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha (10.03.2014 r.) – lokalni liderzy zweryfikowali oraz poszerzyli listę zadań strategicznych.
6. Warsztaty robocze z udziałem pracowników Urzędu Miejskiego (26.03.2014 r.) – określone zostały ramy czasowe oraz koordynatorzy zadań strategicznych.
7. Konsultacje społeczne (11–25.04.2014 r.) – zebrano i uwzględniono opinie mieszkańców Wałbrzycha dotyczące wizji rozwoju, celów oraz zadań strategicznych.
8. Sformułowanie ostatecznej wersji „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku” (15.05.2014 r.).

1.2. Charakterystyka miasta

Wałbrzych położony jest w południowo-zachodniej Polsce, w województwie dolnośląskim, w centralnej części Sudetów Środkowych, w pobliżu granic z Republiką Czeską oraz Niemcami (zob. rys. 1). Miasto leży nad rzeką Pełcznicą w malowniczej Kotlinie Wałbrzyskiej, którą otaczają lesiste pasma Gór Wałbrzyskich. Granice administracyjne miasta przebiegają częściowo naturalnymi zboczami, grzbietami gór,

---

¹ „ABC Konsultacji. Krótki przewodnik po metodach i technikach prowadzenia konsultacji społecznych”, Projekt Społeczny 2012, Warszawa 2010, s. 4.

a czasem opierają się na potokach górskich – konsekwencją tego są różnice poziomów terenu na obszarze miasta, które swój najwyższy punkt osiąga na Borowej – 853 m n.p.m., najniższy w Dolinie Pełcznicy – 315 m n.p.m. Położenie miasta wśród lasów i gór jest niewątpliwie urokliwe i lokuje Wałbrzych w grupie najbardziej zielonych miast w Polsce (tereny leśne wraz z użytkami rolnymi stanowią blisko 65% powierzchni miasta). Z drugiej strony jednak, górzyste ukształtowanie terenu implikuje pewne ograniczenia i/lub negatywne konsekwencje dla poprawy jakości życia jego mieszkańców. Wśród nich wymienić należy m.in. ograniczoną dostępność komunikacyjną miasta, zanieczyszczenie powietrza niską emisją czy niewystarczające zasoby wody pitnej, która dostarczana jest z wielu źródeł położonych często w znacznej odległości od Wałbrzycha.

Przez Wałbrzych przebiega droga krajowa numer 35 prowadząca z Wrocławia do przejścia granicznego z Republiką Czeską w Golińsku. Miasto położone jest w pobliżu skrzyżowania dwóch autostrad – A4 (w odległości 40 km) i planowanej A3 (w odległości 29 km), które połączą Polskę wschodnią z zachodnią i północną z południową. W promieniu 70 km od Wałbrzycha położone są miasta: Wrocław, Legnica, Jelenia Góra, Kłodzko oraz Świdnica.

Rys. 1. Położenie Wałbrzycha w Polsce i województwie dolnośląskim

Źródło: http://www.um.walbrzych.pl/strony/nasze_miasto_poznaj_lokalizacja.htm

Wałbrzych zajmuje powierzchnię 85 km² i pod tym względem jest trzecim, po Wrocławiu i Jeleniej Górze, miastem w województwie dolnośląskim. W latach 1975-1998 miasto było siedzibą województwa wałbrzyskiego, a po reformie administracyjnej kraju miastem na prawach powiatu. 1 stycznia 2003 roku Wałbrzych utracił status powiatu grodzkiego i przez 10 lat, tj. do momentu przywrócenia Wałbrzychowi praw powiatu grodzkiego (1 stycznia 2013 roku), było to największe w Polsce miasto o statusie gminy.

1.3. Społeczne, gospodarcze oraz środowiskowe uwarunkowania realizacji strategii

Statystyczny obraz miasta Wałbrzycha opracowany został na podstawie wskaźników prezentowanych przede wszystkim w układzie tabelarycznym. Dla większości przyjętych w analizie wskaźników zamieszczono trzy tabele zawierające odpowiednio:

- 1) dane dla miasta Wałbrzycha oraz największych polskich miast²,
- 2) dane dla miasta Wałbrzycha oraz największych miast z terenu województwa dolnośląskiego³,
- 3) ocenę zmian zachodzących w czasie i zaobserwowanych dla miasta Wałbrzycha wraz z oceną zmian średniej wartości dla największych polskich miast (Polska) oraz średniej wartości dla największych miast z terenu województwa dolnośląskiego (Dolny Śląsk).

Ponadto, niektóre z przyjętych w analizie wskaźników prezentowane są dla powiatu wałbrzyskiego i porównywane z wartościami zaobserwowanymi dla innych powiatów z regionu wałbrzyskiego. Takie podejście wynika m.in. z faktu ograniczonego dostępu do danych statystycznych, które gromadzone są na poziomie gmin oraz miast na prawach powiatu. Dla wybranych wskaźników opis tabelaryczny uzupełniony został opisem graficznym.

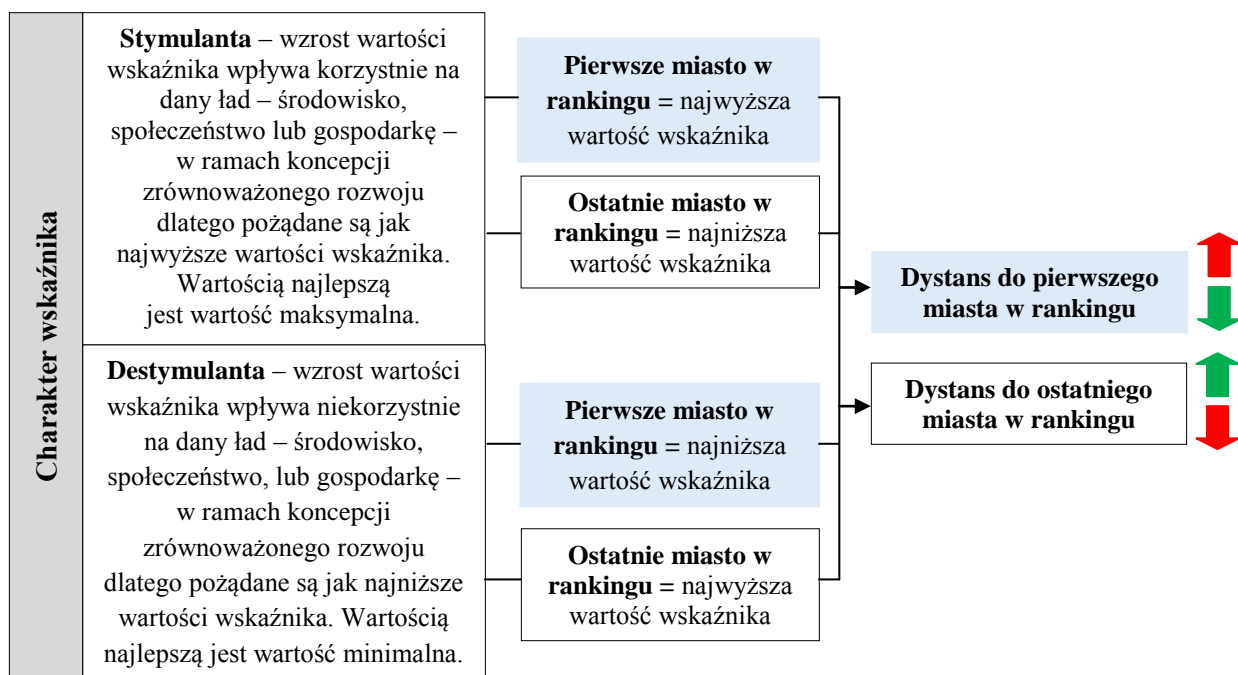
Analiza wskaźnikowa dla Wałbrzycha przygotowana została w dwóch układach odniesienia. Pierwszym z nich jest prezentacja wartości wybranych wskaźników dla miasta oraz miast o zbliżonej do Wałbrzycha liczbie mieszkańców. Tłem do porównań są zatem takie polskie miasta jak: Płock, Tarnów, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Tychy, Zielona Góra, Opole, Włocławek oraz Elbląg. Drugim odniesieniem w zakresie porównania wartości wybranych wskaźników dla Wałbrzycha są największe miasta z terenu województwa dolnośląskiego tj.: Jelenia Góra, Legnica, Lubin oraz Wrocław. Miasta zestawiane z Wałbrzychem w obu układach odniesienia wybrane zostały na podstawie liczby mieszkańców według stanu na 31.XII.2012 r. Źródłem danych dla wskaźników przyjętych w analizie były zasoby *Banku Danych Lokalnych* Głównego Urzędu Statystycznego. Analizą wskaźnikową objęto okres pięciu kolejnych lat począwszy od roku 2008.

Dla obu układów odniesienia – Polska oraz Dolny Śląsk – obliczony został wskaźnik dynamiki zmian poziomu zjawiska w 2012 roku w porównaniu z pierwszym okresem analizy. Dynamika zmian poziomu zjawiska oraz charakter wskaźnika (stymulanta lub destymulanta) stanowiły podstawę określenia miejsca danego miasta w rankingu. Jednocześnie dla każdego wskaźnika przyjętego w analizie zmierzono dystans jaki dzieli miasto Wałbrzych od najlepszego i najgorszego miasta w obu zestawieniach. Ocenie poddano zaobserwowane w czasie zwiększenie bądź zmniejszenie dystansu. Dla łatwości interpretacji zmiany oceniane pozytywnie zaznaczono zielonym kolorem czcionki lub wypełnienia strzałki, zaś te oceniane negatywnie – czerwonym (zob. rys. 1.).

---

² W zestawieniach porównawczych uwzględniono łącznie z Wałbrzychem 10 polskich miast o zbliżonej do Wałbrzycha liczbie mieszkańców.

³ W zestawieniach porównawczych uwzględniono łącznie z Wałbrzychem 5 największych miast z terenu woj. dolnośląskiego o liczbie mieszkańców powyżej 70 tys. osób.

Rys. 2. Interpretacja zmian wartości wskaźnika w czasie w relacji do pierwszego i ostatniego miasta w rankingu

Źródło: opracowanie własne.

Dla ułatwienia interpretacji poniżej zamieszczono przykładowy schemat oceny zmian poziomu wskaźnika w relacji do pierwszej i ostatniej jednostki terytorialnej w rankingu.

Przykład

PODSUMOWANIE DLA MIASTA WAŁBRZYCHA				
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia		
		Polska		Województwo
Tendencja zmian wskaźnika	2008-2012	Korzystna		
Dystans do miasta pierwszego w rankingu	2009	5,3%	↑	6,5%
	2012	6,0%		5,2%
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2009	0,2%	↓	0%
	2012	0,0%		2,7%

Zwiększenie dystansu do „najlepszego” miasta w rankingu należy ocenić negatywnie

Zmniejszenie dystansu do „najlepszego” miasta w rankingu należy ocenić pozytywnie

Zwiększenie dystansu do „najgorszego” miasta w rankingu należy ocenić pozytywnie

Zmniejszenie dystansu do „najgorszego” miasta w rankingu należy ocenić negatywnie

1.3.1. Sfera społeczna

W niniejszym opracowaniu w ramach ładu społecznego szczególną uwagę poświęcono tym statystykom, które obrazują strukturę ludności miasta Wałbrzycha oraz jej sytuację na lokalnym rynku pracy. Analizowano także kondycję sektora kultury i edukacji oraz aktywność ludności aproksymowaną dynamiką powstawania organizacji społecznych. Dobór wskaźników podyktowany był m.in. faktem, że jak podkreśla D. Kołodziejczyk⁴ „W rozwoju gminy decydująca rola przypada ludności, która jest głównym sprawcą procesów rozwoju oraz konsumentem jego efektów”.

Wykaz wskaźników uwzględnionych w analizie sfery społecznej przedstawia tab. 1.

Tab. 1. Wskaźniki uwzględnione w analizie sfery społecznej

Symbol	Nazwa wskaźnika	Charakter wskaźnika*
S ₁	Saldo migracji wewnętrznych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	destymulanta
S ₂	Saldo migracji zagranicznych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	destymulanta
S ₃	Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska oraz dla wybranych miast z terenu Polski	destymulanta
S ₄	Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska oraz dla wybranych miast z terenu Polski	destymulanta
S ₅	Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	destymulanta
S ₆	Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle ludności aktywnej zawodowo dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	destymulanta
S ₇	Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
S ₈	Liczba miejsc w przedszkolach w stosunku do liczby dzieci w wieku 3-6 lat dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
S ₉	Udział dzieci w wieku 3-6 z oddziałów przedszkolnych w liczbie wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
S ₁₀	Wyniki ze sprawdzianu końcowego i egzaminu gimnazjalnego za rok 2008 (uśrednione na poziomie gminy) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
S ₁₁	Wyniki ze sprawdzianu końcowego w 2013 r. (uśrednione na poziomie powiatu) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	stymulanta
S ₁₂	Wyniki z egzaminu gimnazjalnego w 2013 r. (uśrednione na poziomie powiatu)	stymulanta
S ₁₃	Zdawalności egzaminu maturalnego – stan na koniec czerwca 2013 r. (uśrednione na poziomie powiatu) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	stymulanta
S ₁₄	Widzowie w kinach na 1000 mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
S ₁₅	Widzowie w teatrach na 1000 mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
S ₁₆	Widzowie w muzeach na 10 tys. mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
S ₁₇	Uczestnicy imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
S ₁₈	Czytelnicy bibliotek na 1000 ludności dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
S ₁₉	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadająca na 10 tys.	stymulanta

⁴ Kołodziejczyk D., *Ocena potencjału demograficznego w gminach*, W: Wiadomości Statystyczne 2011, nr 4, s. 23.

	mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska oraz dla wybranych miast z terenu Polski	
S ₂₀	Małżeństwa zawarte ogółem dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	stymulanta
S ₂₁	Rozwody ogółem dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	destymulanta
S ₂₂	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (w %)	destymulanta

* **Stymulanta** – wzrost wartości wskaźnika wpływa korzystnie na zrównoważony rozwój, dlatego pożądane są jak najwyższe wartości wskaźnika; **Destymulanta** – wzrost wartości wskaźnika wpływa niekorzystnie na zrównoważony rozwój, dlatego pożądane są jak najniższe wartości wskaźnika.

Źródło: opracowanie własne.

Ludność (potencjał demograficzny)

Istotnym czynnikiem determinującym rozwój miast i regionów jest potencjał demograficzny. Charakteryzowany jest on najczęściej za pomocą liczby ludności oraz jej struktury wieku. Wśród popularnych wskaźników, które znajdują zastosowanie w ocenie potencjału demograficznego, jest przyrost naturalny oraz salda migracji⁵.

Bezpośredni związek z sytuacją na rynku pracy ma migracja zarobkowa, przy czym relacja ta dotyczy głównie poziomu regionalnego i lokalnego. Jest jednym z tych zjawisk społecznych, które bardzo szybko reagują na zmianę warunków ekonomicznych w regionie. Migracja może mieć bardzo duży i nie zawsze pozytywny wpływ na funkcjonowanie lokalnych i regionalnych rynków pracy. Jest jednak zjawiskiem, którego nie można powstrzymać we współczesnych, demokratycznych systemach. Kluczowym jest stworzenie systemu zachęt dla cudzoziemców, którzy mogliby wypełniać ewentualne luki na rynku pracy. Tego typu programy działają w większości krajów wysoko rozwiniętych⁶.

Zarówno polskie, jak i światowe przykłady dowodzą, że mobilność zagraniczna może mieć zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty. Nasilony odpływ może negatywnie wpływać na lokalny rozwój, zmniejszać skalę aktywności gospodarczej, wpływać negatywnie na skłonność do inwestycji edukacyjnych. Koszty migracji mogą być o wiele większe niż wynikające z niej korzyści w postaci transferu środków finansowych i pobudzania lokalnego popytu. Z drugiej strony, odpływ osób dobrze wykształconych nie musi mieć negatywnych konsekwencji dla gospodarki. Mobilność młodych Polaków, zwłaszcza absolwentów, może zmniejszać presję na rynek pracy i mieć korzystny wpływ na poziom bezrobocia. Zasadniczą kwestią wydaje się odpowiedź na pytanie czy migracja ma charakter osiedleńczy, czy też czasowy oraz czy wyjazdy za granicę dają szansę poprawy jakości kapitału ludzkiego.

Na potrzeby niniejszej strategii analizie poddano zarówno migrację wewnętrzną, jak i zagraniczną. Zgodnie z definicją GUS, migracje wewnętrzne to „*zmiany miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) w obrębie kraju, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy, w tym - w przypadku gmin miejsko - wiejskich - zmiany miejsca zamieszkania w obrębie gminy - z terenów wiejskich na miejskie lub odwrotnie*”. Migracje zagraniczne są to natomiast „*wyjazdy za granicę i przyjazdy do kraju w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy*”.

⁵ Zob. np. *Wpływ potencjału demograficznego i gospodarczego miast wojewódzkich na kondycje województw*. Warszawa: Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych 2013. Opracowanie dostępne na stronie internetowej: www.stat.gov.pl/.../ASSETS_wplyw_potencjalu.

⁶ Kaczmarczyk P., *Współczesne migracje zagraniczne Polaków – skala, struktura oraz potencjalne skutki dla rynku pracy*, Warszawa 2006. Opracowanie dostępne na stronie internetowej: www.bezrobocie.org.pl.

Salda migracji wewnętrznych i zewnętrznych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego wyszczególniono w tab. 2 i 3.

Tab. 2. Wartości wskaźnika S_1 - saldo migracji wewnętrznych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S_1					Razem lata 2008-2012	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Powiat dzierzoniowski	15	-32	-93	-94	-33	-237	2
Powiat kłodzki	-294	-318	-298	-280	-247	-1437	4
Powiat świdnicki	-178	57	40	-39	-82	-202	1
Powiat wałbrzyski	-540	-532	-585	-514	-411	-2582	5
Powiat ząbkowicki	-28	-106	-239	-191	-213	-777	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab. 3. Wartości wskaźnika S_2 - saldo migracji zagranicznych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S_2					Razem lata 2008-2012	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Powiat dzierzoniowski	-116	-26	-58	-25	-69	-294	2
Powiat kłodzki	-169	-117	-94	-49	-99	-528	4
Powiat świdnicki	-110	-58	-48	-74	-98	-388	3
Powiat wałbrzyski	-210	-131	-128	-114	-128	-711	5
Powiat ząbkowicki	-23	25	35	4	25	66	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

W całym okresie analizy powiat wałbrzyski notował najmniej korzystne, na tle innych powiatów podregionu, saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych. W przypadku migracji wewnętrznych wartość wskaźnika dla powiatu maleje z okresu na okres (najsilniej w ostatnim roku analizy). Wyjątkiem był jedynie 2010 rok, kiedy saldo wzrosło w stosunku do roku 2009. W przypadku migracji zagranicznych, największą pozytywną zmianę zaobserwowano w 2009 roku w stosunku do 2008 roku. W kolejnych latach zmiany wartości wskaźnika – głównie spadki – nie były już tak istotne.

W części diagnostycznej Strategii analizie poddano również wskaźnik obciążenia demograficznego (zob. tab. 4-6). Jak wskazuje J. Szymańczak właściwa proporcja między grupą ludności pracującej i grupami ludności niepracującej ma istotne znaczenie dla sprawnego funkcjonowania państwa. Zmiana tej proporcji powoduje zmniejszanie się zasobów pracy oraz generuje koszty utrzymania grup niepracujących, co negatywnie wpływa na wzrost gospodarczy⁷.

⁷ Szymańczak J., *Starzenie się polskiego społeczeństwa – wybrane aspekty demograficzne*, Studia BAS 2012, nr 2(30), s. 18.

Tab. 4. Wartości wskaźnika S_3 - wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S_3					Zmiana 2012/2008	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Jelenia Góra	52,7	53,5	54,6	55,9	57,6	9.30%	3
Lubin	47,2	48,5	49,4	52,1	54,6	15.68%	5
Legnica	50	50,5	51,6	52,8	54,6	9.20%	2
Wałbrzych	52,8	53,5	53,7	54,8	56,2	6.44%	1
Wrocław	50,3	51,1	51,9	53,5	55,3	9.94%	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab. 5. Wartości wskaźnika S_3 - wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) dla wybranych miast z terenu Polski

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S_3					Zmiana 2012/2008	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Płock	50,8	51,8	52,8	54,4	56,1	10.43%	7
Tarnów	54,2	54,5	55,3	56,1	57,2	5.54%	2
Chorzów	58,7	59,1	59,5	60	60,8	3.58%	1
Dąbrowa Górnicza	44,8	45,7	47,5	49	50,9	13.62%	10
Tychy	44,8	45,5	46,7	48,4	50,4	12.50%	9
Zielona Góra	50,3	51,5	51,7	53,3	55,4	10.14%	6
Wałbrzych	52,8	53,5	53,7	54,8	56,2	6.44%	3
Opole	48	49	50,4	51,6	53,7	11.88%	8
Włocławek	51,3	52,3	52,8	54,5	56,1	9.36%	5
Elbląg	50,1	50,3	51,6	52,2	53,7	7.19%	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab. 6. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S_3

PODSUMOWANIE DLA MIASTA WAŁBRZYCHA					
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia			
		Polska	Województwo		
Tendencja zmian wskaźnika	2008-2012	Niekorzystna		Niekorzystna	
Dystans do miasta pierwszego w rankingu	2008	8,0*		5,6	
	2012	5,8		1,6	
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2008	5,9		0,0	
	2012	4,6		1,4	

* Jednostka miary: osoba.

Źródło: opracowanie własne.

Pomimo że tendencję kształtowania się wartości wskaźnika obciążenia demograficznego należy ocenić negatywnie, to jednak dynamikę jego wzrostu dla Wałbrzycha można

uznać za korzystną – jest wyraźnie niższa od tej, obserwowanej w innych miastach województwa dolnośląskiego. Warto podkreślić, że również na tle miast o zbliżonej liczbie mieszkańców, Wałbrzych zajął wysokie, trzecie miejsce pod względem zmiany wartości wskaźnika. Niestety w poszczególnych latach wskaźnik obciążenia demograficznego dla Wałbrzycha należał do najwyższych na tle innych miast dolnośląskich. Warto jednak podkreślić, że różnice w poziomie wskaźnika dla poszczególnych miast w ostatnim roku analizy są niewielkie. Większe rozbieżności można zauważyć w rankingu uwzględniającym miasta o zbliżonej liczbie mieszkańców (zob. tab. 6).

Rynek pracy

Współzależność zjawisk demograficznych z otoczeniem społeczno-gospodarczym ma wielostronny i różnorodny charakter. Jednym z jej aspektów jest rynek pracy, na którym pochodną uwarunkowań demograficznych są zmiany w podaży pracy. Z kolei sytuacja na rynku pracy może wpłynąć na przebieg podstawowych procesów demograficznych⁸.

W analizowanym okresie można zauważyć w Wałbrzychu niekorzystną tendencję zmian udziału zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Wartość wskaźnika wzrosła bowiem w ciągu pięciu analizowanych lat z poziomu 7,7% do 10,5% (zob. tab. 7 i 8).

Tab. 7. Wartości wskaźnika S_4 - udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Polski

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S_4					Zmiana 2012/2008 (w punktach procentowych)	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Płock	7,6	8,5	8,8	9,6	10,4	2,8	4
Tarnów	5,4	7,0	7,3	7,3	8,5	3,1	5
Chorzów	4,7	6,5	6,7	6,4	6,9	2,2	1
Dąbrowa Górnicza	4,7	7,0	7,1	7,5	8,7	4,0	7
Tychy	2,5	3,6	4,2	4,1	5,0	2,5	2
Zielona Góra	3,5	5,6	5,8	6,3	6,3	2,8	4
Wałbrzych	7,7	9,8	9,1	9,4	10,5	2,8	4
Opole	3,6	4,9	5,5	5,4	6,3	2,7	3
Włocławek	9,5	11,9	13,3	13,8	14,8	5,3	8
Elbląg	6,0	8,3	9,2	8,9	9,6	3,6	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

⁸ Zagórska A., *Demograficzne uwarunkowania rynku pracy województwa dolnośląskiego do 2035 r.*, Dokument elektroniczny [Tryb dostępu: www.obserwatorium.dwup.pl/download.php?file=sites/default/.../zagorska.doc, s. 1].

Tab. 8. Wartości wskaźnika S₄ - udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S ₄					Zmiana 2012/2008 (w punktach procentowych)	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Jelenia Góra	4,3	6,4	7,4	6,6	7,0	2,7	3
Lubin	3,1	4,1	4,9	5,0	5,6	2,5	2
Legnica	4,3	6,0	6,5	7,2	7,6	3,3	5
Wałbrzych	7,7	9,8	9,1	9,4	10,5	2,8	4
Wrocław	2,5	3,9	4,2	3,9	4,7	2,2	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

W całym okresie analizy w Wałbrzychu notowano najwyższy, na tle największych miast województwa dolnośląskiego, udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Również na tle miast o zbliżonej liczbie ludności, wartości wskaźnika dla Wałbrzycha należały do najmniej korzystnych. Niestety zarówno na tle Polski, jak i województwa dolnośląskiego, Wałbrzych oddala się od miasta najlepszego pod względem wartości analizowanego wskaźnika. W pierwszym przypadku dystans ten zwiększył się o 0,3, natomiast w drugim o 0,6 punktu procentowego. Można również zauważyć, że na przestrzeni analizowanego okresu miasto zwiększyło dystans do miast najsłabszych pod względem analizowanego kryterium. Niestety jest to spowodowane głównie wzrostem wartości wskaźnika w tych miastach niż poprawą sytuacji w samym Wałbrzychu. Wyraźnie bowiem widać, że wartości wskaźnika są niepokojąco wysokie na tle innych miast, zwłaszcza tych zlokalizowanych na terenie województwa dolnośląskiego (zob. tab. 9).

Tab. 9. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S₄

PODSUMOWANIE DLA MIASTA WAŁBRZYCHA					
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia			
		Polska	Województwo		
Tendencja zmian wskaźnika	2008-2012	Niekorzystna			
Dystans do miasta pierwszego w rankingu	2008	5,2*		5,2	
	2012	5,5		5,8	
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2008	1,8		0	Brak zmian
	2012	4,3		0	

* Jednostka miary: punkty procentowe.

Źródło: opracowanie własne.

Niezwykle istotnym problemem wałbrzyskiego rynku pracy jest zjawisko bezrobocia długotrwałego, a więc sytuacji, kiedy osoby bezrobotne pozostają bez pracy dłużej niż 12 miesięcy. Również w większości krajów Unii Europejskiej jest to obecnie jeden

z najważniejszych problemów społecznych. Waga tego problemu wynika zapewne z faktu, że bezrobocie długotrwałe wywołuje bardzo negatywne konsekwencje w obszarze społecznym, ekonomicznym, moralnym i zdrowia psychicznego. Przyczynia się do zagrożenia patologią społeczną, zmniejszenia szans na znalezienie nowej pracy, a tym samym ogranicza możliwości jednostki w zakresie wydostania się z jej materialnego i społecznego położenia. Bardzo często osoby takie stają się beneficjentami opieki społecznej. Powrót osób długotrwałe bezrobotnych na rynek pracy jest zadaniem szczególnie trudnym. Służyć temu powinny aktywne programy przeciwdziałania bezrobociu, a w szczególności szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne, subsydiowanie zatrudnienia oraz programy specjalne⁹. Miasto systematycznie podejmuje próby aktywizowania osób bezrobotnych organizując roboty publiczne, których zakres jest sukcesywnie rozszerzany. Na początku 2014 r. udało się pozyskać z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej 818623 zł na sfinansowanie 4-miesięcznego zatrudnienia 104 osób przy robotach publicznych związanych z pracami porządkowymi.

W powiecie wałbrzyskim mamy do czynienia z niekorzystną tendencją wzrostową (z wyjątkiem 2009 r.) udziału osób długotrwałe bezrobotnych w ogóle osób bezrobotnych (zob. tab. 10).

Tab. 10. Wartości wskaźnika S₅ - udział osób długotrwałe bezrobotnych w ogóle bezrobotnych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S ₅					Zmiana 2012/2008 (w punktach procentowych)	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Powiat dzierzoniowski	37,9	30,6	22,2	22,9	24,4	-13,5	1
Powiat kłodzki	34,5	30,3	31,0	38,8	37,5	3,0	2
Powiat świdnicki	16,1	14,0	14,6	18,3	21,0	4,9	4
Powiat wałbrzyski	26,5	23,5	27,9	30,2	30,8	4,3	3
Powiat ząbkowicki	23,6	22,7	20,4	34,9	33,3	9,7	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Wartość wskaźnika w powiecie wałbrzyskim wzrosła z 26,5% w 2008 roku, do 30,8% w 2012 roku. Pomimo że dystans do pierwszego powiatu w rankingu maleje, co w przypadku analizowanego wskaźnika jest tendencją pozytywną, w 2012 roku zaobserwowano stosunkowo wysoką wartość wskaźnika dla powiatu wałbrzyskiego w relacji do niektórych powiatów podregionu wałbrzyskiego (szczególnie w stosunku do powiatu świdnickiego) (zob. tab. 11).

⁹ Węgrzyn G, *Bezrobotni długotrwałe – problem XXI wieku*, [w:] Regulacyjna rola państwa we współczesnej gospodarce (red. Danuta Kopycińska), Szczecin 2006, s. 225-230.

Tab. 11. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S₅

PODSUMOWANIE DLA POWIATU WAŁBRZYSKIEGO		
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski
Tendencja zmian wskaźnika	2008-2012	Niekorzystna
Dystans do powiatu pierwszego w rankingu	2008	10,4*
	2012	9,8
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2008	11,4
	2012	6,7

* Jednostka miary: punkty procentowe.

Źródło: opracowanie własne.

W przyjętym okresie analizy, w powiecie wałbrzyskim, systematycznie wzrastał również udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle ludności aktywnej zawodowo (zob. tab. 12 i 13). Wartości te należy jednak uznać za jedne z korzystniejszych w podregionie wałbrzyskim.

Ważnym problemem lokalnego rynku pracy w powiecie wałbrzyskim jest również zjawisko bezrobocia strukturalnego. Według autorów publikacji „Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy. Przewodnik”, niedopasowanie to może wynikać przede wszystkim z rozbieżności kwalifikacji i rozmieszczenia zasobów pracy w porównaniu z popytem na pracę. Rosną one wraz z rozwojem gospodarczym regionu i są nieuniknione. Rozwój gospodarczy regionu następuje poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, które wymagają nowych kwalifikacji. Nawet przy doskonałym działaniu rynku edukacyjnego i informacji o rynku pracy, pojawia się tego typu niedopasowanie i może ono trwać stosunkowo długo. Wynika to z czasu potrzebnego na zdobycie kwalifikacji dostosowanych do oczekiwań pracodawców. Im głębsze różnice między popytem a podażą kwalifikacji, tym czas dopasowań dłuższy i tym dłuższe bezrobocie osób niedopasowanych. Niedopasowania kwalifikacyjne występują również wówczas, gdy ustalone kierunki kształcenia zawodowego nie są skorelowane z istniejącym na rynku popytem na pracę, albo kiedy zawartość programów kształcenia nie odpowiada obecnie stosowanym technologiom. Rozbieżności mogą wynikać z braku lub niedostatecznego przepływu informacji między praktyką gospodarczą a szkołami, przestarzałymi kwalifikacjami zawodowymi nauczycieli, brakiem dostatecznego wyposażenia do praktycznej nauki zawodu¹⁰.

¹⁰ Góra M., Sztanderska M., *Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy. Przewodnik*, Warszawa, Wydawnictwo ARTE 2006, s. 28.

Tab. 12. Wartości wskaźnika S_6 - udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej ludności aktywnej zawodowo dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S_6					Zmiana 2012/2008 (w punktach procentowych)	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Powiat dzierzoniowski	8,2	7,1	5,0	4,4	4,9	-3,3	1
Powiat kłodzki	7,4	7,0	7,6	9,5	10,0	2,6	4
Powiat świdnicki	2,0	2,0	2,0	2,4	3,2	1,2	2
Powiat wałbrzyski	4,0	4,3	5,2	5,7	6,3	2,3	3
Powiat ząbkowicki	4,1	4,3	4,4	7,6	7,6	3,5	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab. 13. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S_6

PODSUMOWANIE DLA POWIATU WAŁBRZYSKIEGO			
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski	
Tendencja zmian wskaźnika	2008-2012	Niekorzystna	
Dystans do powiatu pierwszego w rankingu	2008	2,0*	
	2012	3,1	
Dystans do powiatu ostatniego w rankingu	2008	4,2	
	2012	3,7	

* Jednostka miary: punkty procentowe.

Źródło: opracowanie własne.

Edukacja

Edukacja to kluczowy element rozwoju kapitału ludzkiego. Szczególną rolę przypisuje się wczesnej edukacji przedszkolnej, która tak naprawdę jest pierwszym etapem uczenia się przez całe życie. W Wałbrzychu liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrosła z 3853 w 2008 r. do 4168 w 2012 r. Pomimo tego stosunek liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym do wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat, jest niepokojąco niski na tle innych miast w regionie. Ponadto wskaźnik ten praktycznie nie zmienił się w okresie 2008-2012 (zob. tab. 14).

Tab. 14. Wartości wskaźnika S₇ - odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S ₇				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	86,1%	87,2%	90,0%	92,8%	88,7%
Lubin	79,0%	83,8%	85,7%	87,5%	90,3%
Legnica	74,1%	75,4%	81,1%	81,5%	80,9%
Wałbrzych	66,8%	69,9%	72,8%	71,4%	69,7%
Wrocław	80,2%	81,0%	82,4%	82,0%	82,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Biorąc pod uwagę liczbę miejsc oferowanych w wałbrzyskich przedszkolach w stosunku do liczby dzieci w wieku przedszkolnym, wartość wskaźnika dla Wałbrzycha jest na zbliżonym poziomie do tego zaobserwowanego w Legnicy lub we Wrocławiu. O ile we Wrocławiu aż 69,63% wszystkich dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym uczęszczało do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, tak w przypadku Wałbrzycha, Legnicy i Jeleniej Góry poziom ten był znacznie niższy i wyniósł w 2012 r. odpowiednio: 13,82% , 13,92% i 13,24% (zob. tab. 15 i 16).

Tab. 15 Wartości wskaźnika S₈ - liczba miejsc w przedszkolach w stosunku do liczby dzieci w wieku 3-6 lat dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S ₈				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	80.32%	80.92%	87.49%	90.34%	84.51%
Lubin	70.59%	77.21%	79.05%	80.22%	89.35%
Legnica	61.86%	61.99%	65.09%	65.46%	66.96%
Wałbrzych	57.62%	59.95%	66.75%	66.93%	65.43%
Wrocław	73.14%	72.73%	71.88%	68.17%	69.70%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab. 16. Wartości wskaźnika S₉ - udział dzieci w wieku 3-6 z oddziałów przedszkolnych w liczbie wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S ₉				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	11,96%	11,04%	11,60%	15,90%	13,24%
Lubin	0%	0%	0%	0%	0%
Legnica	8,60%	8,27%	10,11%	14,11%	13,92%
Wałbrzych	10,67%	11,70%	11,86%	13,68%	13,82%
Wrocław	49,39%	51,27%	55,37%	71,91%	69,63%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Co ciekawe, w 2011 r. w wałbrzyskich przedszkolach limit miejsc nie został wykorzystany (wolne pozostały 283 miejsca)¹¹. Sami mieszkańcy raczej pozytywnie oceniają dostępność przedszkoli. Około 45% wałbrzyszan oceniło ją co najmniej dobrze.

¹¹ Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2014-2020, Aglomeracja Wałbrzyska 2013, s.17.

Ocenę dostateczną przyznało 41% respondentów¹². Z powyższych zestawień wynika, że należy wykluczyć dostępność miejsc w przedszkolach jako czynnik ograniczający dostęp dzieci do edukacji przedszkolnej. Potencjalne przyczyny niskiej wartości wskaźnika mogą wynikać z braku świadomości znaczenia wychowania przedszkolnego wśród rodziców, wysokości opłat pobieranych przez przedszkola (zwłaszcza placówki niepubliczne), czy też sytuacji rodziców na rynku pracy (zjawisko wysokiego bezrobocia sprzyja nasilaniu się niekorzystnych tendencji w zakresie edukacji przedszkolnej).

W latach 2008-2012 w Wałbrzychu zmniejszyła się liczba szkół podstawowych o dwie placówki (z 21 do 19) a liczba uczniów tych szkół zmalała o 354 osoby. Liczba gimnazjów zmniejszyła się o jedną placówkę, natomiast liczb gimnazjalistów zmniejszyła się o 785 uczniów. Wyniki osiągane przez uczniów wymienionych placówek są niższe od średniej dla województwa dolnośląskiego. Zarówno w przypadku wyników sprawdzianu końcowego, jak i egzaminu gimnazjalnego, osiągnięcia wałbrzyskich szkół są najniższe w grupie miast stanowiących bazę odniesienia (zob. tab. 17 i 18). Pomimo stosunkowo słabych wyników w tym zakresie, mieszkańcy Wałbrzycha pozytywnie oceniają poziom nauczania w szkołach podstawowych i gimnazjach¹³.

Tab. 17. Wartości wskaźnika S_{10} - wyniki ze sprawdzianu końcowego i egzaminu gimnazjalnego za rok 2008 (uśrednione na poziomie gminy) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wynik (sprawdzian końcowy)	Wynik (egzamin gimnazjalny)
Jelenia Góra	25,5	57,5
Lubin	24,7	57,6
Legnica	24,8	59
Wałbrzych	23,8	55,5
Wrocław	28,4	65,2
Średnia dla województwa	25,4	56,8

Źródło: dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu.

Tab. 18. Wartości wskaźnika S_{11} - wyniki ze sprawdzianu końcowego w 2013 r. (uśrednione na poziomie powiatu) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Średni wynik (w %)
Powiat dzierzoniowski	22,9
Powiat kłodzki	22
Powiat świdnicki	22,9
Powiat wałbrzyski	21,5
Powiat ząbkowicki	21,6
Województwo dolnośląskie	23,6

Źródło: dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu.

¹² Raport diagnostyczno-doradczy z rekomendacjami usprawnień w zakresie jakości i dostępności usług publicznych na obszarze 10 gmin wchodzących w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej, Gdańsk, EU-CONSULT 2013, s. 132.

¹³ Raport diagnostyczno-doradczy z rekomendacjami usprawnień w zakresie jakości i dostępności usług publicznych na obszarze 10 gmin wchodzących w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej, Gdańsk, EU-CONSULT 2013, s. 113-116.

Jeżeli przyjrzymy się uśrednionym wynikom egzaminów gimnazjalnych na poziomie powiatów to również w przypadku tego zestawienia wyniki uzyskane przez uczniów szkół gimnazjalnych powiatu wałbrzyskiego należą do najniższych w regionie wałbrzyskim (zob. tab. 19).

Tab. 19. Wartości wskaźnika S_{12} - wyniki z egzaminu gimnazjalnego w 2013 r. (uśrednione na poziomie powiatu) dla podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Część humanistyczna (średni wynik w %)		Część matematyczno-przyrodnicza (średni wynik w %)	
	Historia i WOS	Język polski	Matematyka	Przyroda
Powiat dzierzoniowski	56,9	60,1	45,1	57,7
Powiat kłodzki	53,9	58,5	42,8	55,9
Powiat świdnicki	55,5	59,6	43,9	56,9
Powiat wałbrzyski	54,6	57,3	41,9	55
Powiat ząbkowicki	53	57,7	41,2	54,6
Województwo dolnośląskie	56,7	60,1	46,3	58,1

Źródło: dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu.

Według stanu na koniec 2012 roku, wałbrzyskie szkolnictwo ponadgimnazjalne realizowane było przede wszystkim przez 4 zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży (nie uwzględniając specjalnych; 575 uczniów), 4 technika dla młodzieży (bez specjalnych; 1822 uczniów) oraz 4 licea ogólnokształcące dla młodzieży (1816 uczniów). Ponadto w 2012 r. w Wałbrzychu w szkołach ponadgimnazjalnych oferujących kształcenie dla dorosłych naukę pobierało łącznie 1432 uczniów.

Szczególnie ważne, z punktu widzenia przemysłowego charakteru miasta, jest kondycja ponadgimnazjalnego szkolnictwa zawodowego. Podobnie jak w całym kraju, również w Wałbrzychu, liczba zasadniczych szkół zawodowych dla młodzieży zmniejszyła się (z 6 placówek w 2008 r. do 4 placówek w 2012 r.). Liczba uczniów tych szkół zmalała z 840 w 2008 r. do 575 w 2012 r. Również o jedną placówkę zmniejszyła się liczba techników (z 5 w 2008 r. do 4 w 2012 r.). W przeciwieństwie do zasadniczych szkół zawodowych, liczba uczniów w technikach wzrosła z 1630 w 2008 r. do 1822 w 2012 r.

Zdaniem ekspertów rynku pracy powiatu wałbrzyskiego, szkoły ponadgimnazjalne o profilu zawodowym powinny dostosowywać się do wymogów rynku pracy i otwierać nowe bądź modyfikować dotychczasowe kierunki kształcenia. Oferta edukacyjna powinna być dostosowana do wymagań pracodawców, co jest możliwe do zrealizowania, ponieważ istnieją ogólnodostępne wyniki badań potrzeb kadrowych pracodawców. Szkoły niekoniecznie muszą natychmiast wprowadzać nowy kierunek, ale stopniowo uzupełniać swoją ofertę kształcenia poprzez dodawanie nowych treści programowych, poszerzających umiejętności zawodowe absolwentów. Część ekspertów uważa, że te modyfikacje nie wymagają reformy i dużych nakładów finansowych, ale elastyczności i otwartości nauczycieli na zmiany – „*musi być gotowość osób uczących, aby się cały czas uczyć*”. Pojawiają się również opinie, że poza teoretycznym przygotowaniem ze strony szkoły, istnieje praktyczne przygotowanie ze strony przedsiębiorstw lub

centrów kształcenia praktycznego. W związku z powyższym w proces kształcenia zawodowego powinni włączyć się również pracodawcy¹⁴.

Sytuacja na rynku pracy zmienia się dynamicznie i dopasowanie oferty szkolnictwa do wymogów rynku pracy nie jest zadaniem łatwym. Wymaga ciągłego monitorowania struktury gospodarczej miasta, profilu przedsiębiorstw, a także ścisłej współpracy z przedstawicielami pracodawców. Blisko połowa przedsiębiorców z regionu wałbrzyskiego uważa, że skuteczna współpraca ze szkołami zawodowymi, oprócz podstawowych elementów jakimi są praktyki zawodowe i zajęcia praktyczne w przedsiębiorstwach, wymaga również bezpośredniego udziału przedsiębiorstw w modernizacji bazy szkolnej¹⁵. Przykładem może tutaj być współpraca Zespołu Szkół nr 5 z firmą Faurecia Wałbrzych S.A. Jej efekty zostały docenione w ramach ogólnopolskiego konkursu „Szkoła dla rynku pracy”. W 2013 r. szkoła wygrała ten konkurs w ramach obszaru elektryczno-elektronicznego i telekomunikacyjnego (z zawodami technika i monter mechatronika) zdobywając tym samym trofeum „Zawodowego Oskara”. Ponadto, Zespół Szkół nr 5 współpracuje z firmą Toyota Motor Manufacturing Poland, która zapewnia uczniom praktyki zawodowe w firmie i doposażyła w pomoce dydaktyczne szkołę, m.in. w silniki, skrzynie biegów i kompletny samochód Toyota.

W powiecie wałbrzyskim, pomimo wysiłków podejmowanych przez ponadgimnazjalne szkoły zawodowe w dostosowaniu oferty edukacyjnej do zapotrzebowania zgłaszanego przez rynek pracy, w latach 2003-2009 oferowano kształcenie w zawodach, które następnie generowały bezrobotnych wśród absolwentów. Listę zawodów, dla których zanotowano w powiecie wałbrzyskim w okresie 2003-2009 dużą liczbę bezrobotnych absolwentów wyszczególniono w tab. 20.

Tab. 20. Zestawienie zawodów o dużej liczbie bezrobotnych absolwentów w półroczach lat 2003 – 2009 w powiatach podregionu wałbrzyskiego

Zawód	Średnia liczba bezrobotnych absolwentów z półroczy lat 2003-2009				
	1*	2	3	4	5
Bez zawodu	232,0	353,0	193,0	363,0	140,0
Sprzedawca	18,2	28,8	37,3	27,9	32,3
Asystent ekonomiczny [technik ekonomista]	16,0	14,0	32,0	17,0	4,0
Technik mechanik	14,0	13,0	18,0	20,0	17,0
Ekonomista	15,0	30,0	22,0	32,0	51,0
Handlowiec [technik handlowiec]	12,5	14,6	14,0	8,6	12,8
Kucharz	10,0	15,0	10,0	5,0	11,0
Technik informatyk	7,0	10,0	18,0	11,0	2,0
Pedagog	7,8	4,8	27,0	36,1	2,2
Organizator usług hotelarskich [technik hotelarstwa]	3,0	23,7	10,9	4,8	0,9
Technik elektronik	7,0	11,0	1,6	12,7	0,8
Pracownik biurowy [technik prac biurowych]	10,4	5,2	8,8	4,6	1,6
Mechanik samochodów osobowych	5,0	9,0	9,0	4,0	10,0

¹⁴ Zawód na dziś i jutro – diagnoza kierunków kształcenia kadr dla małych i średnich przedsiębiorstw w regionie wałbrzyskim, Red. nauk.: Bartłomiej Jefmański, Wałbrzych 2009, Perfect s.c., s. 236-237.

¹⁵ Zawód na dziś i jutro – diagnoza kierunków kształcenia kadr dla małych i średnich przedsiębiorstw w regionie wałbrzyskim, Bartłomiej Jefmański (red.), Wałbrzych, Perfect s.c. 2009, s. 214-215.

Krawiec	3,0	5,0	4,0	12,0	2,0
Technik elektryk	0,0	5,0	4,0	12,0	1,0
Technik ochrony środowiska	0,0	7,0	2,0	16,0	0,0
Technik budownictwa	3,0	11,0	6,0	7,0	9,0
Kucharz małej gastronomii	8,0	10,0	9,0	8,0	5,0
Pracownik administracyjny	7,5	6,5	11,0	9,8	8,6

* Powiaty: 1 – dzierzoniowski, 2 – kłodzki, 3 – świdnicki, 4 – wałbrzyski, 5 – ząbkowicki.

Tłustym drukiem wyszczególniono te zawody, dla których średnia liczba bezrobotnych absolwentów w półroczach lat 2003 – 2009 była większa bądź równa 10.

Źródło: *Zawód na dziś i jutro – diagnoza kierunków kształcenia kadr dla małych i średnich przedsiębiorstw w regionie wałbrzyskim*, Red. nauk.: Bartłomiej Jefmański, Wałbrzych 2009, Perfect s.c., s. 187.

Pomimo występowania w danym zawodzie dużej liczby bezrobotnych absolwentów, na lokalnym rynku pracy notowano również dużą liczbę ofert pracy. Przykładem może być tu zawód sprzedawcy, technika mechanika, technika informatyka, czy też technika elektryka. Sytuacja, w której pomimo dużej liczby ofert pracy w danym zawodzie występuje również duża liczba bezrobotnych absolwentów, mogła być spowodowana m.in. niedopasowaniem kwalifikacji i umiejętności absolwentów do potrzeb i wymagań przedsiębiorców. Szczegółową listę zawodów, w których notowano dużą liczbę ofert pracy w podregionie wałbrzyskim w latach 2003-2009 wyszczególniono w tab. 21.

Tab. 21. Zestawienie zawodów o dużej liczbie ofert pracy w półroczach lat 2003 – 2009 w powiatach podregionu wałbrzyskiego

Zawód	Średnia liczba ofert pracy z półroczy lat 2003-2009				
	1*	2	3	4	5
Robotnik gospodarczy	151,6	320,5	337,8	509,9	254,1
Szwaczka	105,5	60,7	50,2	120,3	22,5
Sprzedawca	70,5	147,8	167,5	376,8	68,4
Pracownik biurowy [technik prac biurowych]	62,8	127,5	127,5	221,5	148,2
Robotnik budowlany	37,5	56,8	43,0	102,3	14,8
Murarz	9,0	30,0	48,0	107,0	20,0
Kucharz	21,0	43,0	18,0	55,0	15,0
Pracownik administracyjny	37,1	108,9	136,1	92,3	48,6
Stolarz	14,0	17,0	11,0	24,0	6,0
Przedstawiciel handlowy (przedstawiciel regionalny)	35,0	31,0	18,0	54,0	9,0
Kelner	21,4	41,5	17,7	41,8	3,7
Pracownik ochrony mienia i osób [technik ochrony fizycznej osób i mienia]	13,5	20,1	32,9	21,2	7,5
Księgowy (samodzielny)	13,0	19,0	21,0	37,0	5,0
Handlowiec [technik handlowiec]	16,1	2,5	11,1	51,9	3,2
Bez zawodu	0,0	148,0	0,0	281,0	265,0
Ślusarz	24,1	8,4	30,2	48,6	7,8
Tokarz	15,9	0,8	12,7	12,4	3,6
Kierowca autobusu	15,6	5,9	15,6	21,2	5,2
Elektromonter (elektryk) zakładowy	13,0	3,0	13,0	13,0	3,0
Mechanik samochodów osobowych	8,0	9,0	12,0	32,0	10,0
Robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	6,8	13,2	83,8	4,3	32,1
Piekarz	5,5	11,1	14,8	20,3	4,8
Fryzjer [fryzjer, technik usług fryzjerskich]	6,6	12,6	9,9	32,2	3,5

Zawód	Średnia liczba ofert pracy z półroczy lat 2003-2009				
	1*	2	3	4	5
Kierowca operator wózków jezdniowych	3,1	2,6	12,2	48,5	2,5
Opiekunka dziecięca	11,6	5,9	5,0	8,5	9,5
Kamieniarz	8,3	7,0	68,6	1,5	1,2
Operator koparek i zwałowarek	5,0	4,0	13,0	6,0	4,0
Agent ubezpieczeniowy	6,8	4,8	0,6	20,9	3,2
Tynkarz	6,7	4,6	3,9	18,5	3,5
Malarz budowlany	6,5	3,9	3,5	17,6	6,4
Technik informatyk	4,0	3,0	1,0	24,0	3,0
Błacharz samochodowy	3,1	2,9	3,7	10,0	0,7
Krawiec	3,0	4,0	5,0	33,0	2,0
Pozostali operatorzy maszyn gdzie indziej niesklasyfikowani	3,0	4,2	3,3	13,8	0,2
Stolarz budowlany	2,5	0,5	3,5	13,2	1,7
Technik elektryk	2,0	0,0	1,0	30,0	1,0
Technik budownictwa	2,0	4,0	3,0	28,0	2,0
Cukiernik	2,0	6,2	3,8	18,5	3,5
Ekonomista	2,0	3,0	1,0	34,0	1,0
Technik mechanik	2,0	0,0	3,0	82,0	1,0
Asystent ekonomiczny [technik ekonomista]	1,0	0,0	1,0	21,0	5,0
Technik technologii odzieży	1,0	0,0	0,0	14,0	0,0
Pedagog	0,6	0,7	1,3	13,4	0,3
Betoniarz zbrojarz	0,0	2,0	1,0	11,0	0,0

* Powiaty: 1 - dzierzoniowski, 2 - kłodzki, 3 - świdnicki, 4 - wałbrzyski, 5 - ząbkowicki.

Tłustym drukiem wyszczególniono te zawody, dla których średnia liczba ofert pracy w półroczach lat 2003 - 2009 była większa bądź równa 10.

Źródło: *Zawód na dziś i jutro - diagnoza kierunków kształcenia kadr dla małych i średnich przedsiębiorstw w regionie wałbrzyskim*, Red. nauk.: Bartłomiej Jefmański, Wałbrzych 2009, Perfect s.c., s. 190.

W Wałbrzychu maleje liczba uczniów liceów ogólnokształcących (z 2358 w 2008 r. do 1816 w 2012 r.). Najbardziej rozpoznawane w mieście placówki to II Liceum Ogólnokształcące im. Hugona Kołłątaja oraz I Liceum Ogólnokształcące im. I. Paderewskiego. W najnowszym Rankingu Liceów Ogólnokształcących 2014, opublikowanym przez miesięcznik edukacyjny *Perspektywy*, II Liceum Ogólnokształcące zostało sklasyfikowane na 45 miejscu z wynikiem 57,66 punktów (z Dolnego Śląska oprócz wałbrzyskiego liceum w pierwszej pięćdziesiątce znalazły się jeszcze tylko placówki z Wrocławia). Pomimo wielu osiągnięć wałbrzyskiego szkolnictwa ogólnokształcącego, wyniki uczniów powiatu, mierzone zdawalnością egzaminu maturalnego, są poniżej średniej dla województwa. Wynik osiągnięty w powiecie wałbrzyskim jest niższy od tych uzyskanych przez uczniów z powiatu dzierzoniowskiego i kłodzkiego (zob. tab. 22).

Tab. 22. Wartości wskaźnika S₁₃ - zdawalności egzaminu maturalnego – stan na koniec czerwca 2013 r. (uśrednione na poziomie powiatu) dla podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Zdawalność (w %)
Powiat dzierzoniowski	86,7
Powiat kłodzki	79,9
Powiat świdnicki	76,6
Powiat wałbrzyski	77,7
Powiat ząbkowicki	76,5
Województwo dolnośląskie	80,2

Źródło: dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu.

Naukę na poziomie wyższym można kontynuować w Wałbrzychu w 3 placówkach: zamiejscowym ośrodku dydaktycznym Politechniki Wrocławskiej, Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Angelusa Silesiusa oraz Wałbrzyskiej Wyższej Szkole Zarządzania i Przedsiębiorczości (WWSZiP). Aktywność wymienionych uczelni wyższych związana jest głównie z dydaktyką. Kadre naukową stanowią w przeważającej większości wykładowcy akademicki spoza Wałbrzycha. Działalność naukowa koncentruje się głównie na organizacji konferencji naukowych. Uczelnie podejmują również współpracę wielosektorową. Przykładem może być powołany przez WWSZiP innowacyjny klaster „Dla Zdrowia – Sudety” będący platformą współpracy w obszarze usług zdrowia i leczenia uzdrowiskowego, turystyki oraz edukacji.

Kultura

Wzrost jakości życia mieszkańców Wałbrzycha, niezależnie od tego jaki scenariusz jego rozwoju zostanie przyjęty, nie będzie możliwy bez inwestycji w sektor kultury. Rozwój kultury i infrastruktury z nią związanej postrzegany jest obecnie jako istotny czynnik i determinanta atrakcyjności miast zarówno dla obecnych jak i przyszłych mieszkańców, turystów oraz inwestorów. Kultura to aktualnie jedna z szybciej rozwijających się gałęzi gospodarki generująca miejsca pracy i dochody.

W Wałbrzychu od wielu lat funkcjonują, rozpoznawane co najmniej na poziomie regionalnym, solidne filary „wałbrzyskiej kultury”, takie jak Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, Teatr Lalki i Aktora czy też Filharmonia Sudecka. Aktualnie na terenie miasta realizowane są ważne inwestycje w infrastrukturę kultury, zarówno o charakterze modernizacyjnym, jak i rozwojowym. Prowadzone są prace w starej Kopalni Węgla Kamiennego Julia. Projekt pod nazwą „Park Wielokulturowy Stara Kopalnia” przewiduje adaptację na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków. W ramach Parku zlokalizowane zostaną m.in. eksponaty muzealne oraz podziemna trasa turystyczna, która powinna być również impulsem do rozwoju turystyki na terenie miasta. Koszt inwestycji opiewa na około 90 mln złotych, a planowany termin jej zakończenia to koniec 2014 r.

W 2010 roku oddano do użytku amfiteatr, który został wybudowany w ramach modernizacji przestrzeni publicznej Placu Teatralnego w Wałbrzychu. Wartość inwestycji opiewała na kwotę bliską 6 mln zł. Władze miasta planują również inną, dużą inwestycję dotyczącą modernizacji infrastruktury kultury polegającą na rewitalizacji Górniczego Domu Kultury. Projekt zakłada stworzenie Centrum Kultury im. Wałbrzyskich Górników, w ramach którego swoją nową siedzibę miałaby Filharmonia Sudecka.

Te wszystkie działania dowodzą dużego znaczenia sektora kultury w zrównoważonym rozwoju miasta oraz jego wpływu na jakość życia mieszkańców. Jednocześnie inwestycje te, oprócz zwiększenia atrakcyjności oferty kulturalnej, z pewnością stanowią będą impulsem do rozwoju turystyki na terenie miasta.

Kultura stanowi istotny czynnik rozwoju społecznego. Uczestnictwo mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych buduje niezwykle istotny, z punktu widzenia rozwoju miast, kapitał społeczny. Ten z kolei wzmacnia kreatywność i innowacyjność społeczeństwa oraz wpływa na poziom tolerancji i otwartości wobec odmienności kulturowych. W Wałbrzychu systematycznie wrasta liczba widzów zarówno w teatrach, muzeach, jak i w kinach. Jeżeli weźmiemy pod uwagę frekwencję widzów w kinach, to w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2012 roku, jest ona w Wałbrzychu bardzo wysoka na tle porównywanych miast i ustępuje jedynie wynikowi osiągniętemu we Wrocławiu (zob. tab. 23).

Tab. 23. Wartości wskaźników S_{14} , S_{15} , S_{16} , S_{17} , S_{18} dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S_{14} – widzowie w kinach na 1000 mieszkańców				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	0	0	496	472	548
Lubin	1383	742	119	127	201
Legnica	0	0	117	117	114
Wałbrzych	334	384	961	3010	2346
Wrocław	3681	4042	3846	3618	3615
	Wskaźnik S_{15} – widzowie w teatrach na 1000 mieszkańców				
Jelenia Góra	295	269	216	301	405
Lubin	bd	bd	bd	bd	bd
Legnica	bd	112	115	142	140
Wałbrzych	bd	288	264	286	307
Wrocław	bd	471	429	343	375
	Wskaźnik S_{16} – widzowie w muzeach na 10 tys. mieszkańców				
Jelenia Góra	9435	6974	9116	7623	10794
Lubin	-	-	-	-	-
Legnica	2200	2462	2387	3020	3909
Wałbrzych	967	811	842	890	940
Wrocław	10328	11640	18011	18818	18499
	Wskaźnik S_{17} – uczestnicy imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 mieszkańców				
Jelenia Góra	bd	2770	bd	821	1075
Lubin	bd	1797	bd	971	1511
Legnica	bd	1028	bd	792	738
Wałbrzych	bd	134	bd	171	185
Wrocław	bd	951	bd	498	615
	Wskaźnik S_{18} – czytelnicy bibliotek na 1000 ludności				
Jelenia Góra	120	142	146	147	148
Lubin	207	209	201	200	174
Legnica	207	206	202	194	215
Wałbrzych	206	200	191	188	173
Wrocław	184	198	197	207	217

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Przełomowe dla miasta były lata 2010-2011, kiedy impulsem do tak dużych zmian była budowa kina w Galerii Victoria. Pojawienie się nowoczesnego obiektu i bogaty repertuar, sprawiły, że w 2011 roku na widowni kin zasiadło ponad 362 tys. widzów, czyli blisko 8-krotnie więcej niż w 2009 r. Jeśli chodzi o frekwencje mieszkańców Wałbrzycha na widowniach teatrów również jest z roku na rok coraz większa (wyjątek stanowi 2010 r. kiedy zanotowano spadek liczby widzów w stosunku do 2009 r.). Liczba widzów w 2012 roku w wysokości 36584 osób plasuje Wałbrzych na drugim miejscu w analizowanym zestawieniu. Po odniesieniu liczby widzów w teatrach do liczby mieszkańców, lepszy wynik niż ten osiągnięty w Wałbrzychu oraz we Wrocławiu, zaobserwowano w Jeleniej Górze. Zaskakująco niska jest aktywność wałbrzyszan, na tle porównywanych miast, w zakresie udziału w wystawach, spotkaniach, wykładach i innych imprezach organizowanych przez domy i ośrodki kultury czy też kluby bądź świetlice. W 2012 roku było to 22050 osób, co w odniesieniu na 1000 mieszkańców, dało wskaźnik na poziomie 185, który jest wyjątkowo niski na tle wszystkich miast stanowiących przyjętą bazę porównawczą. Na terenie miasta organizowane są m.in.: Międzynarodowy Festiwal Kameralistyki Ensemble im. Księżnej Daisy, Ogólnopolska Giełda Kabaretowa PrzeWAłka. Niestety również nisko należy ocenić aktywność mieszkańców w zakresie korzystania z usług oferowanych przez zlokalizowane w Wałbrzychu muzea. Ponownie wskaźnik liczby odwiedzających muzea przypadających na 10 tys. mieszkańców był najniższy w stosunku do porównywanych miast. Oczywiście liderem pod tym względem jest miasto Wrocław, ale należy zwrócić uwagę na relatywnie wysokie w stosunku do Wałbrzycha wartości wskaźnika dla Jeleniej Góry i Legnicy. Co ciekawe, według wyników badań przeprowadzonych w Wałbrzychu w 2013 roku, wałbrzyskanie doceniają ofertę kulturalną miasta, podkreślając jej bogactwo i zróżnicowanie. Według opinii przedstawiciele rodzin wielodzietnych, można jednak zaobserwować w Wałbrzychu spadek aktywności instytucji społeczno-kulturalnych spowodowany ograniczeniami budżetowymi. Często podkreślana jest również kwestia wysokich cen biletów do kin i teatrów, co w przypadku rodzin wielodzietnych, osób bezrobotnych, ale również osób pracujących, stanowi barierę w korzystaniu z tego typu usług¹⁶. Reasumując, mamy do czynienia z niską aktywnością kulturalną mieszkańców Wałbrzycha w zakresie korzystania z niektórych usług, przy jednoczesnym dobrym postrzeganiu przez mieszkańców oferowanych im usług kulturalnych. Wydaje się zatem, że istotną przyczyną rozbieżności między popytem a podażą na tego typu usługi są bariery finansowe. Miasto podjęło już działania w tym zakresie uchwalając w lutym 2014 roku kartę „Rodzina 3 Plus” będącą pakietem udogodnień i wsparcia rodzin wielodzietnych, m.in. poprzez bezpłatne wejścia do teatrów bądź muzeów. Warto również zwrócić uwagę na kwestię odpowiedniego profilowania oferty kulturalnej, bowiem są grupy mieszkańców, takie jak np. osoby niepełnosprawne, których zainteresowanie tą ofertą jest zbyt niskie, a które za jedną z przyczyn tego stanu rzeczy wskazują brak oferty kulturalnej im dedykowanej¹⁷.

---

¹⁶ *Raport diagnostyczno-doradczy z rekomendacjami usprawnień w zakresie jakości i dostępności usług publicznych na obszarze 10 gmin wchodzących w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej*, Gdańsk, EU-CONSULT 2013, s. 114.

¹⁷ *Raport diagnostyczno-doradczy z rekomendacjami usprawnień w zakresie jakości i dostępności usług publicznych na obszarze 10 gmin wchodzących w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej*, Gdańsk, EU-CONSULT 2013, s. 114.

Organizacje pozarządowe

Na jakość życia mieszkańców Wałbrzycha, zgodnie z ogólnoeuropejskim trendem w tym zakresie, w coraz większym stopniu wpływają działania i inicjatywy funkcjonujących na terenie miasta organizacji pozarządowych. Liczba działających i nowo powstających organizacji jest również wyrazem poziomu aktywności lokalnych społeczności. W przypadku Wałbrzycha poziom aktywności trzeciego sektora, aproksymowany liczbą organizacji pozarządowych, należy ocenić jako przeciętny (zob. tab. 24 i 25).

Tab. 24. Wartości wskaźnika S₁₉ - liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadająca na 10 tys. mieszkańców dla wybranych miast z terenu Polski

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S ₁₉					Zmiana 2012/2008	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Płock	25	26	28	29	30	20,00%	6
Tarnów	27	28	31	32	34	25,93%	2
Chorzów	17	17	18	19	20	17,65%	7
Dąbrowa Górnicza	13	13	14	15	16	23,08%	3
Tychy	13	13	15	15	16	23,08%	3
Zielona Góra	41	42	43	43	45	9,76%	8
Wałbrzych	23	24	26	27	29	26,09%	1
Opole	40	42	44	45	48	20,00%	6
Włocławek	23	24	25	26	28	21,74%	4
Elbląg	29	30	32	33	35	20,69%	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab. 25. Wartości wskaźnika S₁₉ - liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadająca na 10 tys. mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S ₁₉					Zmiana 2012/2008	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Jelenia Góra	34	35	38	40	43	26,47%	1
Lubin	24	26	26	27	28	16,67%	4
Legnica	26	27	28	29	30	15,38%	5
Wałbrzych	23	24	26	27	29	26,09%	2
Wrocław	35	37	39	42	44	25,71%	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

W całym analizowanym okresie liczba organizacji pozarządowych w Wałbrzychu plasowała miasto mniej więcej pośrodku stawki w zestawieniu ogólnopolskim. Wyniki dla tych miast były bardzo zróżnicowane, a przedział ich rozpiętości w 2012 r. wyniósł [16-48]. Mniejsze rozbieżności zaobserwowano dla miast z terenu Dolnego Śląska. W 2012 r. w dwóch miastach – Wrocławiu oraz Jeleniej Górze – zaobserwowano stosunkowo wysoką wartość wskaźnika. W przypadku pozostałych miast, w tym również Wałbrzycha, liczba organizacji była niemal na identycznym poziomie.

Bardzo pozytywnie ocenić należy dynamikę liczby powstających w Wałbrzychu organizacji, zarówno na tle ogólnopolskim, jak i dolnośląskim (najwyższy przyrost wartości wskaźnika w porównaniu do miast o zbliżonej liczbie mieszkańców oraz drugi w kolejności w porównaniu do największych miast województwa dolnośląskiego). Niemniej jednak, jeśli chodzi o liczebność tak ważnych dla mieszkańców Wałbrzycha

organizacji osiągnięcia miasta siłą rzeczy bardziej przypominają pogoń za pewnym obserwowanym w innych miastach standardem, niż wyznaczaniem nowych trendów w tym zakresie (zob. tab. 26).

Tab. 26. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S₁₉

PODSUMOWANIE DLA MIASTA WAŁBRZYCHA					
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia			
		Polska	Województwo		
Tendencja zmian wskaźnika	2008-2012	Korzystna			
Dystans do miasta pierwszego w rankingu	2008	18*		12	
	2012	19		15	
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2008	10		0	
	2012	13		1	

* Jednostka miary: jednostka gospodarcza.

Źródło: opracowanie własne.

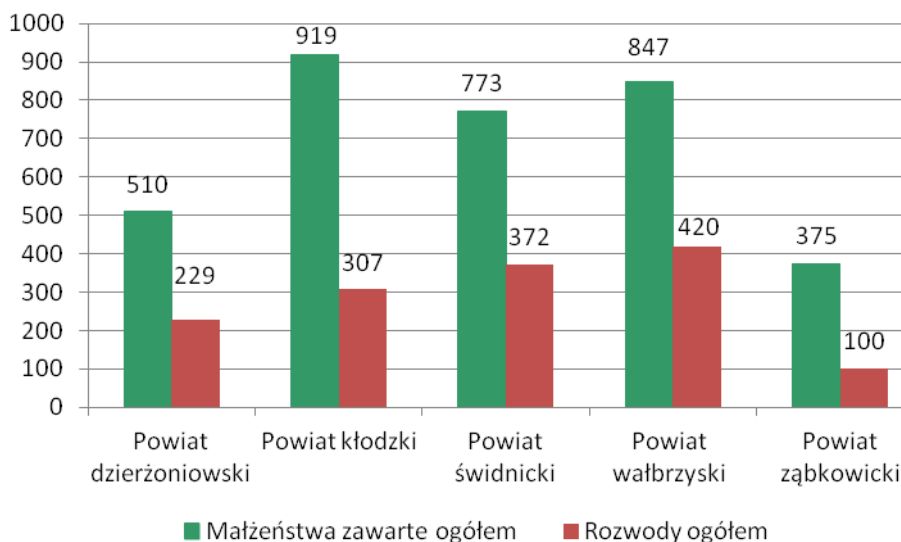
Aktualnie z miastem współpracują 174 organizacje pozarządowe. Miasto w ramach tzw. „mapy aktywności” udostępnia informacje na temat zakresu współpracy podejmowanej z trzecim sektorem. Niestety wiele z tych organizacji jest słabo rozpoznawanych przez mieszkańców Wałbrzycha. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak odpowiedniej komunikacji i promocji efektów ich działalności (jest to duży problem również w skali całego kraju). Dlatego także w Wałbrzychu istnieje potrzeba większej transparentności działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe. Inną przesłanką zintensyfikowania działań w tym zakresie są również wyniki badań przeprowadzonych wśród dolnoślązaków na temat kondycji sfery obywatelskiej na Dolnym Śląsku. Zdaniem części respondentów, istniejące fundacje i stowarzyszenia zaspokajają głównie potrzeby osób w nich działających, często również w wyniku działań niezgodnych z prawem¹⁸.

Problemy społeczne

Interesująca, z punktu widzenia problemów społecznych, jest analiza wartości dwóch wskaźników – liczby zawieranych małżeństw (S₂₀) oraz rozwodów (S₂₁). Wskazywane przez uczestników Forum Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha problemy wałbrzyskich rodzin znajdują odzwierciedlenie w statystykach, ponieważ na dwa zawarte w powiecie wałbrzyskim małżeństwa przypada jeden rozwód. Ponadto na rys. 3 wyraźnie widać, że mieszkańcy powiatu kłodzkiego cechują się wyższą skłonnością do zawierania związku małżeńskiego niż mieszkańcy powiatu

¹⁸ Obywatele Dolnego Śląska w działaniu. Analiza kondycji sfery obywatelskiej mieszkańców Dolnego Śląska, Wrocław, Centrum Monitoringu Społecznego i Kultury Obywatelskiej we Wrocławiu 2011, s. 84.

wałbrzyskiego. Ponadto z danych zawartych w tab. 27 wynika, że dynamika spadku liczby zawieranych małżeństw jest czterokrotnie wyższa niż dynamika spadku rozwodów. Innymi słowy liczba zawieranych małżeństw maleje zdecydowanie szybciej niż liczba rozwodów.

Rys. 3. Małżeństwa zawarte ogółem i rozwody ogółem według danych za 2012 r. dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab.27. Wartości wskaźnika S_{20} i S_{21} - małżeństwa zawarte ogółem i rozwody ogółem dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S_{20}				
	2008	2009	2010	2011	2012
Powiat dzierzoniowski	650	615	567	498	510
Powiat kłodzki	1069	1047	937	865	919
Powiat świdnicki	1075	1053	901	800	773
Powiat wałbrzyski	1099	1042	938	884	847
Powiat ząbkowicki	456	418	395	320	375
Jednostka terytorialna	Wskaźnik S_{21}				
	2008	2009	2010	2011	2012
Powiat dzierzoniowski	203	197	236	220	229
Powiat kłodzki	350	336	275	344	307
Powiat świdnicki	359	363	288	365	372
Powiat wałbrzyski	445	402	408	428	420
Powiat ząbkowicki	132	113	115	110	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, problemy opiekuńczo-wychowawcze, w rodzinach niepełnych i wielodzietnych oraz nadużywanie alkoholu to główne i niezmiennie determinanty korzystania ze wsparcia społecznego przez

mieszkańców Wałbrzycha¹⁹. Jeżeli przyjrzymy się danym statystycznym to skala tych zjawisk w Wałbrzychu na tle innych miast województwa dolnośląskiego, aproksymowana udziałem osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem, jest zdecydowanie największa (zob. tab. 28).

Tab. 28. Wartości wskaźnika S₂₂ - udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (w %)

Jednostka terytorialna	Wskaźnik S ₂₂				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	5,0	5,4	5,8	5,1	5,1
Lubin	4,4	3,9	4,0	4,0	4,1
Legnica	7,3	7,4	7,4	7,3	7,0
Wałbrzych	9,3	10,5	10,3	8,8	9,0
Wrocław	3,0	2,6	2,5	2,2	2,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

W każdym roku analizy wartości wskaźnika dla Wałbrzycha były najwyższe przy czym w latach 2009 i 2010 przekroczyły poziom 10%. W roku 2012 wartość wskaźnika wzrosła w stosunku do 2011 r. co zaburzyło tendencję spadkową notowaną od 2009 r. Biorąc pod uwagę liczbę nowych miejsc pracy powstałych w analizowanym okresie w Wałbrzychu oraz masową emigrację zarobkową wałbrzyszan wynik w 2012 r. na poziomie 9% należy uznać za wysoce niekorzystny.

Wśród problemów społecznych szczególnie miejsce zajmują problemy uzależnień. Aktualnie, za najbardziej niebezpieczne rodzaje uzależnień uznaje się narkomanię oraz alkoholizm. Rozwój narkomanii jest proporcjonalny do rozwoju cywilizacji a co istotniejsze obejmuje coraz młodsze osoby. W Wałbrzychu do 2004 roku w szkołach podstawowych i gimnazjalnych nastąpił istotny wzrost odsetka młodzieży mającej styczność z problemami narkomanii (z 20,5% w 1997 roku do 49,7% w 2004 roku). Od 2006 roku obserwowano spadek tego zjawiska (44,8% w 2006 roku i 31,7% w 2008 roku). W szkołach ponadgimnazjalnych odsetek młodzieży mającej styczność z problemami narkomanii jest względnie stabilny ale na bardzo wysokim poziomie. W 2008 r. było to 62,9% młodzieży²⁰.

Innym, negatywnym zjawiskiem społecznym, które dotyka coraz młodszych wałbrzyszan jest alkoholizm. W opinii mieszkańców miasta wzrasta liczba osób nietrzeźwych. Wyjątkiem był 2012 r., w którym, według szacunków Komendy Miejskiej Policji w Wałbrzychu, nastąpił niewielki spadek liczby osób nietrzeźwych zatrzymanych w pomieszczeniach policyjnych. W latach 2005-2008 systematycznie wzrastała liczba osób objętych działaniami Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W 2008 r. Komisja rozpatrzyła 450 wniosków o podjęcie działań zmierzających do orzeczenia o uzależnieniu od alkoholu (o 194 wnioski więcej niż w 2005 roku). Zarówno w grupie gimnazjalistów, jak i uczniów szkół ponadgimnazjalnych najczęściej spożywanym alkoholem było piwo. Do 2004 roku rosła liczba uczniów szkół gimnazjalnych spożywających alkohol. Począwszy od 2006 roku obserwuje się malejące

¹⁹ Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych miasta Wałbrzycha na lata 2009 – 2015, Wałbrzych 2009, s. 13.

²⁰ Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych miasta Wałbrzycha na lata 2009 – 2015, Wałbrzych 2009, s. 21.

wartości tego wskaźnika. W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych od 2004 roku wskaźnik spożycia alkoholu utrzymuje się na stałym poziomie²¹.

W Wałbrzychu zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane są przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Policję, Straż Miejską, oraz organizacje pozarządowe. Na terenie miasta działają również placówki o charakterze konsultacyjno-interwencyjnym, punkty konsultacyjne a także ośrodki wsparcia²². W 2012 roku do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęły 162 Niebieskie Karty założone w 155 rodzinach. W związku z Niebieskimi Kartami odbyło się 480 spotkań grup roboczych oraz powołano 116 grup roboczych. Łącznie w 2012 roku odbyło się 596 spotkań grup roboczych. Należy również podkreślić, że według danych za 2010 r. zwiększył się do ponad 60% odsetek mieszkańców, którzy zetknęli się z brutalną przemocą i agresją wśród młodzieży²³. Jak podkreślają autorzy Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie dla miasta Wałbrzycha na lata 2013 – 2015 wyszczególnione dane nie oddają jednak prawdziwej skali zjawiska na terenie Wałbrzycha. Statystyki nie ujmują przemocy ukrytej z powodu braku wiedzy na temat jej występowania.

---

²¹ Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych miasta Wałbrzycha na lata 2009 – 2015, Wałbrzych 2009, s. 19-21.

²² Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych miasta Wałbrzycha na lata 2009 – 2015, Wałbrzych 2009, s. 18.

²³ Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie dla miasta Wałbrzycha na lata 2013 – 2015, Wałbrzych, grudzień 2013, s. 6-7.

1.3.2. Sfera gospodarcza

W ramach ładu gospodarczego oceniono wielkość i strukturę nakładów inwestycyjnych i środków trwałych przedsiębiorstw, infrastrukturę drogową i komunikacyjną, przedsiębiorczość mieszkańców Wałbrzycha oraz sektor turystyki. Nakłady inwestycyjne i środki trwałe determinują rozwój przedsiębiorstw, a co za tym idzie rokują wzrost zatrudnienia. W analizie przyjęto założenie, że im wyższe nakłady inwestycyjne w danej branży, tym większe szanse na znalezienie w niej zatrudnienia dla osób szukających pracy. Wysokie nakłady inwestycyjne danej branży to dobry prognostyk dla przyszłych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych, kształconych na potrzeby przedsiębiorstw funkcjonujących w tej branży.

Wykaz wskaźników uwzględnionych w analizie zawarto w tab. 29.

Tab. 29. Wskaźniki uwzględnione w analizie sfery gospodarczej

Symbol	Nazwa wskaźnika	Charakter wskaźnika*
G ₁	Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
G ₂	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach (w mln zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	stymulanta
G ₃	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	stymulanta
G ₄	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (w mln zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	stymulanta
G ₅	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	stymulanta
G ₆	Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
G ₇	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
G ₈	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
G ₉	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska oraz dla wybranych miast z terenu Polski	stymulanta
G ₁₀	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto ogółem w zł – dane za 2012 r. dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	stymulanta
G ₁₁	Liczba obiektów hotelowych dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
G ₁₂	Liczba miejsc noclegowych w obiektach hotelowych dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
G ₁₃	Liczba udzielonych noclegów rezydentom (przez obiekty hotelowe) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
G ₁₄	Liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym (przez obiekty hotelowe) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta
G ₁₅	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (w %) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	stymulanta
G ₁₆	Ścieżki rowerowe na 10 tys. km ² dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	stymulanta

* **Stymulanta** – wzrost wartości wskaźnika wpływa korzystnie na zrównoważony rozwój, dlatego pożądane są jak najwyższe wartości wskaźnika; **Destymulanta** – wzrost wartości wskaźnika wpływa niekorzystnie na zrównoważony rozwój, dlatego pożądane są jak najniższe wartości wskaźnika.

Źródło: opracowanie własne.

Potencjał gospodarczy

Ze względu na potencjał gospodarczy, Wałbrzych, jako centrum Aglomeracji Wałbrzyskiej, pełni rolę dominującą. W 2012 r. w Wałbrzychu zarejestrowanych było łącznie 12899 przedsiębiorstw należących do sektora prywatnego (około 49% wszystkich podmiotów Aglomeracji), z czego 8313 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (ponad 47% ogółu w Aglomeracji)²⁴.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym, można zauważyć niekorzystną tendencję kształtowania się wartości tego wskaźnika w czasie. Wyjątkiem są dane dotyczące mikroprzedsiębiorstw. Ich liczba w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wzrosła w roku 2012 o 7,02% w porównaniu z pierwszym okresem analizy. Wyższą niż w Wałbrzychu dynamikę wzrostu wartości wskaźnika odnotowały jedynie dwa miasta: Jelenia Góra oraz Wrocław. Niestety w odniesieniu do pozostałych podmiotów, tj. małych, średnich oraz dużych przedsiębiorstw, wartości wskaźników dla Wałbrzycha należą do najmniej korzystnych w porównaniu z tymi, jakie osiągnęły największe miasta z terenu województwa dolnośląskiego (zob. tab. 30).

Tab. 30. Wartości wskaźnika G₁ - liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G ₁					Zmiana 2012/2008	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
	mikro [0-9]						
Jelenia Góra	-	2144,2	2242,8	2231,9	2322,1	8,30%	2
Lubin	-	1401,1	1423,3	1421,4	1479,7	5,61%	5
Legnica	-	1824,8	1916,0	1851,8	1935,2	6,05%	4
Wałbrzych	-	1656,0	1718,7	1710,7	1772,2	7,02%	3
Wrocław	-	2243,4	2352,3	2371,4	2492,3	11,09%	1
	małe [10-49]						
Jelenia Góra	-	59,0	58,1	61,3	64,3	8,98%	1
Lubin	-	45,0	46,3	45,5	43,1	-4,22%	4
Legnica	-	53,9	54,4	58,3	52,1	-3,34%	3
Wałbrzych	-	54,9	54,7	54,5	52,4	-4,55%	5
Wrocław	-	70,6	71,0	71,8	73,7	4,39%	2
	średnie [50-249]						
Jelenia Góra	-	12,7	13,4	13,5	13,1	3,15%	4
Lubin	-	10,8	10,1	9,7	11,4	5,56%	2
Legnica	-	13,1	13,3	12,8	17,4	32,82%	1
Wałbrzych	-	10,8	10,4	10,1	10,0	-7,41%	5
Wrocław	-	15,5	15,6	15,4	16,3	5,16%	3
	duże [250 i więcej]						
Jelenia Góra	-	2,2	2,0	1,9	1,7	-22,73%	5
Lubin	-	3,2	3,2	3,4	3,3	3,12%	2
Legnica	-	2,0	2,2	2,2	2,4	20,00%	1
Wałbrzych	-	2,5	2,5	2,2	2,1	-16,00%	4
Wrocław	-	4,0	3,9	3,8	3,9	-2,50%	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

²⁴ Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2014-2020, Aglomeracja Wałbrzyska 2013.

Niekorzystna tendencja zmian wartości wskaźnika jest szczególnie wyraźna w grupie przedsiębiorstw największych zatrudniających co najmniej 250 osób. Można również zauważyć, że w sektorze przedsiębiorstw małych i średnich wyraźnie wzrósł dystans Wałbrzycha do miast zajmujących pierwsze miejsce w rankingach. Ponadto w przypadku małych przedsiębiorstw Wałbrzych zbliżył się w 2012 r. do miasta najniżej notowanego. Syntetyczne podsumowanie dla Wałbrzycha z punktu widzenia wartości oraz tendencji kształtowania się wskaźnika, zestawiono w tab. 31-34.

Tab. 31. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G₁ (mikroprzedsiębiorstwa)

PODSUMOWANIE DLA MIASTA WAŁBRZYCHA (przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników)			
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski	
Tendencja zmian wskaźnika	2009-2012	Korzystna	
Dystans do miasta pierwszego w rankingu	2009	587,4*	
	2012	720,1	
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2009	254,9	
	2012	292,5	

* Jednostka miary: jednostka gospodarcza.

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 32. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G₁ (małe przedsiębiorstwa)

PODSUMOWANIE DLA MIASTA WAŁBRZYCHA (przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 pracowników)			
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski	
Tendencja zmian wskaźnika	2009-2012	Niekorzystna	
Dystans do miasta pierwszego w rankingu	2009	15,7*	
	2012	21,3	
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2009	9,9	
	2012	9,3	

* Jednostka miary: jednostka gospodarcza.

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 33. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G₁ (średnie przedsiębiorstwa)

PODSUMOWANIE DLA MIASTA WAŁBRZYCHA (przedsiębiorstwa zatrudniające od 50 do 249 pracowników)		
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski
Tendencja zmian wskaźnika	2009-2012	Niekorzystna
Dystans do miasta pierwszego w rankingu	2009	4,7*
	2012	7,4
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2009	0
	2012	0

* Jednostka miary: jednostka gospodarcza.

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 34. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G₁ (duże przedsiębiorstwa)

PODSUMOWANIE DLA MIASTA WAŁBRZYCHA (przedsiębiorstwa zatrudniające 250 i więcej pracowników)		
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski
Tendencja zmian wskaźnika	2009-2012	Niekorzystna
Dystans do miasta pierwszego w rankingu	2009	1,5*
	2012	1,8
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2009	0,5
	2012	0,4

* Jednostka miary: jednostka gospodarcza.

Źródło: opracowanie własne.

Struktura gospodarcza Wałbrzycha oraz powiatu wałbrzyskiego jest wypadkową wielu elementów, wśród których należy wymienić uwarunkowania historyczne, geograficzne, naturalne oraz społeczne, a jej zmiana lub utrwalanie wynikają m.in. z inwestowania. Na terenie powiatu wałbrzyskiego na koniec przyjętego okresu analizy, wartość nakładów inwestycyjnych wzrosła jedynie w przedsiębiorstwach z branży przemysłowej

i budownictwa²⁵. Ponadto w 2012 r. wartość tych nakładów była najwyższa w podregionie wałbrzyskim (zob. tab. 35).

Tab. 35. Wartości wskaźnika G₂ - wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach (w mln zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G ₂					Zmiana 2012/2008	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
	Przemysł i budownictwo						
Powiat dzierzoniowski	157,2	113,1	109,4	180,8	89,6	-43,00%	5
Powiat kłodzki	78,0	69,9	96,0	120,5	86,3	10,64%	3
Powiat świdnicki	349,3	395,1	285,0	525,3	556,8	59,40%	1
Powiat wałbrzyski	507,3	339,9	281,6	359,4	606,1	19,48%	2
Powiat ząbkowicki	70,8	47,4	41,2	79,0	56,0	-20,90%	4
	Usługi: handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja						
Powiat dzierzoniowski	14,5	8,9	17,6	25,2	45,9	216,55%	1
Powiat kłodzki	60,2	70,4	40,9	71,5	37,3	-38,04%	5
Powiat świdnicki	34,9	32,4	55,3	70,5	98,0	180,80%	2
Powiat wałbrzyski	87,9	76,3	58,6	49,8	71,9	-18,20%	4
Powiat ząbkowicki	21,0	18,1	10,0	21,3	30,1	43,33%	3
	Pozostałe usługi						
Powiat dzierzoniowski	7,6	2,2	9,2	12,5	6,8	-10,53%	3
Powiat kłodzki	42,4	16,9	24,7	52,7	47,3	11,56%	2
Powiat świdnicki	15,5	8,6	11,8	7,1	12,2	-21,29%	4
Powiat wałbrzyski	95,2	43,0	39,1	50,2	59,3	-37,71%	5
Powiat ząbkowicki	0,7	0,7	0,3	1,3	1,7	142,86%	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

W przypadku pozostałych sektorów, nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach powiatu wałbrzyskiego systematycznie malały. Powiat wałbrzyski stracił pozycję lidera w regionie wałbrzyskim pod względem nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw branży usługowej i jednocześnie przybliżył się do powiatu najniżej notowanego w rankingu. Pomimo że największy spadek zanotowano w sektorze pozostałych usług, w dalszym ciągu na koniec 2012 roku powiat wałbrzyski dominował na tle innych powiatów podregionu. Ponadto, gdy w powiecie wałbrzyskim obserwuje się systematyczny spadek nakładów inwestycyjnych w branżach usługowych, w niektórych powiatach ościennych (szczególnie w powiecie świdnickim i dzierzoniowskim) nakłady te systematycznie rosną (zob. tab. 36-38).

²⁵ W ogólnodostępnych źródłach statystyki publicznej nie ma informacji o wartości nakładów inwestycyjnych na poziomie poszczególnych gmin (NUTS 5) dlatego skalę i dynamikę zjawiska oceniono na poziomie powiatów tworzących podregion wałbrzyski.

Tab. 36. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G₂ (przemysł i budownictwo)

PODSUMOWANIE DLA POWIATU WAŁBRZYSKIEGO (przemysł i budownictwo)			
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski	
Dystans do powiatu pierwszego w rankingu	2008	0*	Brak zmian
	2012	0	
Dystans do powiatu ostatniego w rankingu	2008	436,5	
	2012	550,1	

* Jednostka miary: mln zł.

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 37. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G₂ (usługi: handel ...)

PODSUMOWANIE DLA POWIATU WAŁBRZYSKIEGO (usługi: handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja)			
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski	
Dystans do powiatu pierwszego w rankingu	2008	0*	
	2012	26,1	
Dystans do powiatu ostatniego w rankingu	2008	73,4	
	2012	41,8	

* Jednostka miary: mln zł.

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 38. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G₂ (usługi: pozostałe)

PODSUMOWANIE DLA POWIATU WAŁBRZYSKIEGO (usługi: pozostałe)			
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski	
Dystans do powiatu pierwszego w rankingu	2008	0*	Brak zmian
	2012	0	
Dystans do powiatu ostatniego w rankingu	2008	94,5	
	2012	57,6	

* Jednostka miary: mln zł.

Źródło: opracowanie własne.

Jeżeli odniesiemy wartość nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym, wówczas można zauważyć, że zarówno na początku, jak i na końcu przyjętego okresu analizy powiat wałbrzyski dominował pod względem wartości tego wskaźnika. W 2012 roku niemal identyczną wartość nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca zaobserwowano w powiecie świdnickim i wałbrzyskim. Jednak w przypadku powiatu wałbrzyskiego wartość ta zmieniła się nieznacznie w stosunku do 2008 roku, natomiast w powiecie świdnickim zmiana ta wyniosła ponad 65%. Jest to największa zmiana w podregionie wałbrzyskim. Należy również podkreślić, że w całym regionie tylko w powiecie wałbrzyskim i świdnickim wystąpiła pozytywna, rosnąca tendencja w kształtowaniu się wartości analizowanego wskaźnika. Ponadto powiat wałbrzyski w 2012 r. powiększył swoją przewagę nad powiatem ostatnim w zestawieniu (zob. tab. 39 i 40).

Tab. 39. Wartości wskaźnika G₃ - wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G ₃					Zmiana 2012/2008	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Powiat dzierzoniowski	2877,5	2008,7	2179,0	3422,5	2341,3	-18,63%	5
Powiat kłodzki	1834,6	1596,5	1566,1	2588,1	1778,4	-3,06%	3
Powiat świdnicki	4000,3	4417,0	3433,2	6004,1	6614,0	65,34%	1
Powiat wałbrzyski	6086,2	4041,4	3307,0	4423,9	6682,9	9,80%	2
Powiat ząbkowicki	2303,6	1656,6	1295,6	2476,8	2202,5	-4,39%	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab. 40. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G₃

PODSUMOWANIE DLA POWIATU WAŁBRZYSKIEGO			
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia Podregion wałbrzyski	
Tendencja zmian wskaźnika	2008-2012	Korzystna	
Dystans do powiatu pierwszego w rankingu	2008	0*	brak zmian
	2012	0	
Dystans do powiatu ostatniego w rankingu	2008	4251,6	
	2012	4904,5	

* Jednostka miary: zł.

Źródło: opracowanie własne.

Możliwość zatrudniania nowych pracowników stwarza głównie popyt na oferowane produkty lub usługi, wzrost sprzedaży i konkutowanie w wyniku obniżania kosztów, np. poprzez wzrost wydajności pracy (wynikający głównie ze wzrostu wartości brutto środków trwałych). W przypadku powiatu wałbrzyskiego jest ona najwyższa w całym podregionie wałbrzyskim, i co istotne, systematycznie rośnie. Zmiana na poziomie bliskim 30% również należy do najwyższych w podregionie. Warto jednak zwrócić uwagę na relatywnie wysoką aktywność przedsiębiorstw zlokalizowanych w ościennym powiecie świdnickim w zakresie systematycznego wzrostu wartości środków trwałych (zob. tab. 41).

Tab. 41. Wartości wskaźnika G₄ - wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (w mln zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G ₄					Zmiana 2012/2008	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Powiat dzierzoniowski	1513,6	1554,9	1625,1	1544,0	1466,0	-3.14%	5
Powiat kłodzki	2252,9	2348,8	2450,1	2470,2	2565,7	13.88%	4
Powiat świdnicki	3673,0	4342,3	4639,6	4766,9	5047,6	37.42%	1
Powiat wałbrzyski	5804,3	6212,9	6395,8	6991,8	7451,8	28.38%	2
Powiat ząbkowicki	749,3	821,0	826,2	882,9	901,8	20.35%	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Jeżeli sprowadzimy powyższy wskaźnik do porównywalności i odniesiemy wartość środków trwałych do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym, wyraźnie widać, że pod względem przyrostu tych środków w analizowanym okresie dominuje powiat świdnicki i wałbrzyski (z różnicą 5 punktów procentowych na korzyść powiatu świdnickiego). Jeżeli weźmiemy jednak pod uwagę wartości bezwzględne analizowanego wskaźnika, to powiat wałbrzyski wyraźnie dominuje w całym okresie analizy (zob. tab. 42).

Tab. 42. Wartości wskaźnika G₅ - wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G ₅					Zmiana 2012/2008	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Powiat dzierzoniowski	14571.0	15003.0	15304.0	14600.7	13924.1	-4.44%	5
Powiat kłodzki	13702.0	14352.0	14612.0	14803.5	15459.7	12.83%	4
Powiat świdnicki	23043.0	27255.0	28570.0	29399.2	31208.1	35.43%	1
Powiat wałbrzyski	32106.0	34609.0	35492.0	39110.3	41958.9	30.69%	2
Powiat ząbkowicki	10905.0	11973.0	11950.0	12831.6	13196.2	21.01%	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Lokomotywą rozwoju gospodarczego Wałbrzycha miała być, powołana w 1997 r., Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna „Invest – Park”. Wałbrzyska podstrefa skupia aktualnie przede wszystkim przedsiębiorstwa z branży motoryzacyjnej. Warto w tym

Widok na wałbrzyską podstrefę WSSE „Invest – Park”

miejsku podkreślić, że jednym z celów powstania w Polsce specjalnych stref ekonomicznych była zmiana dotychczas funkcjonujących monokultur przemysłowych i wymuszenie większej różnorodności w dominujących w regionach branżach gospodarczych. W przypadku Wałbrzycha stopień zróżnicowania lokowanych inwestycji należy określić jako niski. Model funkcjonowania podstrefy oparty na „monokulturze motoryzacyjnej” może mieć negatywny wpływ na sytuację na lokalnym rynku pracy i edukację w przypadku kryzysów gospodarczych. Nie stanowi również odpowiednio silnego impulsu do rozwoju mniejszych, lokalnych przedsiębiorstw (z innych branż niż motoryzacyjna), które mogłyby stanowić potencjalnych kooperantów dla inwestorów z podstrefy. Konieczne jest zatem szybkie wyznaczenie dla miasta tzw. inteligentnej specjalizacji, aby móc skutecznie promować i rozwijać nowe obszary aktywności gospodarczej w mieście. Jednocześnie warto w tym miejscu nadmienić, że według najnowszego rankingu samorządów dziennika Rzeczpospolita, WSSE „Invest-Park” znajduje się w czołówce zestawienia specjalnych stref ekonomicznych ze względu na liczbę wydanych zezwoleń oraz wartość nakładów inwestycyjnych.

Infrastruktura drogowa i komunikacyjna

W organizacji życia mieszkańców Wałbrzycha, a w szczególności w dostępie do lokalnego rynku pracy, edukacji i kultury oraz w prowadzeniu działalności gospodarczej, szczególnego znaczenia nabiera infrastruktura drogowa i komunikacyjna. Ukształtowanie terenu, na którym położone jest miasto oraz stan infrastruktury drogowej powodują utrudnienia w skomunikowaniu poszczególnych jego dzielnic. Statystyka publiczna nie dostarcza w zasadzie żadnych twardych danych dotyczących

stanu infrastruktury drogowej na poziomie gmin, ale jest to ten obszar funkcjonowania miasta, który mieszkańcy w łatwy sposób mogą ocenić będąc jego bezpośrednimi beneficjentami. Zły stan infrastruktury drogowej oraz jej niedopasowanie do potrzeb komunikacyjnych miasta są powszechnie znane i w wielu innych niż strategia dokumentach ten obszar problemowy był już niejednokrotnie szeroko omawiany. Biorąc pod uwagę fakt, że obecne władze Wałbrzycha podjęły i aktualnie realizują szereg inwestycji drogowych w granicach administracyjnych miasta, wydaje się, że problem złego stanu dróg i skomunikowania poszczególnych dzielnic miasta będzie tracił na znaczeniu. Jest to ten obszar funkcjonowania miasta, który zmienia się bardzo dynamicznie. Aktualnie modernizowane i przebudowywane na terenie miasta drogi są symbolem skali przemian, które dokonują się w Wałbrzychu. Z pewnością tego typu inwestycje stanowią również ważny element poprawy wizerunku miasta.

Zasadniczą kwestią dla zrównoważonego rozwoju Wałbrzycha jest odpowiednio zaplanowana sieć komunikacji zbiorowej. Aktualnie mamy sytuację, w której miasto nie posiada dworca autobusowego, a autobusy dalekobieżne zatrzymują się przy jednej z ulic w centrum miasta. Brak poczekalni, a przede wszystkim informacji na temat kursowania autobusów (m.in. opóźnień w planowych przyjazdach), skutecznie zniechęca do korzystania z tego środka transportu. Pozytywnie na sytuację pasażerów komunikacji miejskiej wpłynęła modernizacja oraz dostosowanie do potrzeb mieszkańców linii autobusowych. Obsługiwane są one przez całkowicie nowy tabor autobusów niskopodłogowych przystosowanych dla osób niepełnosprawnych i oferujących m.in. dostęp do internetu lub korzystanie z technologii mobilnych umożliwiających ustalenie aktualnej lokalizacji autobusu na linii komunikacyjnej. Systematycznie modernizowane są także przystanki autobusowe, a informacje o czasie przyjazdu autobusów wyświetlane są na elektronicznych tablicach informujących. Zmodernizowana linia kolejowa pomiędzy Wałbrzychem a Wrocławiem znacznie skróciła czas podróży transportem kolejowym do stolicy Dolnego Śląska.

Pomimo dużych inwestycji miasta w obszarze komunikacji zbiorowej, dalsze podnoszenie jej atrakcyjności w stosunku do transportu indywidualnego wymaga zintegrowania różnych środków transportu w jeden system funkcjonalny podsystemów transportowych²⁶. Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Wałbrzychu i Szczawnie Zdroju przewiduje budowę w centrum miasta centrum przesiadkowego, które powinno rozwiązać m.in. problem braku dworca autobusowego i peryferyjnego położenia Dworca Głównego (inwestycja zakłada połączenie transportu kolejowego oraz autobusowego z liniami komunikacji miejskiej rozchodzącymi się do wszystkich dzielnic miasta). Tego typu inwestycja wraz z planowanym rozwojem Kolei Aglomeracji Wałbrzyskiej powinna podnieść dostępność komunikacyjną Wałbrzycha umacniając tym samym jego znaczenie w ramach obszaru funkcjonalnego, jakim jest Aglomeracja Wałbrzyska.

Warunki mieszkaniowe

Bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców miasta mają również warunki mieszkaniowe. Fakt posiadania własnego lokum warunkuje bowiem poczucie bezpieczeństwa oraz sprzyja podjęciu pracy i założeniu rodziny. Wiązanie, szczególnie przez ludzi młodych, swoich losów zawodowych i osobistych z Wałbrzychem, jest nie do

---

²⁶ *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Wałbrzychu i Szczawnie-Zdroju*, „TRAKO” Wierzbicki i Wspólnicy S.J. 2012, s. 105.

przecenienia, zwłaszcza w sytuacji malejącej z roku na rok, liczby mieszkańców miasta. Analizując mieszkalnictwo należy wyraźnie podkreślić, że w przypadku Wałbrzycha liczba mieszkań przypadająca na 1000 mieszkańców jest dosyć wysoka i pod tym względem miasto wypada całkiem dobrze na tle największych miast województwa dolnośląskiego (zob. tab. 43). Dynamika zmian wartości tego wskaźnika należy do najniższych. Zmiana jaka dokonała się w analizowanym okresie wyniosła 3,82% podczas gdy dla porównania w Jeleniej Górze w tym samym okresie liczba mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wzrosła o 5,42%. Słabszy wynik od Wałbrzycha zanotowano jedynie w Legnicy (wzrost o 3,76%).

Tab. 43. Wskaźnik G_6 – liczba mieszkań na 1000 mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G_6				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	398,3	406,8	408,5	412,9	419,9
Lubin	367,0	373,9	373,4	378,6	384,0
Legnica	388,0	391,2	394,5	398,8	402,6
Wałbrzych	408,9	412,8	416,9	421,1	424,5
Wrocław	409,5	418,6	432,1	437,4	447,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę warunki mieszkaniowe, ocenione za pomocą przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań, to pozycję Wałbrzycha w tym aspekcie należy ocenić nisko. W Wałbrzychu w całym okresie analizy była ona najniższa w grupie analizowanych miast (zob. tab. 44 i 45).

Tab. 44. Wskaźnik G_7 – przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G_7				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	63,4	63,5	64,2	64,3	64,3
Lubin	56,4	56,6	56,8	57,1	57,3
Legnica	62,8	62,9	62,8	62,8	62,9
Wałbrzych	53,5	53,5	53,8	53,9	53,9
Wrocław	60,1	60,2	71,4	71,3	71,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab. 45. Wskaźnik G_8 – przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G_8				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	25,2	25,8	26,2	26,5	27,0
Lubin	20,7	21,2	21,2	21,6	22,0
Legnica	24,4	24,6	24,8	25,0	25,3
Wałbrzych	21,9	22,1	22,4	22,7	22,9
Wrocław	24,6	25,2	30,8	31,2	31,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Kwestia zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych ujęta jest m.in. w zadaniach samorządów gminnych. W Wałbrzychu liczba mieszkań komunalnych jest stosunkowo wysoka na tle porównywanych miast z województwa dolnośląskiego. Ostatnie informacje na ten temat zamieszczone w statystyce publicznej dotyczą 2009 r. i według nich w Wałbrzychu było 14965 mieszkań komunalnych (dla przykładu w tym samym czasie w Legnicy i Jeleniej Górze liczba tych mieszkań wyniosła odpowiednio 8781 i 5986).

Niestety stan techniczny komunalnych zasobów mieszkaniowych należy ocenić jako zły.

Budowa mieszkań komunalnych w dzielnicy Podzamcze

Wieloletni brak remontów spowodował istotną dekapitalizację wielu obiektów. Dlatego, zgodnie z rachunkiem ekonomicznym miasto od 2013 roku realizuje politykę budowy nowych mieszkań komunalnych, kosztem remontów starych obiektów. W budowie jest ponad 200 nowych mieszkań komunalnych zlokalizowanych w dzielnicach: Nowe Miasto, Biały Kamień i Podzamcze.

Przedsiębiorczość

Rozwój Wałbrzycha, podobnie jak innych miast, uzależniony jest w dużej mierze od poziomu aktywności i przedsiębiorczości jego mieszkańców. Przejawem aktywnych postaw przedsiębiorczych jest m.in. podejmowanie samozatrudnienia. Uznano zatem, że dobrym wskaźnikiem poziomu przedsiębiorczości wałbrzyszan, będzie liczba podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wartość tego wskaźnika dla Wałbrzycha oscylowała w przedziale [10-11], a zatem nie zmieniła się istotnie w analizowanym okresie. Jeżeli weźmiemy pod uwagę bezwzględną liczbę tych przedsiębiorstw, wówczas należy zaznaczyć, że wskaźnik cechuje się tendencją malejącą, bowiem jego wartość obniżyła się z 9055 w 2008 roku do 8313 w 2012 roku. Poziom przedsiębiorczości wałbrzyszan zestawiono w tab. 46-48.

Z uwagi na fakt, że w analizowanym okresie Wałbrzych zanotował dodatnią zmianę wartości wskaźnika przy zmniejszającej się liczbie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, uznać należy, że tak korzystna zmiana jest wynikiem wyłącznie zmniejszającej się liczby ludności w wieku produkcyjnym (spadła ona z 83867 osób w 2008 r. do 79681 w 2012 r.). Ponadto, wyraźnie widać, że na tle ogólnopolskim wartości wskaźnika dla Wałbrzycha należały do jednych z najniższych. Jeżeli weźmiemy pod uwagę wymiar regionalny, to wartość wskaźnika w całym analizowanym okresie była najniższa. Niepokojące jest zatem ostatnie miejsce Wałbrzycha na tle Dolnego Śląska, przy jednoczesnym jego oddalaniu się od miasta najlepszego pod względem liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym (zob. tab. 48).

Tab. 46. Wartości wskaźnika G₉ - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Polski

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G ₉					Zmiana 2012/2009	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Płock	-	11,2	11,6	11,3	11,6	3,57%	5
Tarnów	-	10,7	11,3	11,1	11,4	6,54%	1
Chorzów	-	12,0	12,6	11,9	11,8	-1,67%	9
Dąbrowa Górnicza	-	10,8	11,7	10,7	11,0	1,85%	7
Tychy	-	11,3	11,8	11,6	11,9	5,31%	4
Zielona Góra	-	14,5	14,9	14,8	15,4	6,21%	3
Wałbrzych	-	10,6	11,0	10,7	10,9	2,83%	6
Opole	-	15,9	17,1	16,7	16,9	6,29%	2
Włocławek	-	12,1	12,2	11,7	11,8	-2,48%	10
Elbląg	-	10,4	11,1	10,3	10,4	0,00%	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tab. 47. Wartości wskaźnika G₉ - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G ₉					Zmiana 2012/2009	Miejsce w rankingu
	2008	2009	2010	2011	2012		
Jelenia Góra	-	15,3	15,9	15,5	16,0	4,58%	2
Lubin	-	11,5	11,6	11,5	11,8	2,61%	4
Legnica	-	13,7	14,2	13,3	13,7	0,00%	5
Wałbrzych	-	10,6	11,0	10,7	10,9	2,83%	3
Wrocław	-	16,1	16,8	16,5	17,1	6,21%	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

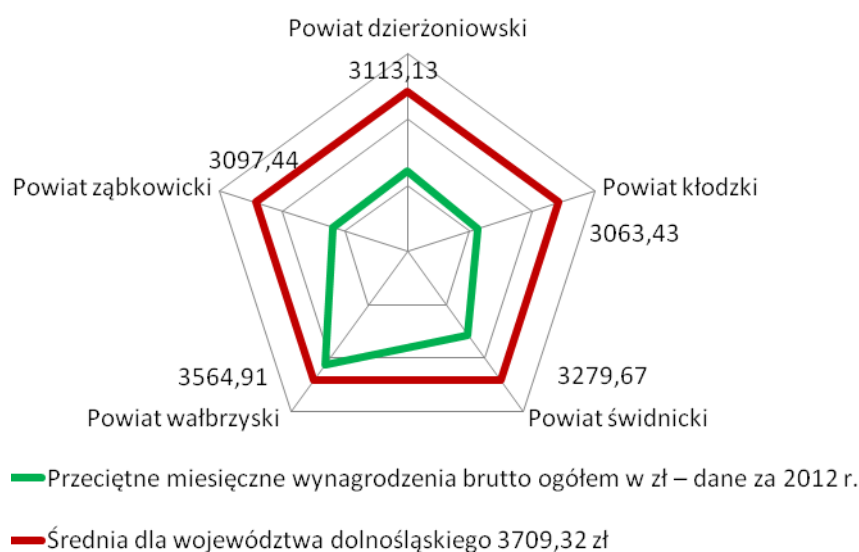
Tab. 48. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G₉

PODSUMOWANIE DLA MIASTA WAŁBRZYCHA					
Kryterium oceny	Okres	Obszar odniesienia			
		Polska	Województwo		
Tendencja zmian wskaźnika	2008-2012	Korzystna			
Dystans do miasta pierwszego w rankingu	2009	5,3*		5,5	
	2012	6,0		6,2	
Dystans do miasta ostatniego w rankingu	2009	0,2		0	brak zmian
	2012	0,5		0	

* Jednostka miary: jednostka gospodarcza.

Źródło: opracowanie własne.

Analizując dane dotyczące średniego wynagrodzenia w poszczególnych powiatach podregionu wałbrzyskiego wyraźnie widać, że powiat wałbrzyski plasuje się najbliżej średniej dla województwa dolnośląskiego oraz średniej krajowej, która według danych za 2012 rok wyniosła 3744,38 zł (zob. rys. 4). Wysoki poziom przeciętnych wynagrodzeń w powiecie może być pochodną wysokich zarobków w Wałbrzyskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Należy jednak mieć na uwadze fakt, że średnia jest wrażliwa na wartości skrajne – w tym przypadku wynagrodzenia najniższe oraz najwyższe, które mogą „zniekształcać”, tzn. zaniżać lub zawyżać poziom przeciętny. Ponadto miary przeciętnie nie pokazują zróżnicowania wartości cechy w zbiorowości, a zgodnie z uwagami zgłaszanymi przez uczestników Forum Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha zróżnicowanie wynagrodzeń jest duże i prowadzi do rozwarstwienia i zubożenia społeczności lokalnej Wałbrzycha.

Rys. 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto ogółem w zł – dane za 2012 r. dla powiatów podregionu wałbrzyskiego (wskaźnik G_{10})

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Turystyka

Poddając analizie sektor turystyczny, który zdaniem wielu wałbrzyszan stanowi niewykorzystany do tej pory potencjał rozwojowy miasta, zwróćmy w pierwszej kolejności uwagę na kwestię bazy noclegowej. Na koniec 2012 r. stanowiło ją w Wałbrzychu 7 obiektów hotelowych. Pozostałe obiekty noclegowe mają marginalne znaczenie zarówno jeśli chodzi o ich liczebność, jak i liczbę oferowanych miejsc noclegowych. Turystyka nie jest w Wałbrzychu dominującą branżą więc trudno porównywać jego infrastrukturę noclegową do Wrocławia lub Jeleniej Góry. Bardziej zasadnym jest odniesienie się w tym zakresie np. do Legnicy, która w 2012 r. miała identyczną jak Wałbrzych liczbę obiektów hotelowych. Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę liczbę miejsc noclegowych w tych obiektach, to w 2012 r. była ona stosunkowo niska (zob. tab. 49). Należy jednak podkreślić, że obecnie Wałbrzych dysponuje większą

liczbą miejsc noclegowych, które zlokalizowane są m.in. w dwóch nowych obiektach hotelowych – Aqua Zdrój oraz ibis Styles Wałbrzych.

Tab. 49. Wartości wskaźników G_{11} i G_{12} dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G_{11} – liczba obiektów hotelowych				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	16	16	19	18	17
Lubin	4	3	3	3	4
Legnica	6	7	8	8	7
Wałbrzych	5	5	7	7	7
Wrocław	40	40	47	49	53
	Wskaźnik G_{12} – liczba miejsc noclegowych w obiektach hotelowych				
Jelenia Góra	1151	1466	1091	1171	1115
Lubin	209	244	240	259	304
Legnica	759	776	853	653	945
Wałbrzych	319	263	351	374	378
Wrocław	5593	5779	6999	7410	8102

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Liczba udzielonych noclegów przez wałbrzyskie obiekty hotelowe jest relatywnie niska. W przypadku turystów krajowych, w 2012 r. była 2,5-krotnie niższa niż w Jeleniej Górze oraz ponad 1,5 razy niższa niż w Legnicy (zob. tab. 50). Statystyki te są jeszcze mniej korzystne, gdy weźmiemy pod uwagę turystów zagranicznych. W Wałbrzychu spośród turystów zagranicznych korzystających z noclegów w 2012 r. zdecydowaną większość stanowili Niemcy. Niska liczba udzielonych noclegów wynika również z faktu, że część osób odwiedzających Wałbrzych nocuje w obiektach hotelowych zlokalizowanych w Szczawnie Zdroju (w 2012 r. z bazy hotelowej gminy skorzystało 6523 osób).

Tab. 50. Wartości wskaźników G_{13} i G_{14} dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G_{13} – liczba udzielonych noclegów rezydentom (przez obiekty hotelowe)				
	2008	2009	2010	2011	2012
Jelenia Góra	73093	56936	56146	62288	65595
Lubin	36177	30177	26823	24414	33865
Legnica	64912	79882	47331	48402	42024
Wałbrzych	20216	17677	26434	26084	26130
Wrocław	506503	431609	619883	734754	724496
	Wskaźnik G_{14} – liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym (przez obiekty hotelowe)				
Jelenia Góra	56460	45169	53029	53839	51502
Lubin	2539	1455	3848	3508	3162
Legnica	31316	22382	23698	29552	31105
Wałbrzych	15360	12340	13283	14727	11856
Wrocław	375371	313350	390917	387352	437130

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Podkreślić należy fakt, że sam Wałbrzych oraz otaczającego go gminy mają zdecydowanie bogatszą ofertę turystyczną niż np. Legnica, a mimo to wykorzystanie

bazy noclegowej jest zdecydowanie niższe (pomimo małej liczby miejsc noclegowych). To pokazuje, że aktualnie potencjał turystyczny miasta wykorzystywany jest w niewielkim stopniu. Realizacja takich projektów jak Park Wielokulturowy Stara Kopalnia, czy też Centrum Aktywnego Wypoczynku i Centrum Przygotowań Sportowców Aqua Zdrój, będzie szansą na podniesienie znaczenia sektora turystyki w strukturze gospodarczej Wałbrzycha. Ponadto, zgodnie z aktualnymi trendami rozwoju turystyki na świecie w najbliższych latach przewiduje się, że w związku ze wzrostem poziomu edukacji i kultury turystów wzrastać będzie również popyt na turystykę kulturową. Turystyka kulturowa, co warto w tym miejscu podkreślić, jest jedną z form turystyki zrównoważonej, której celem jest m.in. poprawa jakości życia społeczności lokalnej, rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego oraz wzbogacenie wizerunku danego miejsca. Wydaje się zatem, że rozwój oferty turystyki kulturowej w Wałbrzychu, uwzględniając uwarunkowania historyczne i kulturowe tego miejsca, jest dobrym kierunkiem rozwoju oferty turystycznej miasta.

Analiza liczby obiektów hotelowych, czy też oferowanych przez nie miejsc noclegowych, nie daje pełnego obrazu kondycji tej branży w Wałbrzychu. Być może mała liczba miejsc noclegowych wynika z małego popytu na tego typu usługi. Dlatego o wiele cenniejszą informacją byłby stopień wykorzystania tych miejsc. Niestety zasoby statyki publicznej nie agregują tego typu informacji na poziomie powiatu. Informacja taka również może być istotna biorąc pod uwagę, że ponad 50% wszystkich obiektów noclegowych powiatu wałbrzyskiego zlokalizowanych jest w Wałbrzychu. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych był bardzo zbliżony w całym podregionie wałbrzyskim. Jednak w 2012 r. w powiecie wałbrzyskim nastąpił jego wyraźny wzrost, co może być dobrym prognostykiem dla ostatnich inwestycji w Wałbrzychu m.in. w branży hotelowej. Godnym podkreślenia jest również fakt, że w większości powiatów podregionu wałbrzyskiego w tym samym okresie analizy mieliśmy do czynienia z negatywną tendencją zjawiska (zob. tab. 51).

Tab. 51. Wartości wskaźnika G₁₅ - stopień wykorzystania miejsc noclegowych (w %) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego

Jednostka terytorialna	Wskaźnik G ₁₅			Zmiana 2012/2010
	2010	2011	2012	
Powiat dzierzoniowski	32,9	31,2	32,5	-1.22%
Powiat kłodzki	25,6	25,8	26,3	2.73%
Powiat świdnicki	28,8	28,2	25,7	-10.76%
Powiat wałbrzyski	27,0	27,0	47,3	75.19%
Powiat ząbkowicki	25,9	20,6	19,8	-23.55%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Wiodąca rola miasta w powstałej Aglomeracji Wałbrzyskiej wraz z dużą atrakcyjnością turystyczną gmin wchodzących w jej skład pozwala realnie myśleć o kreowaniu i promowaniu sieciowych produktów turystycznych. Aktualny model rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku zakłada wydzielenie subregionów turystycznych. Rozwój sieciowych produktów turystycznych w Aglomeracji Wałbrzyskiej, biorąc pod uwagę gminy, które ją tworzą, możliwy jest m.in. w obrębie takich subregionów jak:

Sudety Wałbrzyskie, Subregion Sowiogórski oraz Przedgórze Sudeckie²⁷. Powinny się one opierać m.in. na turystyce kulturowej (w tym w obiektach przemysłowych), biznesowej i weekendowej (np. pieszej i rowerowej). Model jest otwarty a zasięg terytorialny Aglomeracji Wałbrzyskiej umożliwił będzie tworzenie produktów turystycznych i/lub partnerstw wykraczających poza pojedyncze subregiony.

Impulsem do rozwoju branży turystycznej w Wałbrzychu jest organizacja dużych imprez o charakterze sportowym, turystycznym bądź kulturalnym. Miasto, jako centrum Aglomeracji Wałbrzyskiej i jedno z większych miast na Dolnym Śląsku, każdego roku organizuje imprezy o zasięgu co najmniej regionalnym – Festiwal Kwiatów i Sztuki w Zamku Książ czy odbywający się na terenie miasta Szczawna Zdroju puchar w kolarstwie górskim. Imprezy tego typu oprócz promocji miasta z pewnością podnoszą obroty m.in. branży hotelowej i gastronomicznej. Oddany do użytku kompleks sportowo-rekreacyjny Aqua Zdrój z bezpośrednim zapleczem hotelowym umożliwia organizację dużych imprez sportowych, które mogą stać się znakiem rozpoznawczym Wałbrzycha i generować przychody dla branży turystycznej.

Cały sektor turystyczny w Wałbrzychu wymaga intensywnych działań promocyjnych, a część zadań w tym zakresie realizuje powołana w 2013 r. Lokalna Organizacja Turystyczna Aglomeracji Wałbrzyskiej (niestety organizacja nie ma swojej strony internetowej – można ją natomiast odnaleźć na serwisach społecznościowych). Koniecznym jest również skoordynowanie działań promocyjnych w obszarze turystyki. Obecnie mimo tego, że miasto od wielu lat promuje się jako „Wałbrzych Miasto MTB”, trudno szukać takiej wzmianki na profilu LOT-u). Trudno też mówić o Wałbrzychu jako mieście przyjaznym rowerzystom. Liczba ścieżek rowerowych w przeliczeniu na 10 tys. km² jest zdecydowanie zbyt niska (zob. tab. 52).

Budowa ścieżki rowerowej przy ul. Wysockiego

Sytuacja ta jednak się zmienia, co nie znalazło jeszcze odzwierciedlenia w statystykach publicznych. Aktualnie budowana jest droga rowerowa wzdłuż ulicy Wysockiego, dzięki której z centrum miasta można będzie dojechać m.in. na teren Parku Wielokulturowego Stara Kopalnia. W 2013 r. została oddana do użytku ścieżka rowerowo-piesza wzdłuż Al. Podwale. Ponadto w mieście funkcjonuje od 2009 r. stowarzyszenie Rowerowy Wałbrzych podejmujące działania na rzecz zrównoważonego transportu.

²⁷ Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego, Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., Warszawa 2009.

Tab. 52. Wartości wskaźnika G₁₆ - ścieżki rowerowe na 10 tys. km² dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	2011	2012
Jelenia Góra	3229,4	3660,6
Lubin	4390,2	4561,0
Legnica	5053,6	5142,9
Wałbrzych	223,5	223,5
Wrocław	6754,3	6965,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

1.3.3. Sfera środowiskowa

Środowisko warunkuje życie na Ziemi, ale pełni również szereg ważnych funkcji gospodarczych i społecznych, które odnoszą się do²⁸:

- zapewnienia przestrzeni geograficznej tworzącej pole nie tylko dla działalności gospodarczej człowieka, ale również szeroko pojętej aktywności życiowej (np. pracy, wypoczynku);
- dostarczania minerałów i nośników energii stanowiących źródło zaspakajania potrzeb surowcowych i energetycznych;
- odbioru, asymilowania, neutralizowania powstających podczas procesów produkcji i konsumpcji zanieczyszczeń oraz odpadów.

W analizie sfery środowiskowej uwzględniono, dostępne na poziomie lokalnym, wskaźniki z dziedziny gospodarki odpadami, ochrony przyrody, gospodarki wodno-ściekowej, ochrony powietrza oraz terenów zieleni. Wykaz wskaźników uwzględnionych w analizie przedstawia tab. 53.

Warto w tym miejscu podkreślić, że szczegółowa analiza zasobów i walorów, a także antropopresji oraz stanu środowiska naturalnego miasta Wałbrzycha jest przedmiotem innego, aktualnie obowiązującego opracowania. Jest nim *Program ochrony środowiska dla miasta Wałbrzych na lata 2010-2014 z perspektywą do roku 2018*. Dokument ten ma charakter obligatoryjny wynikający z zapisów ustawy Prawo ochrony środowiska i poza obszerną częścią diagnostyczną, sformułowano w nim także najważniejsze założenia – kierunki, cele oraz zadania – realizacji polityki ochrony środowiska w Wałbrzychu.

²⁸ Z. Pawlak, *Gospodarka a środowisko*, Wydawnictwo „Terra”, Poznań 1998, s. 17; B. Fiedor, *Funkcje systemu ekologicznego jako podstawa operacjonalizacji wskaźników ekorozwoju*, [w:] *Wskaźniki ekorozwoju*, red. T. Borys, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999, s. 145.

Tab. 53. Wskaźniki uwzględnione w analizie sfery środowiskowej

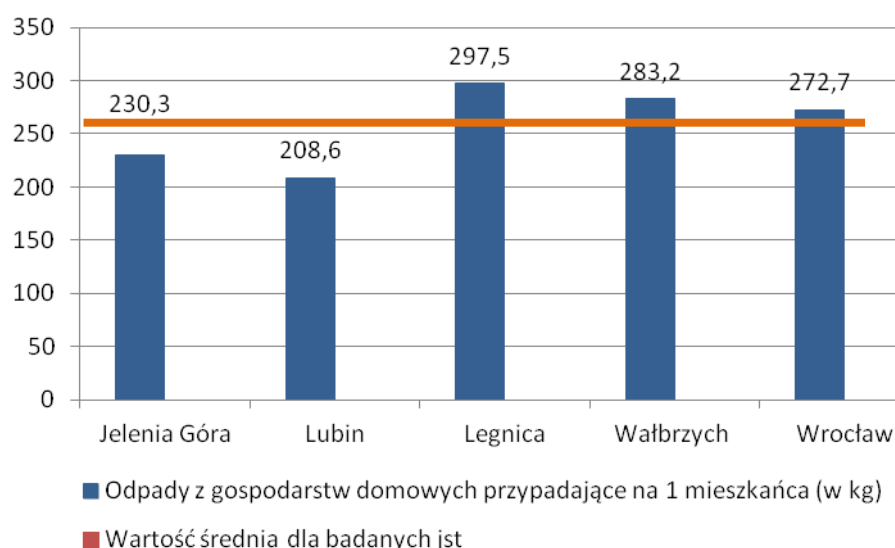
Symbol	Nazwa wskaźnika	Charakter wskaźnika*
E ₁	Odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	destymulanta
E ₂	Udział terenów zieleni w powierzchni ogółem (w %) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	nominanta
E ₃	Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (w %) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	nominanta
E ₄	Zużycie wody na 1 mieszkańca w m ³ dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	nominanta
E ₅	Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych (w tys. ton) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	destymulanta
E ₆	Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych (w tys. ton) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	destymulanta

* **Stymulanta** – wzrost wartości wskaźnika wpływa korzystnie na zrównoważony rozwój, dlatego pożądane są jak najwyższe wartości wskaźnika; **Destymulanta** – wzrost wartości wskaźnika wpływa niekorzystnie na zrównoważony rozwój, dlatego pożądane są jak najniższe wartości wskaźnika.

Źródło: opracowanie własne.

W Polsce w 2012 r. wytworzono 135,2 mln ton odpadów, z czego 9% stanowiły odpady komunalne. Biorąc pod uwagę ogólną ilość odpadów wytworzonych, Polska znajduje się na szóstym miejscu wśród krajów europejskich. Jeśli odniesie się ilość odpadów wytworzonych do liczby mieszkańców Polski, wówczas na jednego mieszkańca przypada 314 kg odpadów. Jest to jeden z najniższych wskaźników wśród krajów europejskich i daje Polsce drugie miejsce, zaraz po Estonii. Średnia wielkość odpadów komunalnych wytworzonych na jednego mieszkańca w Unii Europejskiej wynosi 500 kg²⁹.

W 2012 roku na jednego mieszkańca Wałbrzycha przypadało 283,2 kg opadów wytworzonych w gospodarstwach domowych (zob. rys. 5).

Rys. 5. Wartości wskaźnika E₁ – odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska (dane za 2012 r.)

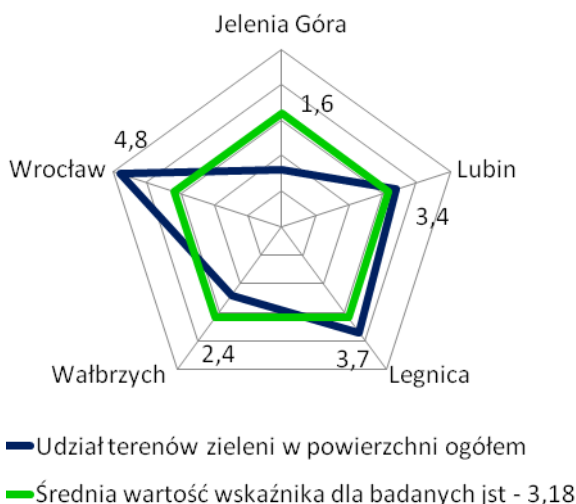
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

²⁹ Ochrona środowiska 2013, Informacje i opracowania statystyczne, GUS, Warszawa 2013, s. 42.

Jest to wartość wyższa od średniej zaobserwowanej dla badanych miast oraz województwa dolnośląskiego. Według danych za ostatni rok objęty analizą, przeciętny mieszkaniec Dolnego Śląska był wytwórcą 213,6 kg odpadów.

Ochronie środowiska przyrodniczego, w tym ochronie różnorodności biologicznej na obszarze miast i wsi służą tereny zieleni. Są to tereny wraz z towarzyszącą infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością i pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe. Tereny zieleni obejmują w szczególności: parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom i placom. Poza pozytywnym wpływem na warunki ekologiczne miasta, ich celem jest kształtowanie zdrowego otoczenia oraz poprawa warunków bytowych ludności. W 2012 r. w Polsce na jednego mieszkańca przypadało średnio około 15 m² powierzchni ogólnodostępnych terenów zieleni.

Wartość wskaźnika udziału terenów zieleni w powierzchni ogółem według danych za 2012 r. dla Wałbrzycha, jest nieco niższa niż średnia zaobserwowana dla badanych miast i zdecydowanie wyższa od średniej dla województwa dolnośląskiego (wartość wskaźnika – 0,3%) (zob. rys. 6). Jednocześnie warto w tym miejscu nadmienić, że Wałbrzych jest jednym z najbardziej zielonych miast w Polsce i, ze względu na swoje położenie geograficzne pomiędzy wzniesieniami i pasmami gór, może się poszczycić wysokim poziomem lesistości (lasy wraz z użytkami rolnymi stanowią blisko 65% powierzchni miasta).

Rys. 6. Wartości wskaźnika E_2 – udział terenów zieleni w powierzchni ogółem (w %) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska (dane za 2012 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Ponieważ w granicach administracyjnych miasta Wałbrzycha znajduje się Książański Park Krajobrazowy, udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni miasta w 2012 r. wyniósł blisko 17% i była to wartość nieco niższa niż ta zaobserwowana dla województwa dolnośląskiego i bardzo zbliżona do tej jaką odnotowano w Jeleniej Górze (zob. tab. 54). Dwa miasta – Lubin i Legnicę – wyłączono z analizy, ponieważ wartość

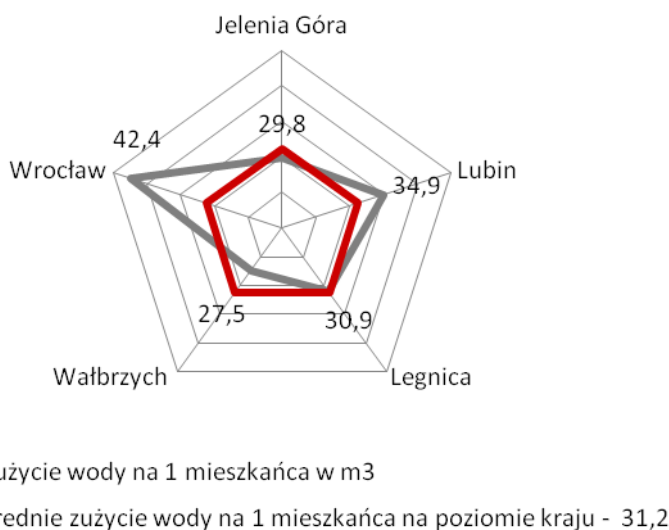
wskaźnika E₃ dla Legnicy była bardzo niska, natomiast w przypadku Lubina odnotowano brak danych.

Tab. 54. Wartości wskaźnika E₃ – udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (w %) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska

Jednostka terytorialna	Powierzchnia w ha	Obszary prawnie chronione ogółem (w ha)	Wskaźnik E ₃ (w %)
Województwo dolnośląskie	1994674	371020	18,6
Jelenia Góra	10922	1804,6	16,5
Wałbrzych	8470	1434,1	16,9
Wrocław	29282	1836,5	6,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Woda jest jednym z najważniejszych zasobów na Ziemi, mającym zasadnicze znaczenie dla wszystkich form życia. Średnie zużycie wody na jednego mieszkańca Polski w 2012 r. wyniosło 31,2 m³ i było wyższe niż to zaobserwowane wśród wałbrzyszan (zob. rys. 7). W grupie analizowanych miast zdecydowanie najwyższym zużyciem wody w przeliczeniu na jednego mieszkańca cechują się wrocławianie. Niższe niż w innych miastach zużycie wody przez mieszkańców Wałbrzycha może być podyktowane wzrostem ceny wody dla gospodarstw domowych i w konsekwencji wyższą skłonnością odbiorców do jej oszczędzania.

Rys. 7. Wartości wskaźnika E₅ – zużycie wody na 1 mieszkańca w m³ dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska (dane za 2012 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ochrona środowiska 2013, Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2013.

Jakość powietrza atmosferycznego w Wałbrzychu nie jest zadowalająca. Przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń zdarzają się zwłaszcza w sezonie grzewczym, co związane jest bezpośrednio z wysokim poziomem tzw. niskiej emisji pyłów oraz gazów pochodzących głównie z procesów grzewczych (spalania

niewłaściwych źródeł ciepła w indywidualnych kotłowniach oraz piecach) oraz z sektora transportu drogowego. Władze miasta podejmują szereg inicjatyw mających na celu poprawę jakości powietrza atmosferycznego w Wałbrzychu. Przykładem takiej inicjatywy może być wsparcie finansowe dla inwestycji proekologicznych realizowanych przez mieszkańców miasta i obejmujących np. wymianę kotłowni i pieców węglowych na gazowe, montaż kolektorów słonecznych, czy ocieplanie budynków mieszkalnych. Ponieważ na poziomie lokalnym dostępne są wyłącznie dane na temat wielkości emisji zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych, w tabeli poniżej zestawiono te informacje dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska. Dane dotyczą emisji za 2012 rok i w odniesieniu do zanieczyszczeń gazowych nie są najgorsze, jeśli porównać je z tymi zaobserwowanymi w innych, dużych miastach województwa. W przypadku emisji zanieczyszczeń pyłowych, wartości wskaźników dla poszczególnych jednostek terytorialnych są bardzo zbliżone.

Tab. 55. Emisja zanieczyszczeń pyłowych (E_6) i gazowych (E_7) z zakładów szczególnie uciążliwych w tys. ton dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska (dane za 2012 r.)

Jednostka terytorialna	Emisja zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych w tys. ton	
	pyłowe (E_6)	gazowe (E_7)
Jelenia Góra	0,1	97,6
Lubin	0,2	178,6
Legnica	0	522
Wałbrzych	0,3	287,5
Wrocław	0,3	1085,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ochrona środowiska 2013, Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2013.

1.4. Analiza SWOT oraz identyfikacja najważniejszych problemów miasta

Analiza SWOT jest narzędziem, które umożliwia identyfikację mocnych i słabych stron miasta oraz szans i zagrożeń pojawiających się w jego otoczeniu. Wyniki przeprowadzonej analizy mają pomóc miastu w zidentyfikowaniu jego atutów oraz wykorzystaniu pojawiających się szans, a także zniwelować słabości oraz uniknąć zagrożeń. Szczegółowe wyniki przeprowadzonej dla miasta Wałbrzycha analizy SWOT zawiera tab. 56.

Tab. 56. Analiza SWOT dla miasta Wałbrzycha

Słabe strony	Szanse
<ol style="list-style-type: none"> 1. Słabo rozwijająca się, niekonkurencyjna gospodarka 2. Słabość lokalnych małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) 3. Słaba oferta turystyczna miasta 4. Trudności komunikacyjne związane z przepływem osób, towarów i usług 5. Wysoki poziom bezrobocia 6. Patologie i ubóstwo 7. Niski poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalnej społeczności 8. Niedostatecznie rozwinięta sfera kultury, sportu i rekreacji 9. Niedostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji 10. Wyludnianie miasta i niewłaściwa struktura demograficzna 11. Niespójna/niewłaściwa koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta 12. Niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców miasta 13. Niewłaściwa gospodarka wodno-ściekowa miasta 14. Niesprawny system gospodarowania odpadami oraz utrzymania czystości w mieście 15. Niska jakość powietrza atmosferycznego oraz klimatu akustycznego w mieście 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój współpracy przygranicznej 2. Funkcjonowanie Aglomeracji Wałbrzyskiej 3. Fundusze pomocowe 4. Budowa drogi ekspresowej S-3 na obrzeżach Aglomeracji Wałbrzyskiej 5. Rozwój współpracy: Samorząd – biznes – organizacje pozarządowe 6. Szybkie połączenie kolejowe z Wrocławiem 7. Rosnąca świadomość potrzeby zmian wśród mieszkańców 8. Wzrost popularności turystyki historycznej
Mocne strony	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Atrakcje historyczne i krajobrazowe oraz położenie w pobliżu gór 2. Wysoki kapitał ludzki oraz zaangażowani lokalni liderzy 3. Aktywne instytucje kultury 4. Tradycje górnicze 5. Specjalna Strefa Ekonomiczna 6. Silny produkt lokalny - Zamek Książ 7. Atrakcyjne tereny pod inwestycje i budownictwo mieszkaniowe 8. Status miasta na prawach powiatu 9. Uczelnie wyższe 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zastąpienie „monokultury” węgla „monokulturą” motoryzacyjną 2. Przekształcanie się regionu w obszar peryferyjny 3. Przedłużający się kryzys gospodarczy 4. Zamknięcie specjalnej strefy ekonomicznej 5. „Ucieczka” młodych mieszkańców, „starzenie” się Miasta oraz zmniejszanie się liczby mieszkańców 6. Zwiększanie się atrakcyjności innych miast 7. Niska samoocena mieszkańców oraz niski poziom patriotyzmu lokalnego 8. Degradacja centrum Miasta 9. Tąpnięcia i szkody górnicze 10. Negatywny wizerunek Miasta 11. Nadmierne zadłużenie Miasta 12. Powódź

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy stanu miasta, analizy SWOT oraz wyników prac warsztatowych, określono kluczowe problemy, z którymi boryka się Wałbrzych. Problemy zidentyfikowane zostały w ramach trzech łańcuchów: gospodarczego, społecznego oraz środowiskowego (zob. rys. 8-22). Problemy zdefiniowane zostały w odniesieniu do zaobserwowanych negatywnych stanów (zjawisk), które stanowią realne zagrożenie dla

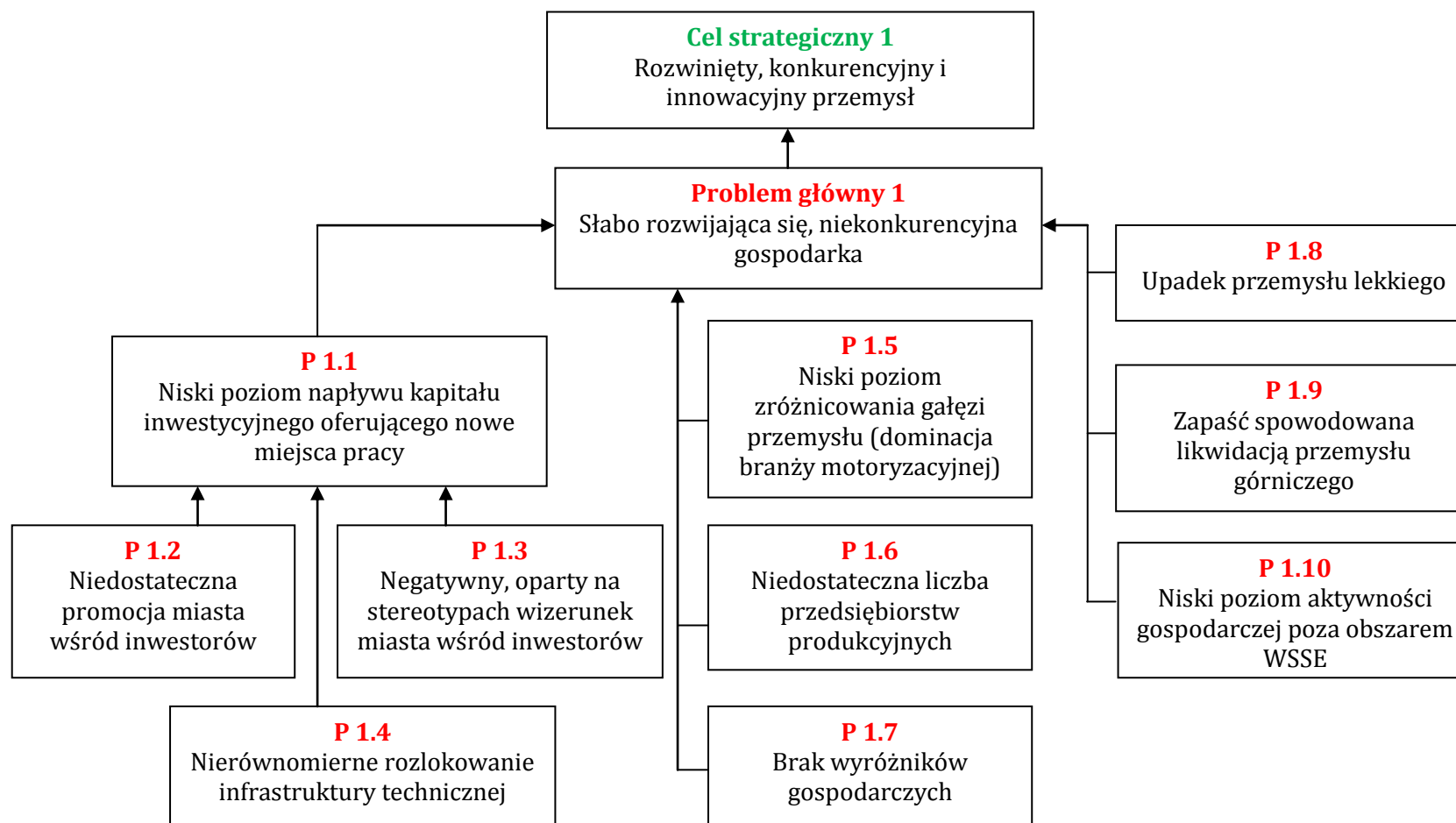
procesów rozwojowych miasta obecnie oraz w najbliższej przyszłości. Ponieważ określone w strategii problemy stanowią istotną barierę dalszego rozwoju Wałbrzycha, przyjęto że będą one punktem wyjścia dla określenia najważniejszych wyzwań rozwojowych, tj. celów strategicznych miasta w perspektywie do 2020 roku. Powiązanie problemów głównych z problemami szczegółowym oraz celami uwzględnia zależności przyczynowo-skutkowe. Poniżej wyjaśniono podstawowe pojęcia i symbole wykorzystane do graficznej prezentacji problemów.

Cele strategiczne – najważniejsze kierunki rozwoju miasta wyodrębnione w sferze gospodarczej, społecznej oraz środowiskowej.

Problemy główne (obszary problemowe) – najważniejsze zjawiska o charakterze negatywnym zaobserwowane w mieście i stanowiące realną barierę jego rozwoju, wyodrębnione w sferze gospodarczej, społecznej oraz środowiskowej.

P 1.... - symbol przypisany problemom szczegółowym wyodrębnionym w sferze gospodarczej, społecznej oraz środowiskowej, stanowiącym uszczegółowienie i/lub przyczynę problemów głównych (obszarów problemowych).

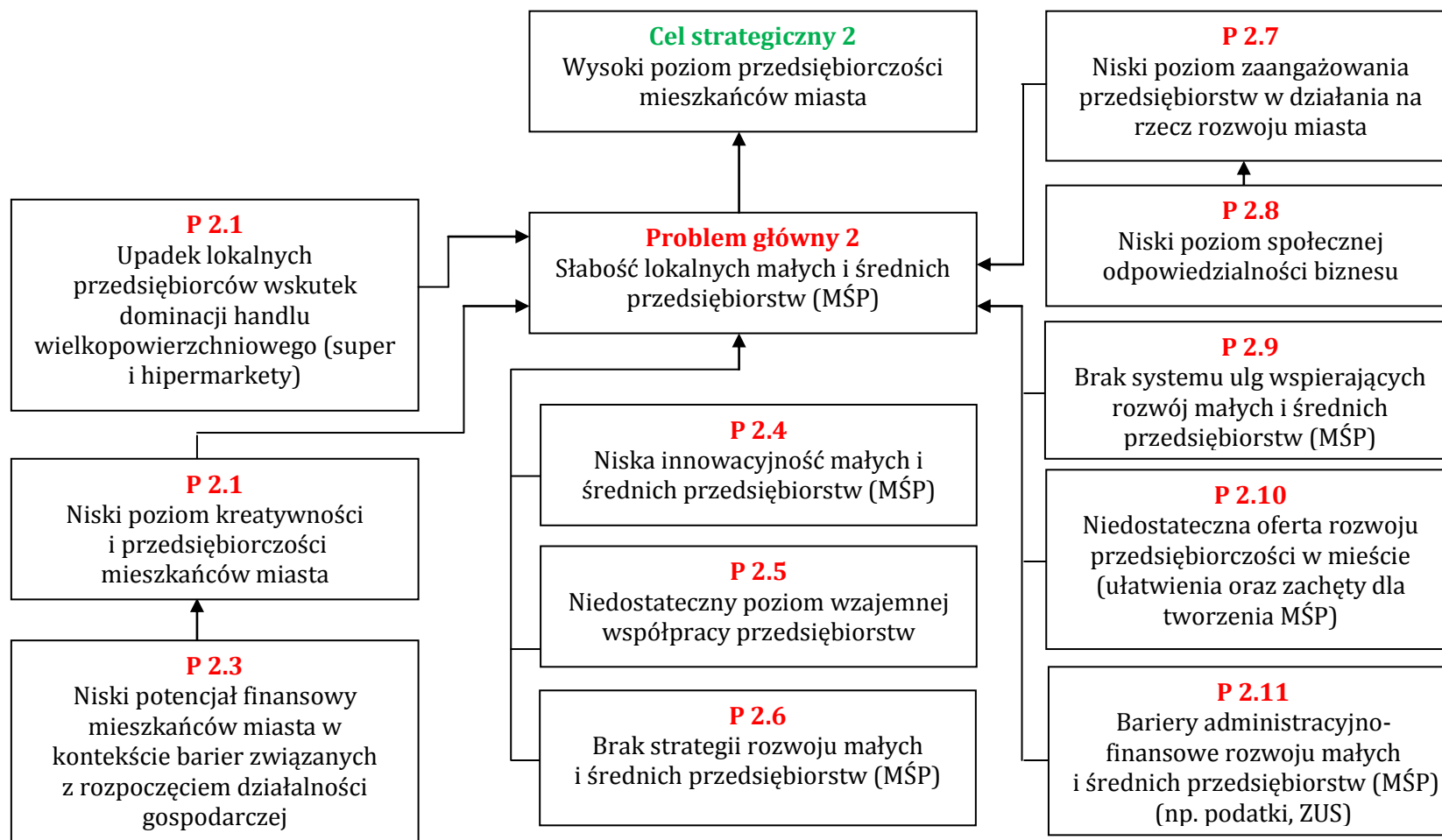
—————→ Zależność przyczynowo-skutkowa

Rys. 8. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy

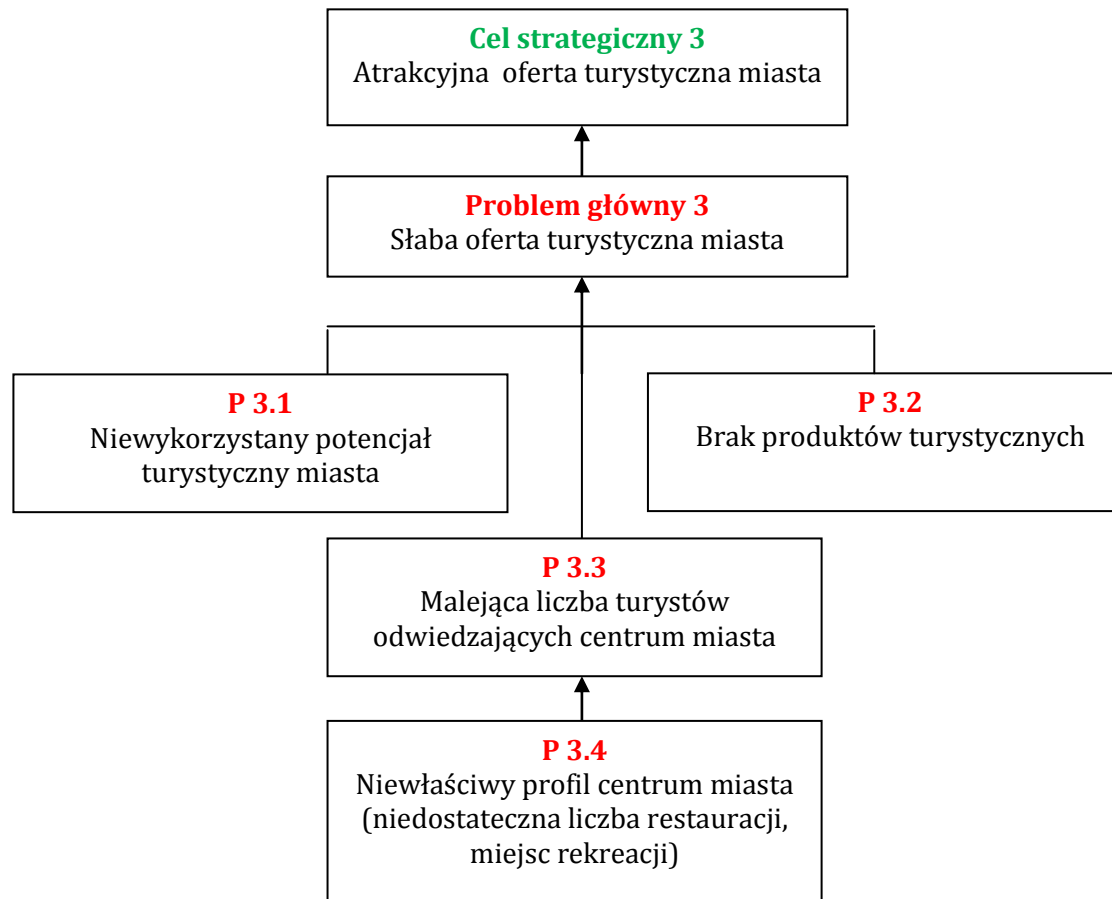
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

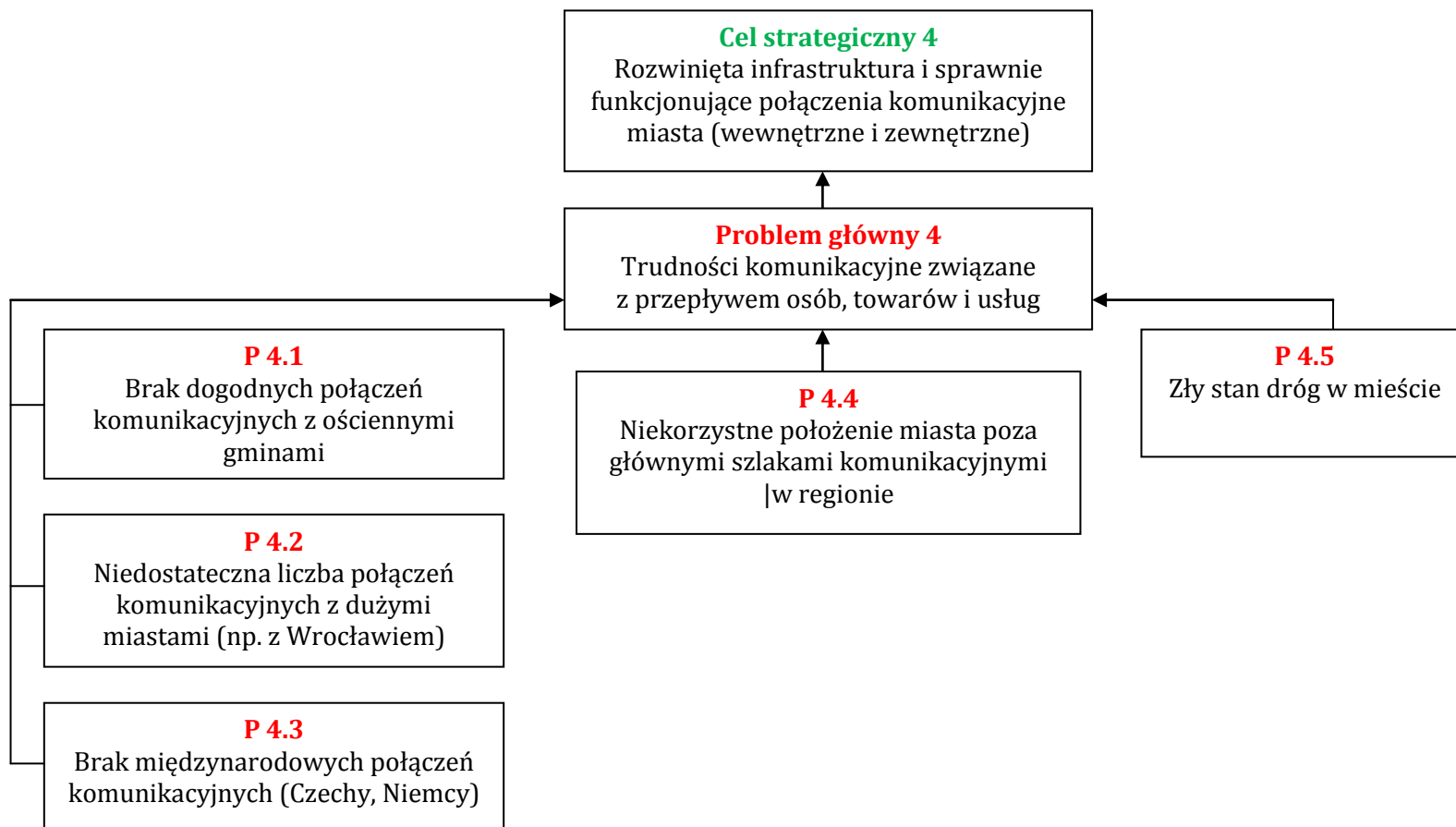

Rys. 9. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy c.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

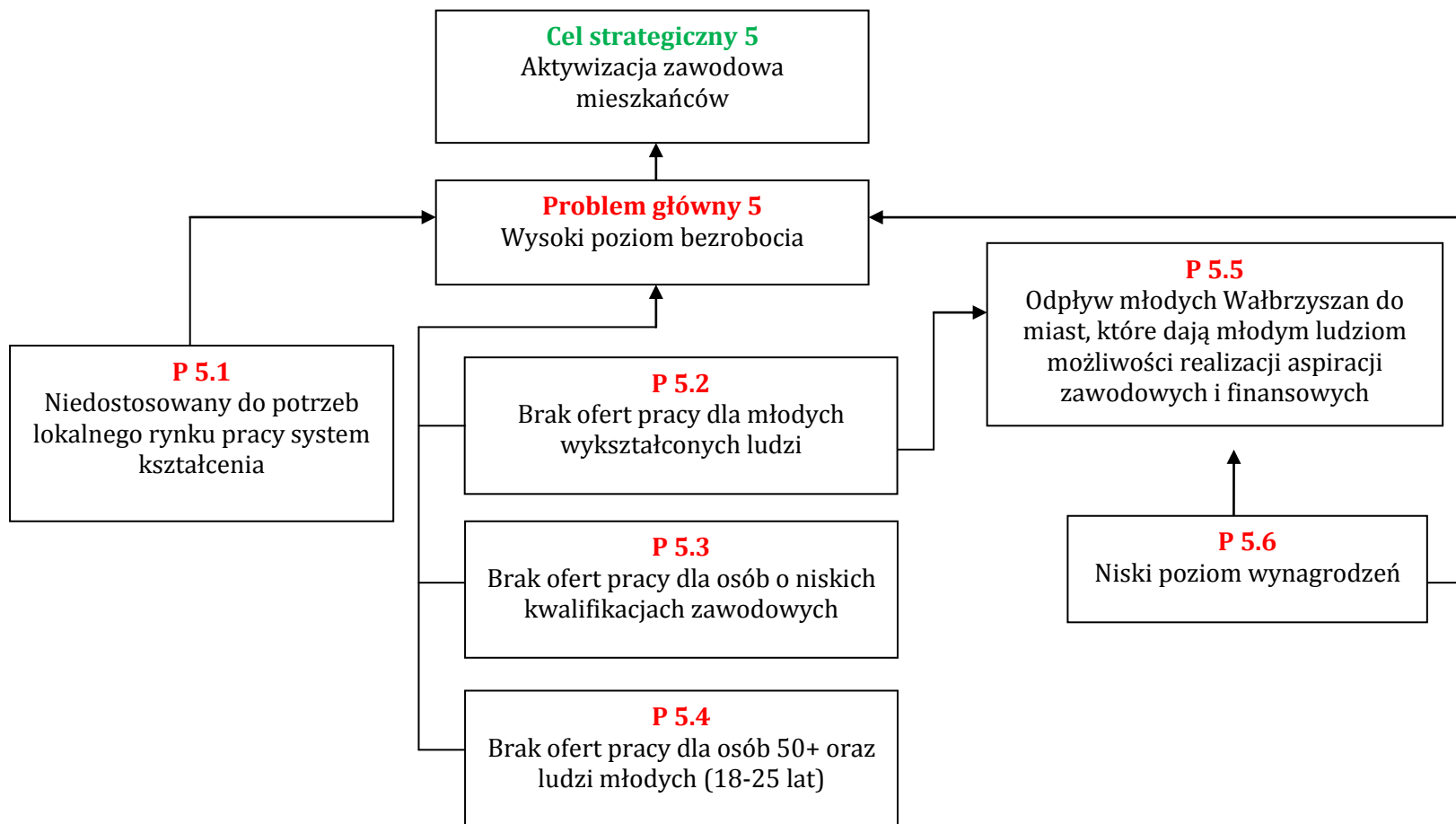

Rys. 10. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy c.d.
 Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

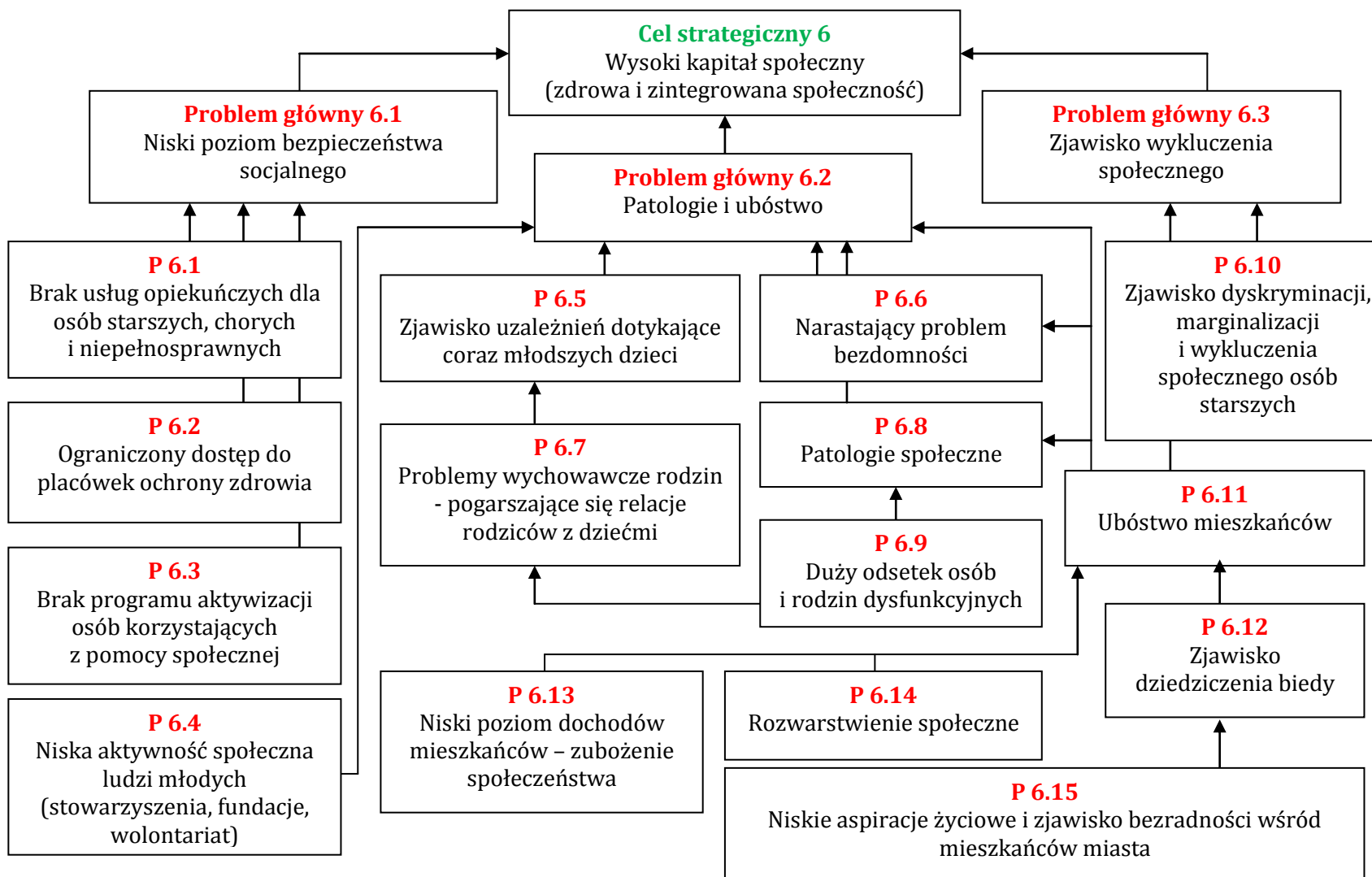
Rys. 11. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy c.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

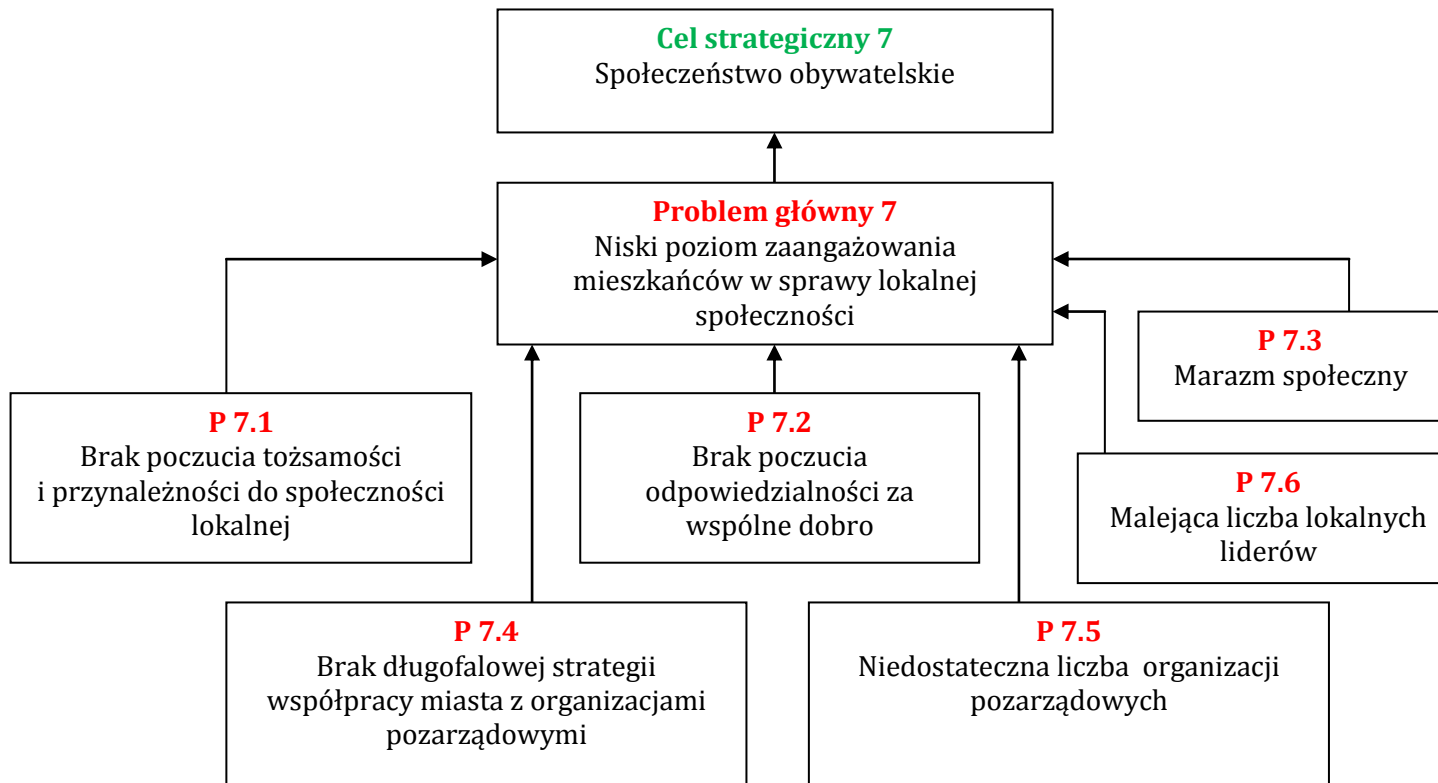
Rys. 12. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy c.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

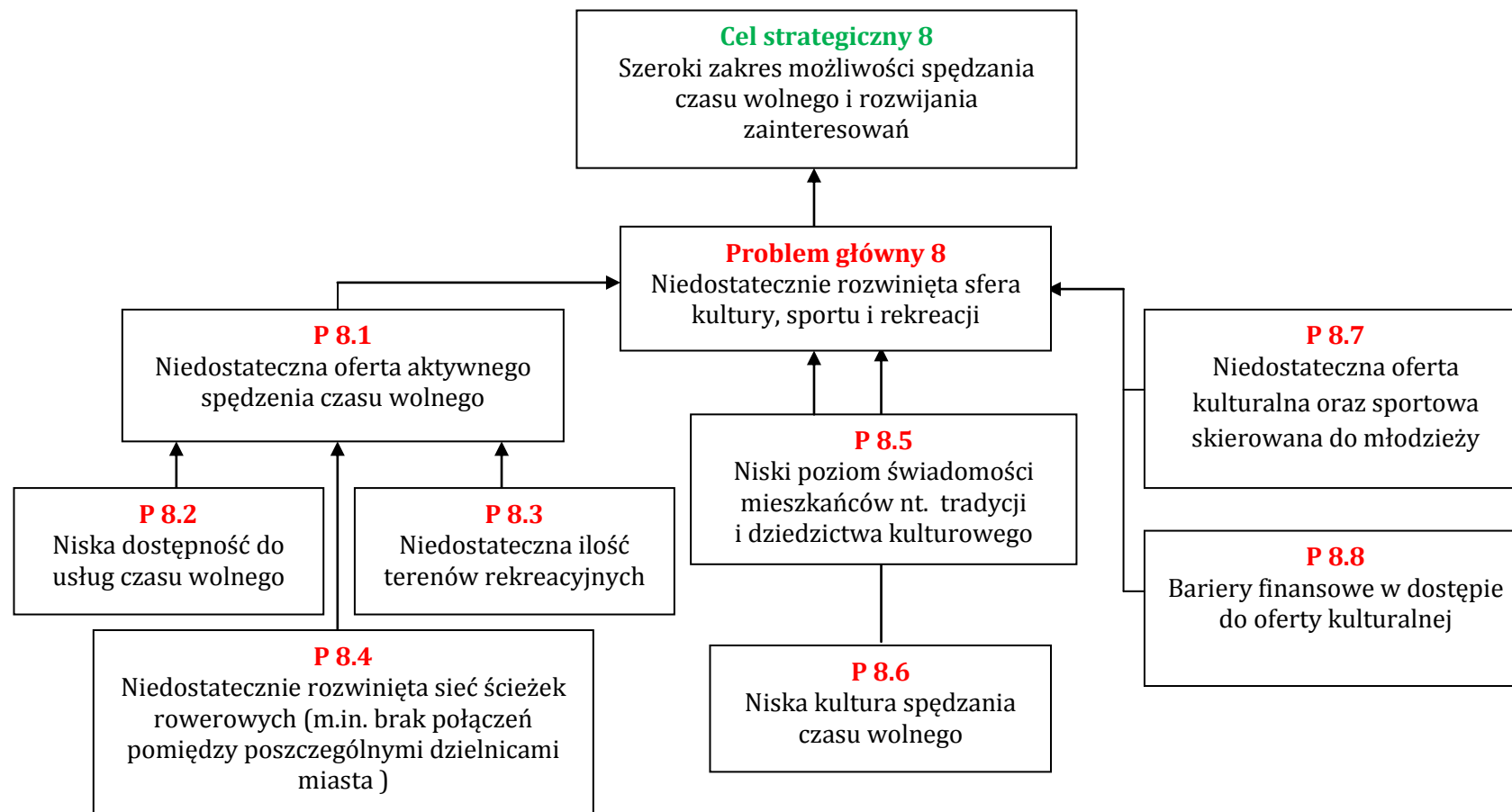
Rys. 13. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

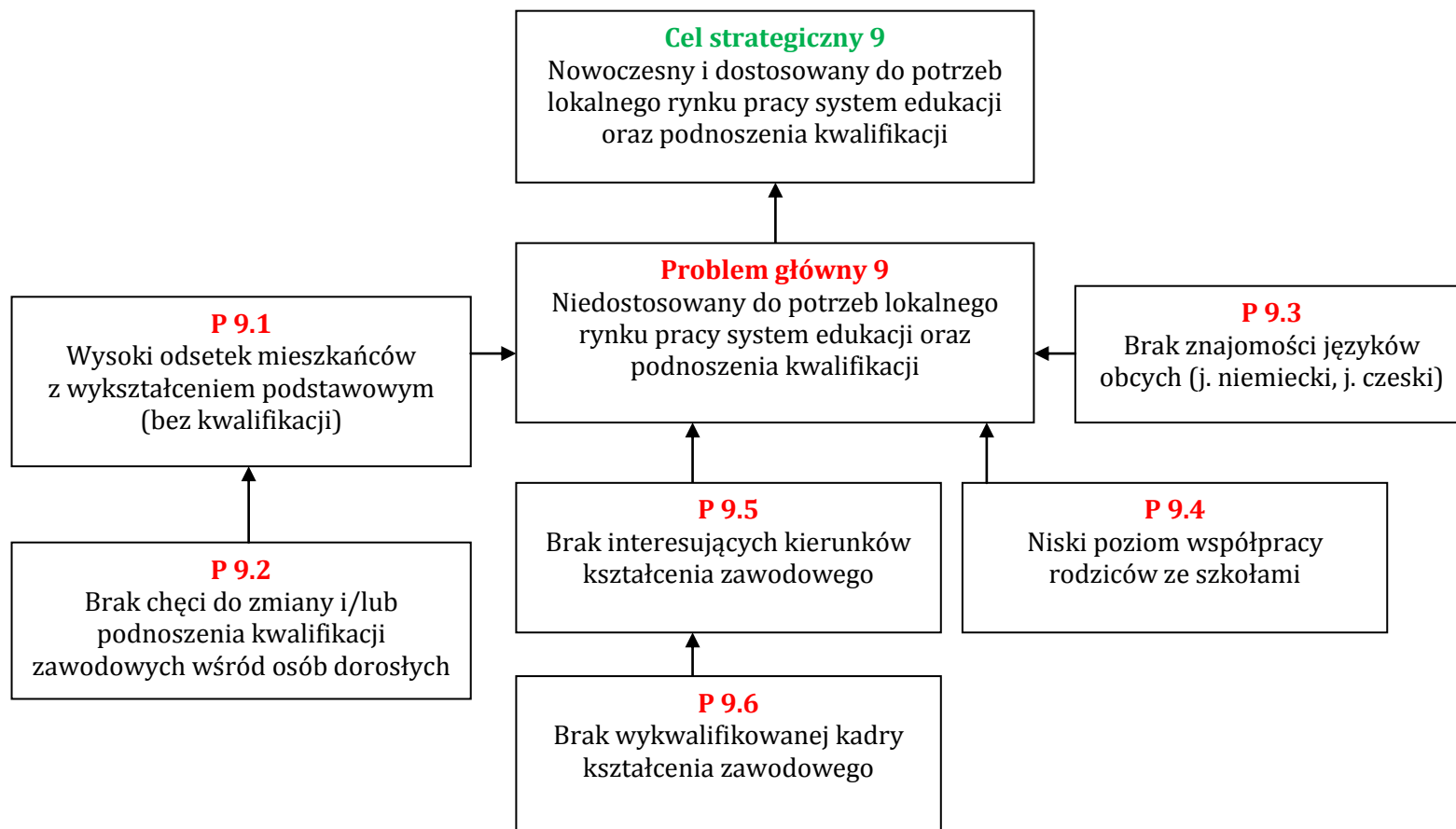
Rys. 14. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny c.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Rys. 15. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny c.d.

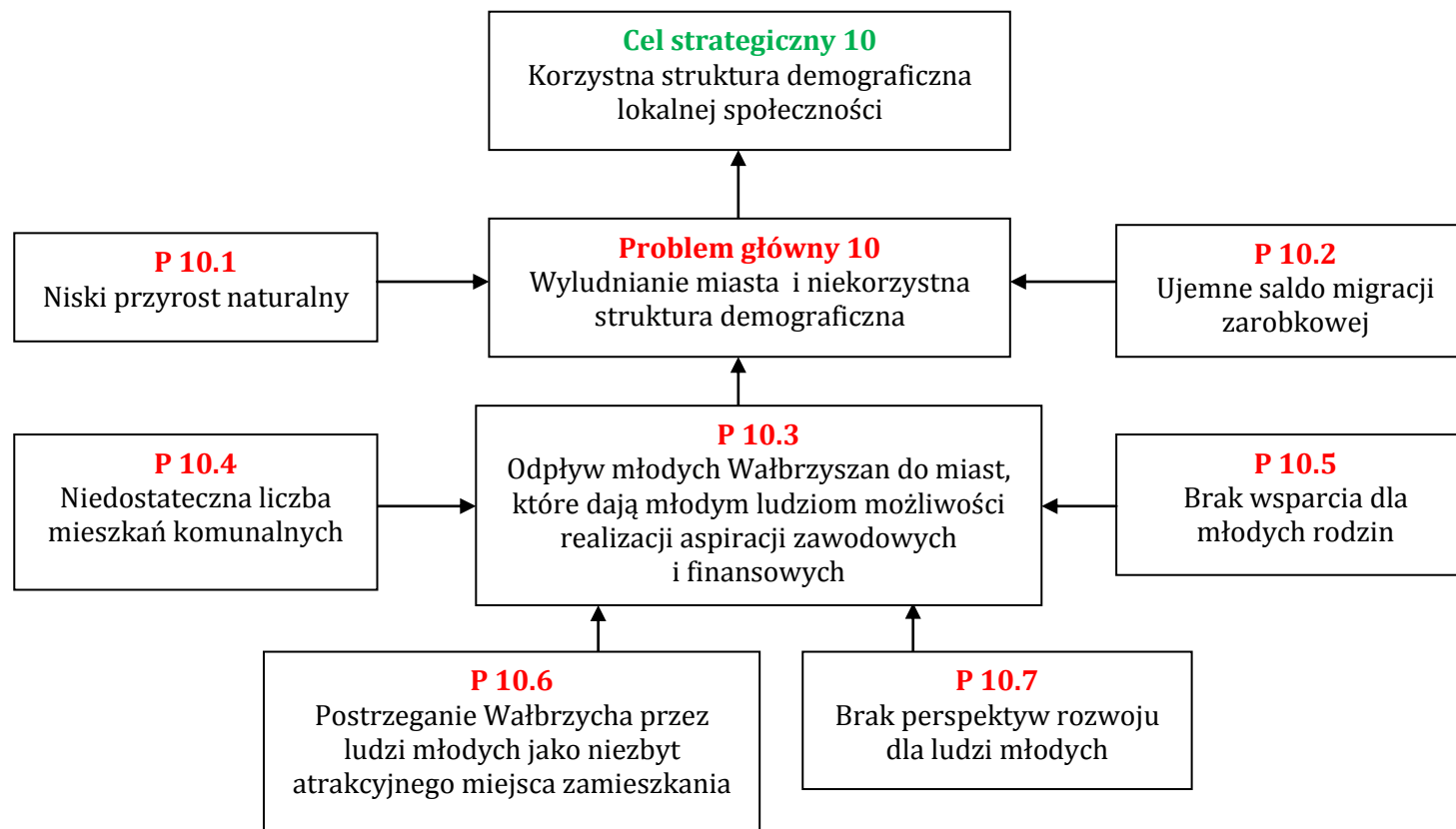
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Rys. 16. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny c.d.

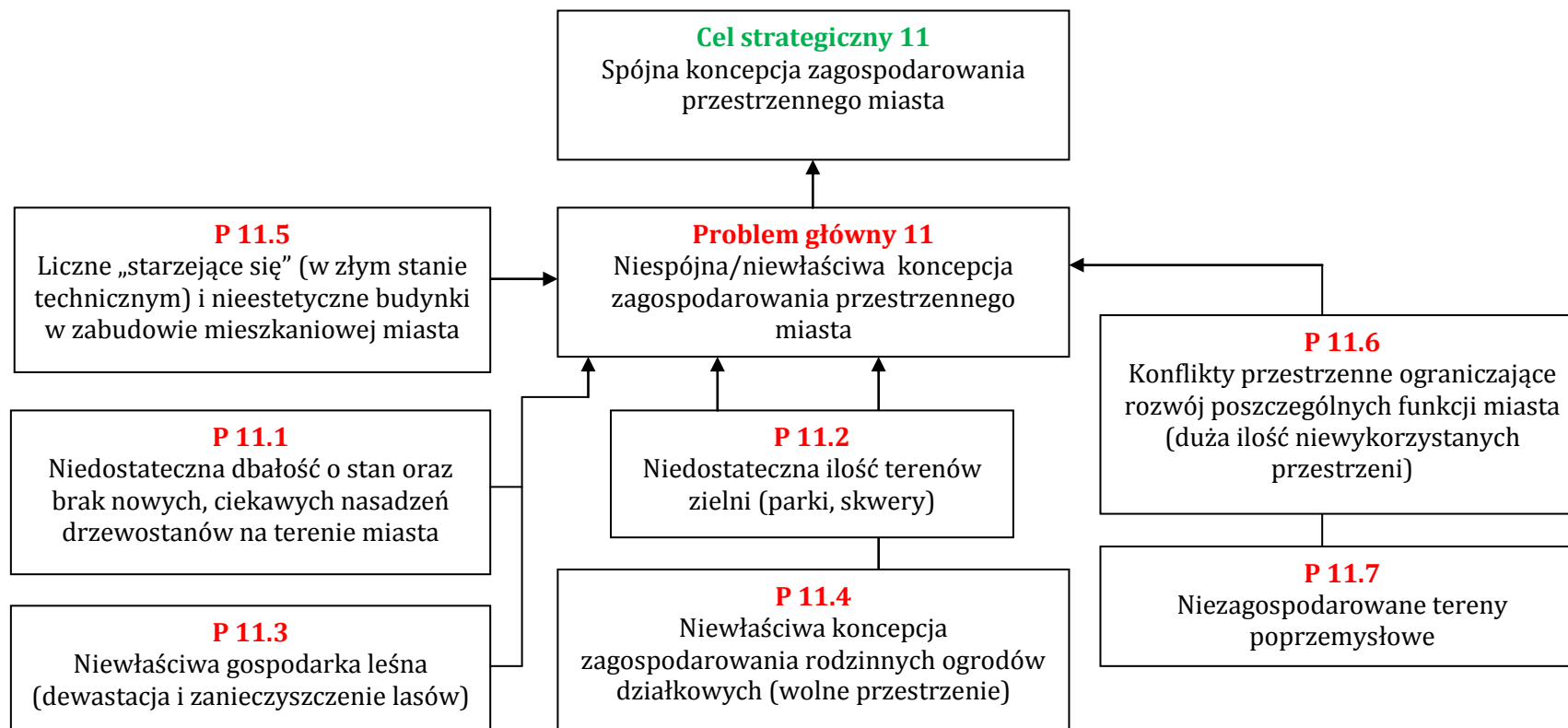
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

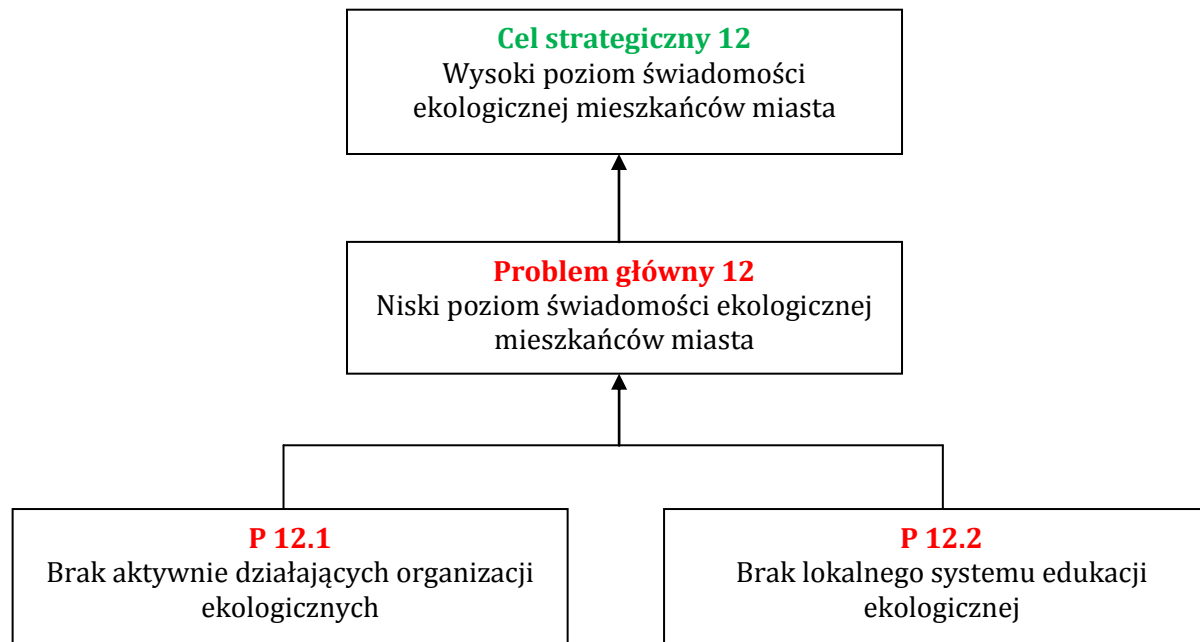
Rys. 17. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny c.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

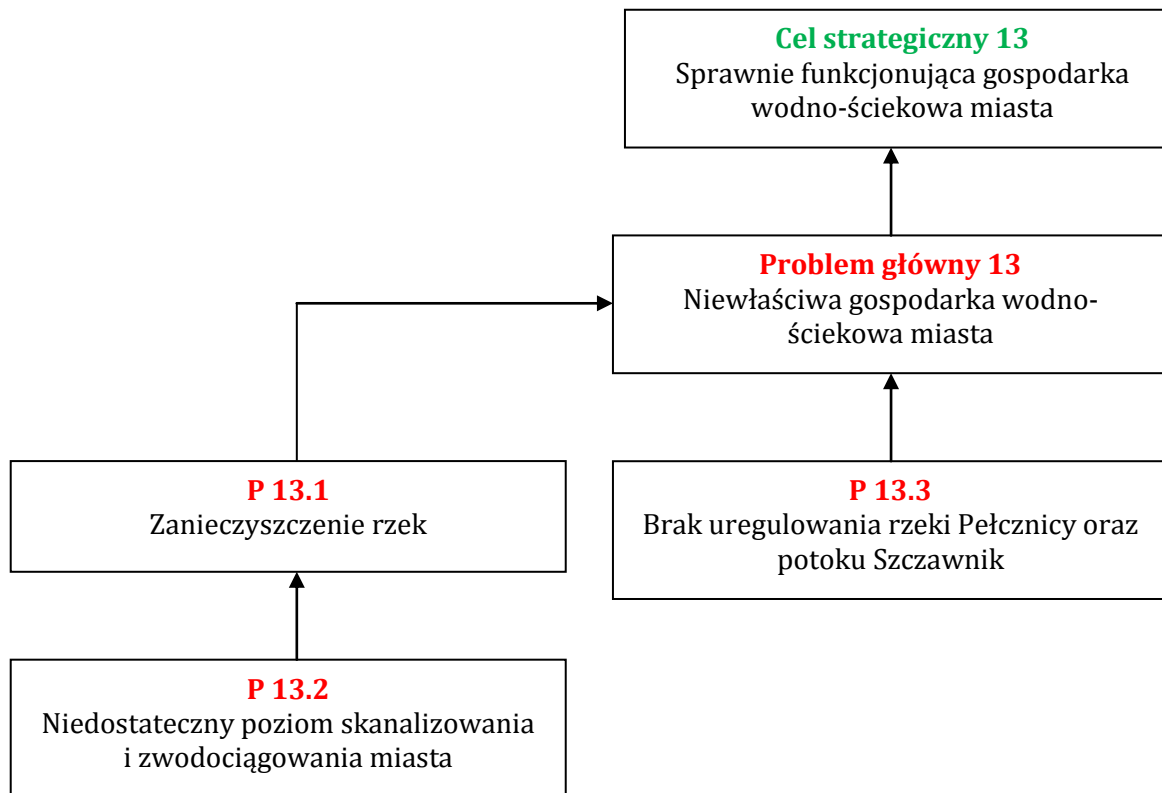

Rys. 18. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.

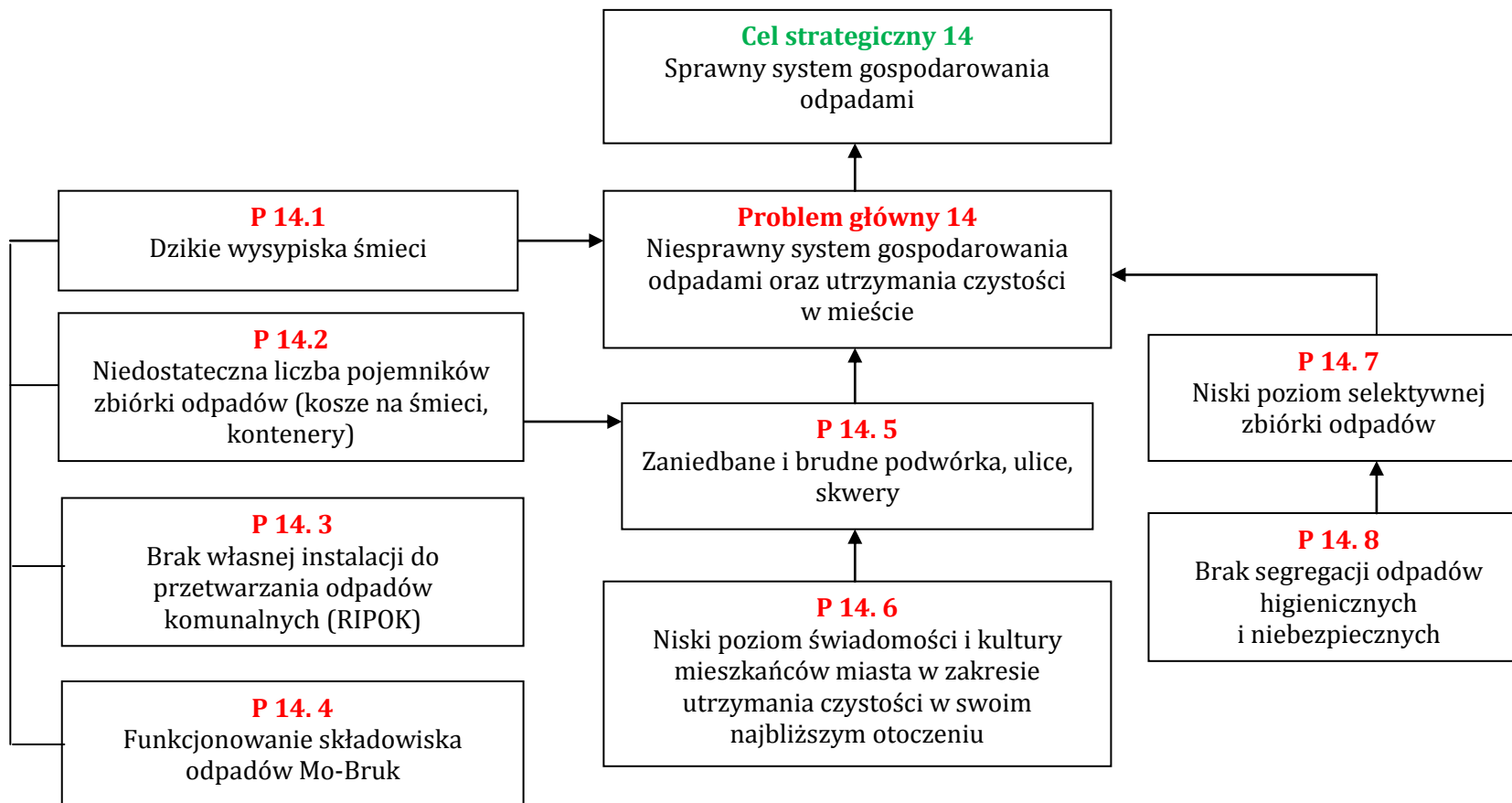
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

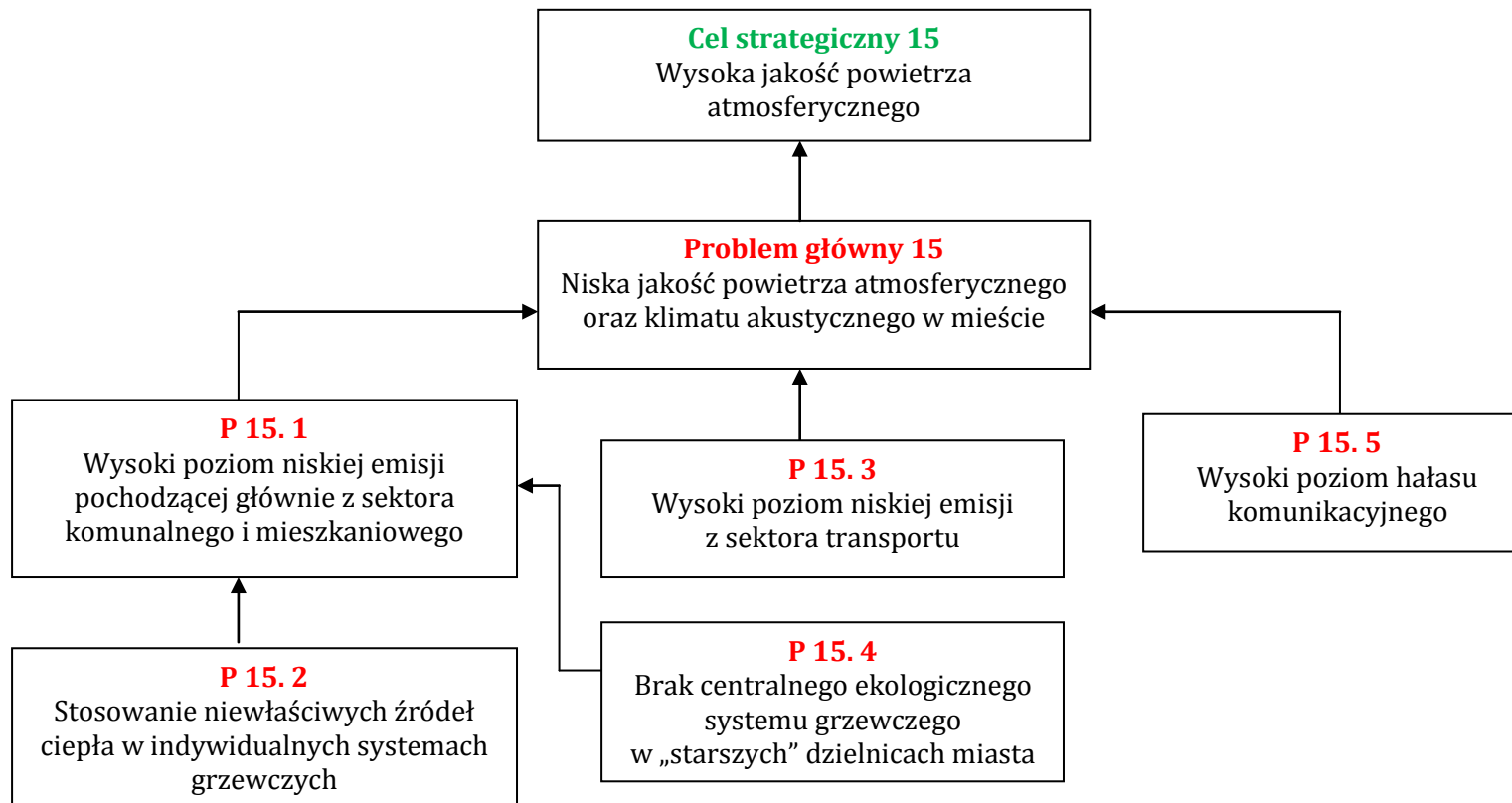
Rys. 19. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Rys. 20. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.
 Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Rys. 21. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.
 Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Rys. 22. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

1.5 Pozycja miasta Wałbrzycha w zestawieniach i rankingach

Ranking oznacza uszeregowanie obiektów, np. jednostek samorządu terytorialnego od „najlepszego” do „najgorszego” z punktu widzenia określonego kryterium. Jest to zatem narzędzie pozycjonowania miasta na tle innych, podobnych mu jednostek. Rankingi wykorzystywane są m.in. do określenia pozycji konkurencyjnej danej jednostki np. w zakresie jakości życia czy atrakcyjności dla biznesu. Wyniki rankingów mogą być użyteczne dla praktyki zarządzania rozwojem na poziomie lokalnym, np. w kontekście formułowania ocen, rekomendacji czy podjęcia konkretnych decyzji lub działań. Mogą również wpływać stymulująco na rozwój lokalny, stanowiąc bodziec do uczenia się od najlepszych. Mimo wielu zalet rankingów, ich wyniki należy jednak interpretować ostrożnie pamiętając o tym, że ze względu na odmienną metodykę oraz zakres kryteriów stanowiących podstawę rankingu, ich wyniki mogą być niejednoznaczne. Warto również podkreślić, że często określenie pozycji danego miasta w rankingu uzależnione jest również od chęci zgłoszenia udziału danej jednostki w tego typu badaniach. W tabeli poniżej zestawiono wybrane rankingi jednostek samorządu terytorialnego. Pominięto te, które opracowywane są dla największych polskich miast lub miast wojewódzkich, ponieważ Wałbrzych nie jest brany pod uwagę w tych zestawieniach.

Tab. 57. Wybrane rankingi jednostek samorządu terytorialnego

Syntetyczna informacja o rankingu	Wyniki rankingu	Źródło informacji
Ogólnopolski Ranking Gmin i Powiatów		
<p>Prowadzony jest przez Związek Powiatów Polskich i zarządzany na bieżąco przez ekspertów w trybie on-line.</p> <p>Ranking prowadzony jest w podziale na sześć kategorii jednostek samorządu terytorialnego (powiaty do 60 tys. mieszkańców; powiaty od 60 do 120 tys. mieszkańców; powiaty powyżej 120 tys. mieszkańców; miasta na prawach powiatu, gminy miejskie i miejsko-wiejskie oraz gminy wiejskie) według kryteriów zgrupowanych w dziesięciu obszarach tematycznych. Należą do nich działania proinwestycyjne i prorozwojowe; rozwiązania poprawiające jakość obsługi mieszkańca oraz funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego; rozwój społeczeństwa informacyjnego; rozwój społeczeństwa obywatelskiego; umacnianie systemów zarządzania bezpieczeństwem informacji; promocja rozwiązań z zakresu ochrony zdrowia i pomocy społecznej; wspieranie działań na rzecz gospodarki rynkowej; promocja rozwiązań ekoenergetycznych i proekologicznych, współpraca krajowa i międzynarodowa, działania promocyjne.</p>	<p>Wyniki rankingu dla najlepszych gmin roku 2014:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ trzy pierwsze miejsca w województwie dolnośląskim: Bolesławiec, Polanica Zdrój, Stronie Śląskie; ▪ trzy pierwsze miejsca w zestawieniu ogólnym: Płońsk, Dąbrowa Tarnowska, Bolesławiec. <p style="text-align: center;">21 miejsce miasta Wałbrzycha w rankingu dla województwa dolnośląskiego oraz 127 miejsce w rankingu ogólnopolskim (edycja z 2012 roku).</p>	<p>https://www.jst.org.pl/index.php?path=main/glowna/ranking/gminy&gtype=m</p>
Ranking Samorządów Rzeczypospolitej		
<p>Przygotowywany od dziewięciu lat przez Rzeczpospolitą oraz Bank Gospodarstwa Krajowego. Od początku rankingu jego kapitułę przewodniczy prof. Jerzy Buzek, były premier, za którego rządów przeprowadzono reformę samorządową. Samorzady oceniane w rankingu zostały podzielone na trzy kategorie:</p>	<p>Wyniki rankingów za 2013 rok dla grupy miast na prawach powiatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ trzy pierwsze miejsca w rankingu ogólnym: Sopot, Gdańsk i Poznań; ▪ trzy pierwsze miejsca 	<p>http://www.ekonomnia.rp.pl/temat/706944.html</p> <p>[szczegółowe wyniki rankingów za 2013 r.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasta na prawach powiatu, ▪ pozostałe gminy miejskie i miejsko-wiejskie, ▪ gminy wiejskie. <p>Ranking przygotowywany jest w ramach dwóch etapów. W pierwszym wybierane są miasta i gminy, które w najlepszy sposób zarządzały swoimi finansami w latach 2009–2012 i jednocześnie najwięcej w tym czasie inwestowały. Aby wybrać samorzady do drugiego etapu oceniano m.in. dynamikę wzrostu wydatków majątkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca; wartość środków unijnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca, zadłużenie samorządu w stosunku do dochodów i inne. W etapie drugim do wybranych samorządów wysłano ankietę złożoną z 16 pytań. Ostateczną ocenę i miejsce w rankingu ustalano na podstawie sumy punktów uzyskanej przez daną jednostkę w obu etapach.</p> <p>Ponadto publikowane są rankingi w kategorii Innowacyjny samorząd oraz Europejski samorząd (ranking wykorzystania funduszy unijnych).</p>	<p>w rankingu Innowacyjny samorząd: Poznań, Świnoujście, Gdynia;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ trzy pierwsze miejsca w rankingu Europejski samorząd: Gdańsk, Krosno, Rzeszów. <p>Wałbrzych uplasował się na 56 miejscu w Rankingu Europejski Samorząd w grupie gmin miejskich i miejsko-wiejskich.</p> <p>WSSE "INVEST-PARK" znalazła się na III miejscu wśród specjalnych stref ekonomicznych w Polsce pod względem liczby etatów, zezwoleń oraz nakładów według danych za I połowę 2013 roku.</p>	<p>udostępniane są odpłatnie]</p>
Ranking Zrównoważonego Rozwoju Jednostek Samorządu Terytorialnego		
<p>Ranking opracowywany jest pod kierunkiem prof. Eugeniusza Sobczaka z Wydziału Administracji i Nauk Społecznych Politechniki Warszawskiej. Bazuje na wartościach 16 wskaźników obliczanych na podstawie danych zgromadzonych w <i>Banku Danych Lokalnych</i> Głównego Urzędu Statystycznego, obejmujących trzy obszary rozwoju: gospodarczy, społeczny oraz ochrony środowiska. Wyniki rankingu odzwierciedlają, w sposób wiarygodny i przekrojowy, rozwój polskich jednostek samorządu lokalnego i wskazują liderów w podziale na gminy wiejskie, miejsko-wiejskie, miejskie oraz miasta na prawach powiat.</p>	<p>Wyniki rankingów za 2013 rok:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ trzy pierwsze miejsca w rankingu miast na prawach powiatu: Warszawa, Gdańsk i Poznań; <p>Brak miasta Wałbrzycha w zestawieniach pierwszej 10 według danych za 2013 rok.</p>	<p>http://www.terazpolska.pl/pl/a/Znamy-laureatow-Rankingu-Zrownowazonego-Rozwoju-Jednostek-Samorzadu-Terytorialnego</p>
Europejska Gmina - Europejskie Miasto (ranking za 2009 r.) / Ogólnopolski ranking „Perły samorządu”		
<p>Ranking Gazety Prawnej (edycja za 2009 r.) wskazuje, które samorzady w Polsce mogą poszczycić się największymi osiągnięciami w pozyskiwaniu środków unijnych. Podstawą do oceny jest wartość przyznanej pomocy z UE, liczba realizowanych projektów oraz liczba mieszkańców według GUS. Do wyliczenia punktacji użyte zostały wskaźniki wyrażające wielkość środków przypadających na mieszkańca jednostki samorządowej, wartość środków przypadających na 1 projekt oraz liczbę projektów przypadających na 1000 mieszkańców. Wagi dla poszczególnych wskaźników wynoszą odpowiednio 45, 45 i 10 proc. Dane pochodzą z dokumentacji Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Agencji Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa i obejmują umowy podpisane do połowy kwietnia 2009 r. (bez programów przedakcesyjnych). Pominięte zostały niektóre ogólnopolskie projekty drogowe, które</p>	<p>12 miejsce miasta Wałbrzycha w województwie dolnośląskim z sumą uzyskanych punktów 1109,83</p> <p>Trzy pierwsze miejsca w rankingu za 2009 r.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Szklarska Poręba (suma punktów =6253,85) 2. Mysłakowice (suma punktów=3525,42) 3. Szczawno Zdrój (suma punktów=3017,18) <p>Trzy pierwsze miejsca w rankingu w grupie miast</p>	<p>http://www.gazetaprawna.pl/ranking_gmin_2009?woj_id=1&order=miasto_suma_punktow&miasto=&strona=12</p> <p>http://www.gazetaprawna.pl/konferencje/perlysamorządu/ranking.pdf</p>

<p>trudno przyporządkować poszczególnym jednostkom samorządowym.</p> <p>Obecnie Redakcja Dziennika Gazety Prawnej organizuje ogólnopolski ranking "Perły Samorządu", który jest pewnym rozwinięciem rozpoznawalnego już w środowisku samorządowym projektu "Europejska Gmina - Europejskie Miasto".</p> <p>Ideą rankingu jest wybranie 5 najlepszych prezydentów, 10 burmistrzów i 15 wójtów. Dodatkowo odpowiednio w ramach 5, 10 oraz 15 miejsc, uhonorowane są miasta powyżej 100 tys. mieszkańców, miasta poniżej 100 tys. mieszkańców oraz gminy wiejskie wyróżniające się szczególną działalnością w zakresie inwestycji infrastrukturalnych, ochrony środowiska oraz turystyki, sportu i rekreacji. Wybór odbywa się w skali kraju. Wyniki rankingu nie bazują na danych statystycznych, ale na odpowiedziach na pytania zadane wóldarzom oraz informacjach uzyskanych z urzędów miast i gmin.</p>	<p>powyżej 100 tys. mieszkańców (edycja z 2013 roku): Poznań, Gdańsk Olsztyn.</p> <p>Brak miasta Wałbrzycha w edycji z 2013 roku.</p>	
Konkurs Samorząd Przyjazny Biznesowi		
<p>Instytut Nowoczesnego Biznesu i wydawca Magazynu Przedsiębiorców "Europejska Firma", od 2009 r. prowadzą Konkurs Samorząd Przyjazny Biznesowi, w którym nagrodami są statuetki, dyplomy i logo promocyjne. Zwycięzcy są wyłaniani na podstawie liczby dynamicznych i efektywnych firm, wyróżnionych w konkursach Gepardy Biznesu i Efektywna Firma (tzw. dobre firmy). Za przyjazne biznesowi uznawane są te miasta i gminy, w których na 10 tysięcy mieszkańców jest więcej niż 5 firm wyróżnionych w konkursach Gepardy Biznesu i Efektywna Firma i działają w nich minimum 3 takie podmioty.</p>	<p>W 2013 r. w Wałbrzychu działały 43 dobre firmy. Dzięki temu Wałbrzych może poszczycić się tytułem Samorząd Przyjazny Biznesowi 2013.</p>	<p>http://www.gepardybiznesu.pl/content/view/3599/366/</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie źródeł wymienionych w tabeli.

1.6. Syntetyczna informacja na temat stanu realizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku została przyjęta uchwałą RM Wałbrzycha w październiku 2005 roku i obowiązywała do końca 2013 roku. Zdecydowana większość przyjętych w tym dokumencie zadań ma charakter złożony, wieloetapowy i ciągły. Niewiele zdefiniowano zadań o charakterze jednorazowych działań. Ponadto wielu problemów miasta nie udało się ostatecznie rozwiązać, w stosunkowo krótkim horyzoncie czasu, który obejmowała strategia. Naturalną konsekwencją tego jest zatem kontynuacja realizacji niektórych zadań i celów strategicznych w nowym dokumencie – Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku. Ponieważ Wałbrzych jest miastem, które zmienia się bardzo dynamicznie, nie sposób wymienić wszystkich podjętych i zrealizowanych od 2005 roku inicjatyw oraz działań mających na celu poprawę jakości życia jego mieszkańców. Opracowanie tego typu byłoby bardzo obszerne i szczegółowe, a na potrzeby niniejszej strategii za wystarczający uznano syntetyczny opis stanu realizacji zadań przyjętych w strategii rozwoju Wałbrzycha, która obowiązywała do 2013 roku (zob. tab. 58).

Tab. 58. Syntetyczny opis stanu realizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU MIASTA WAŁBRZYCHA DO 2013 ROKU		
Lp.	Zadanie	Syntetyczny opis stanu realizacji zadań*
Cel 1: Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta		
1.1.	Zagospodarowane tereny przemysłowe	<p>W ramach celu 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ w 2009 r. miasto przyjęło uchwałą RM Wałbrzycha <i>Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015</i>; ▪ w 2010 r. rozpoczęło działalność centrum handlowo-usługowe Galeria Victoria zlokalizowane w miejscu zlikwidowanej Kopalni Węgla Kamiennego „Victoria”; ▪ trwają prace związane z rewitalizacją PW Stara Kopalnia, który znajduje się na terenie dawnej Kopalni Węgla Kamiennego Julia i prezentuje 500 – letnią historię oraz tradycje górnicze Sudetów Wałbrzyskich; ▪ rozpoczęło rewitalizację Śródmieścia Wałbrzycha. <p>Realizacja celu 1 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 11. <i>Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta.</i></p>
1.2.	Opracowanie programu rewitalizacji terenów przemysłowych Wałbrzycha	
Cel 2: Sprawny system gospodarki odpadami		
2.1.	Stworzenie programu gospodarki odpadami	<p>W ramach celu 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ w 2010 r. miasto przyjęło uchwałą RM Wałbrzycha <i>Plan Gospodarki Odpadami dla Miasta Wałbrzycha. Aktualizacja na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2015</i>; ▪ wdrożono system gospodarki odpadami komunalnymi miasta Wałbrzycha (2013 r.). <p>Realizacja celu 2 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 14. <i>Sprawny system gospodarowania odpadami.</i></p>
2.2.	Stworzenie międzygminnego związku ds. gospodarki odpadami	
Cel 3: Funkcjonalna i przyjazna dla środowiska polityka transportowa miasta		
3.1.	Włączenie miasta do głównych ciągów komunikacyjnych kraju	<p>W ramach celu 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoczęto inwestycje związane z budową nowych i modernizacją istniejących ciągów komunikacyjnych; ▪ rozpoczęto modernizację linii autobusowych komunikacji miejskiej (m.in. nowy tabor autobusów niskopodłogowych, modernizacja przystanków); ▪ w 2012 r. miasto przyjęło uchwałą RM Wałbrzycha <i>Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Wałbrzychu i Szczawnie Zdroju.</i> <p>Realizacja celu 3 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 4. <i>Rozwinięta infrastruktura i sprawnie funkcjonujące połączenia komunikacyjne miasta (wewnętrzne i zewnętrzne).</i></p>
3.2.	Budowa obwodnicy dla Wałbrzycha	
3.3.	Kompleksowa modernizacja ciągów komunikacyjnych	
3.4.	System spalania ekologicznych paliw w komunikacji miejskiej	
Cel 4: Uporządkowana gospodarka wodno – ściekowa		
4.1.	Modernizacja sieci i urządzeń wodno – kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków	<p>W ramach realizacji celu 4 rozpoczęto inwestycje związane z budową nowych i modernizacją istniejących sieci wodociągowych oraz sieci kanalizacji sanitarnych. Podjęto również działania mające na celu naprawę oraz modernizację sieci kanalizacji deszczowej.</p> <p>Realizacja celu 4 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 13. <i>Sprawnie funkcjonująca gospodarka wodno-ściekowa miasta.</i></p>
4.2.	Budowa nowych sieci i urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych	
Cel 5: Wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców oraz aktywny, prężnie działający ruch ekologiczny		

5.1.	Zbudowanie gminnego programu edukacji ekologicznej dla miasta Wałbrzycha	<p>W ramach celu 5:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ w 2011 r. miasto przyjęło uchwałą RM Wałbrzycha <i>Program Ochrony Środowiska dla Miasta Wałbrzycha na lata 2010 – 2014 z perspektywą do roku 2018</i>, który zakłada m.in. podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców miasta; ▪ w 2014 r. miasto przyjęło uchwałą RM Wałbrzycha <i>Program „Zielony Wałbrzych 2020”</i>, który zakłada m.in. prowadzenie na bieżąco kampanii edukacyjno-informacyjnych kierowanych do mieszkańców miasta; ▪ prowadzona jest edukacja ekologiczna mieszkańców miasta (m.in. poprzez realizację programu „Czysty Wałbrzych”, organizację konkursu „Zielone podwórka”, kampanię informacyjną „Wałbrzyska rewolucja śmieciowa”, projekt „Eko-lekcje w Parku Sobieskiego” i wiele innych). <p>Realizacja celu 5 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 13. <i>Wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców miasta.</i></p>
5.2.	Stworzenie forum ekologicznego dla organizacji pozarządowych, instytucji i innych podmiotów zajmujących się ekologią	
Cel 6: Wysokie walory przyrodniczo - krajobrazowe miasta		
6.1.	Stworzenie inwentaryzacji przyrodniczej Gminy	<p>W ramach celu 6:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonano ukwiecenia miasta roślinnością sezonową. Ponadto, od 2012 r. miasto jest organizatorem akcji „Ukwiecajmy Wałbrzych”; ▪ przeprowadzono nasadzenia drzew; ▪ w 2012 r. rozpoczęto rewitalizację Parku Sobieskiego w Wałbrzychu, w ramach której utworzono trasy przyrodniczo-edukacyjne, przebudowano ścieżki, rozbudowano i ogrodzono plac zabaw dla dzieci z siłownią terenową. Dodatkowo wykonano nasadzenia drzew i roślin ozdobnych. Mimo że rewitalizacja Parku nie została zakończona mieszkańcy miasta mogą już korzystać z funkcji i walorów Parku. <p>Realizacja celu 6 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 11. <i>Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta.</i></p>
6.2.	Zbudowanie wieloletniego programu rozwoju zieleni miejskiej w Wałbrzychu	
Cel 7: Aktywne i otwarte na zmiany społeczeństwo obywatelskie		
7.1.	Budowanie społeczeństwa obywatelskiego przez wychowanie i edukację	<p>W ramach celu 7:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podjęto uchwałą RM Wałbrzycha szereg dokumentów planistycznych, w tym: z zakresu rozwiązywania problemów społecznych, aktywizacji społeczności lokalnej, współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, program działań na rzecz osób niepełnosprawnych i wiele innych. Realizacja tych dokumentów ma celu poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz stworzenie warunków dla rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego. Dokumenty te są zatem zgodne z ideą wzmacnianiu spójności społecznej i terytorialnej na rzecz zrównoważonego rozwoju Wałbrzycha. ▪ rozpoczęto realizację lub zrealizowano m.in. następujące projekty: Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza 26, Klub Integracji Rodziny przy ul. Grota Roweckiego 3, „Gminne zajęcia integracyjne”, „Poznaj Nas”, „Twórczość przełamuje bariery”, „Od bierności do aktywności”, „Samodzielni”, „Powrót do aktywności”, „Partnerska rodzina program wsparcia dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym”; ▪ zorganizowano i przeprowadzono szkolenia dla wolontariuszy
7.2.	Rozwój instytucjonalny organizacji pozarządowych	
7.3.	Aktywizacja społeczności lokalnej	
7.4.	Zmniejszanie marginalizacji społecznej	

7.5.	Budowanie wolontariatu	<p>i opiekunów wspomagające ich pracę oraz wspierające działania;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zorganizowano i przeprowadzono Ogólnopolski Samorządowy Konkurs Nastolatków „Ośmiu wspaniałych”. <p>Realizacja celu 7 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 6. <i>Wysoki kapitał społeczny (zdrowa i zintegrowana społeczność)</i> oraz celu 7. <i>Spółeczeństwo obywatelskie.</i></p>
Cel 8: Wykształcone i mobilne zawodowo społeczeństwo		
8.1.	Podniesienie standardów edukacyjnych (w tym nauki języków obcych)	<p>W ramach celu 8:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoczęto realizację programu „Szkoła Od Nowa”, który obejmuje tzw. projekty miękkie mające na celu poprawę jakości nauczania oraz inwestycje z zakresu modernizacji lub budowy nowych obiektów (boisk, placów zabaw) w szkołach i placówkach oświatowych (m.in. w Publicznych Szkołach Podstawowych nr 2, 5, 6, 15, 21, 23, 26, 28, 37, Publicznym Gimnazjum nr 1, Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 2, Zespole Szkół nr 1, Zespole Szkół nr 2, Zespole Szkół nr 4, II Liceum Ogólnokształcącym, Zespole Szkół Politechnicznych „Energetyk”, Integracyjnym Żłobku Samorządowym nr 2, Żłobku Samorządowym nr 5, Integracyjnym Przedszkolu Samorządowym z Oddziałami Specjalnymi nr 17). <p>W ramach projektów miękkich podjęto lub zrealizowano m.in. program nauki pływania dla dzieci klas II-III, projekt pn. „Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów wałbrzyskich szkół poprzez realizację programu zajęć dydaktyczno-wyrównawczych i dodatkowych dla uczniów o szczególnych potrzebach”, projekt pn. „Nowa szansa”, projekt pn. „Indywidualizacja procesu nauczania w klasach I-III szkół podstawowych miasta Wałbrzycha”, projekt pn. „Modernizacja centrów kształcenia zawodowego na Dolnym Śląsku”;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przekształcono Publiczne Gimnazjum nr 12 z Oddziałami Dwujęzycznymi w Publiczne Gimnazjum Dwujęzyczne nr 12; ▪ podjęto współpracę szkół zawodowych z przedsiębiorstwami (np. Zespół Szkół nr 5 współpracuje z firmą Faurecia Wałbrzych S.A. oraz Toyota Motor Manufacturing); ▪ w ramach promocji uzdolnień przyznano stypendia Prezydenta Miasta Wałbrzycha dla gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz stypendia dla studentów; ▪ przyznano granty na realizację konkursów, imprez oraz zajęć pozalekcyjnych w ramach gminnego programu „Otwarta szkoła”; ▪ przyznano granty pracownikom naukowym uczelni wyższych; ▪ miasto włączyło się w organizację corocznej imprezy „Dolnośląski Festiwal Nauki”; ▪ podjęto i zorganizowano szereg konkursów promujących zdolną młodzież (m.in. przyznanie honorowego tytułu „Prymusa”); ▪ przeprowadzono darmowe szkolenia dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych, w tym również seniorów m.in. z zakresu obsługi komputera czy nauki języków obcych. <p>Realizacja celu 8 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 5. <i>Aktywizacja zawodowa mieszkańców</i> oraz celu 9. <i>Nowoczesny i dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji.</i></p>
8.2.	Dostosowanie struktur szkolnictwa do potrzeb lokalnych i europejskich (w tym kształtowanie postaw przedsiębiorczości wśród młodzieży ponadgimnazjalnej)	
8.3.	Rozwój form edukacji pozaszkolnej	
8.4.	Rozwój edukacji dla osób o niskich kwalifikacjach	
8.5.	Promocja uzdolnień	
8.6.	Reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	
Cel 9: Szeroka, ogólnie dostępna i zróżnicowana oferta kulturalna miasta, odwołująca się do dziedzictwa kulturowego		

9.1.	Zachowanie dziedzictwa kulturowego	<p>W ramach celu 9:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoczęto realizację lub zrealizowano działania przyjęte w <i>Lokalnym Programie Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015</i>, w tym m.in. przeprowadzono renowacje wybranych kamienic w Śródmieściu Wałbrzycha, zmodernizowano przestrzeń publiczną Placu Kościelnego oraz Placu Teatralnego, zmodernizowano pomieszczenia Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Biblioteka pod Atlantami” na „Akademię Młodych”; ▪ rozpoczęto realizację projektu przekształcenia byłej KWK Julia na PW Stara Kopalnia; ▪ przyznano stypendia artystyczne oraz nagrody za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej; ▪ dofinansowano przedsięwzięcia wspierające amatorski ruch artystyczny; ▪ zorganizowano szereg przedsięwzięć kulturalnych (koncerty, wystawy) o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym, w tym Międzynarodowy Festiwal Kameralistyki Ensemble im. Księżnej Daisy, Festiwal Kwiatów i Sztuki w Zamku Książ. <p>Realizacja celu 9 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 8. <i>Szeroki zakres możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań.</i></p>
9.2.	Aktywizacja Centrum Europejskiego	
9.3.	Tworzenie sieci miejsc do działań kulturalnych	
9.4.	Markowe przedsięwzięcia kulturalne	
9.5.	Tworzenie mecenatu dla twórców kultury	
9.6.	Wspieranie ruchu amatorskiego	
9.7.	Koordinowanie i współpraca instytucji kultury	
9.8.	Rewitalizacja infrastruktury kulturalnej	
Cel 10: Zdrowe społeczeństwo		
10.1.	Wdrażanie i upowszechnianie działań profilaktycznych i prozdrowotnych	<p>W ramach celu 10:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zakłady opieki zdrowotnej zrealizowały dofinansowane z budżetu miasta programy profilaktyczne i prozdrowotne, w tym m.in. wykonanie badań mammograficznych, wykonanie świadczeń medycznych dla osób chorych na nowotwory w zakresie paliatywnej opieki domowej, profilaktyczne badania płuc metodą RTG, świadczenia stomatologiczne w zakresie lakowania i leczenia pierwszych stałych zębów u dzieci i wiele innych; ▪ miasto podejmuje i realizuje kolejne programy profilaktyczne i prozdrowotne. W maju 2014 r. wykonano badania USG dla dzieci w wieku od 9 miesięcy do 6 lat. Patronat honorowy nad badaniami objął Prezydent Miasta Wałbrzycha; ▪ w Specjalistycznym Szpitalu im. dra A. Sokołowskiego otwarto Centrum Pulmonologii – najnowocześniejszy w Polsce ośrodek leczenia chorób układu oddechowego; ▪ miasto jest organizatorem lub współorganizatorem wielu imprez sportowych (m.in. „Górale na start”). Ponadto, Wałbrzych promuje się jako miasto MTB; ▪ wybudowano Centrum Aktywnego Wypoczynku Aqua Zdrój, które stanowi bazę sportowo – rekreacyjną dla organizacji wielu imprez sportowych, tj. zawody sportowe dla dzieci i młodzieży czy turnieje koszykówki, siatkówki i inne. W czerwcu 2014 r. w Aqua Zdroju odbędą się mecze Ligi Europejskiej w piłce siatkowej; ▪ wybudowano lub rozpoczęto budowę nowych dróg rowerowych (wzdłuż ul. Wysockiego) oraz ścieżek rowerowo-piesznych (wzdłuż Al. Podwale). <p>Realizacja celu 10 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 6. <i>Wysoki kapitał społeczny (zdrowa i zintegrowana społeczność)</i>, celu 3. <i>Atrakcyjna oferta turystyczna miasta</i> oraz celu 10. <i>Korzystna struktura demograficzna lokalnej społeczności.</i></p>
10.2.	Zapewnienie dostępu do świadczeń medycznych	
10.3.	Tworzenie warunków integracji osób niepełnosprawnych ze społecznością lokalną	
10.4.	Rozwój sportu amatorskiego oraz bazy sportowo – rekreacyjnej	
10.5.	Rozwój turystyki	
10.6.	Zintegrowany, efektywny system pomocy społecznej	
10.7.	Likwidacja barier architektonicznych, szczególnie w obiektach użyteczność publicznej	
10.8.	Wdrażanie i upowszechnianie programów w zakresie opieki nad ludźmi starszymi	

Cel 11: Sprawna komunikacja w społeczności lokalnej		
11.1.	Zbudowanie systemu przepływu informacji	<p>W ramach celu 11:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy miasta są zachęceni do współdecydowania i współuczestniczenia w rozwoju Wałbrzycha (Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny, konsultacje społeczne dokumentów planistycznych miasta); ▪ uruchomiono system wczesnego ostrzegania mieszkańców na telefony komórkowe (informatory SISMS). <p>Realizacja celu 11 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 7. <i>Spółczesność obywatelska</i>.</p>
11.2.	Udział społeczny w rozwoju miasta	
Cel 12: Bezpieczne miasto		
12.1.	Stworzenie efektywnego modelu prowadzenia działań profilaktycznych wśród dzieci i młodzieży	<p>W ramach celu 12:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoczęto realizację lub zrealizowano programy profilaktyczno-edukacyjne dla dzieci i młodzieży z rodzin z problemem alkoholowym; ▪ rozpoczęto realizację lub zrealizowano programy profilaktyki zachowań problemowych dzieci, młodzieży oraz ich rodzin i grup szczególnego ryzyka; ▪ rozpoczęto realizację lub zrealizowano programy przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie; ▪ uruchomiono monitoring wizyjny zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha. <p>Realizacja celu 12 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 6. <i>Wysoki kapitał społeczny (zdrowa i zintegrowana społeczność)</i>.</p>
12.2.	Zmniejszenie przestępczości pospolitej wśród dzieci i młodzieży	
12.3.	Uaktywnienie społeczeństwa w zakresie bezpieczeństwa	
Cel 13: Rozwój sektora usług		
13.1.	Rozwój infrastruktury turystycznej	<p>W ramach celu 13:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ trwają prace związane z rewitalizacją PW Stara Kopalnia; ▪ rozpoczęto rewitalizację Śródmieścia Wałbrzycha; ▪ oddano do użytku dwa nowe obiekty hotelowe; ▪ oddano do użytku Centrum Aktywnego Wypoczynku Aqua Zdrój; ▪ zorganizowano szereg imprez kulturalnych i sportowych. <p>Realizacja celu 13 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 3. <i>Atrakcyjna oferta turystyczna miasta</i>, celu 8. <i>Szeroki zakres możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań</i> oraz celu 11. <i>Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta</i>.</p>
Cel 14: Zaangażowanie menedżerów firm w życie i rozwój miasta		

14.1.	Stworzenie forum dla przedsiębiorców (spotkania, wymiana poglądów, realizacja wspólnych pomysłów dla miasta)	<p>W ramach celu 14:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ odbywały się spotkania Prezydenta Miasta Wałbrzycha ze środowiskiem przedsiębiorców; ▪ zorganizowano spotkania, seminaria i konferencje dla przedsiębiorców m.in. na temat funduszy unijnych czy innowacji; ▪ zapraszano przedsiębiorców na spotkania związane z ważnymi wydarzeniami gospodarczymi czy społecznymi; ▪ konsultowano ze środowiskiem przedsiębiorców ważne umowy oraz projekty aktów prawnych gminy (uchwały) dotyczące przedsiębiorców; ▪ wyłoniono laureatów Plebiscytu Gospodarczego Muflony, w którym nagradzane są m.in. przedsiębiorstwa odpowiedzialne społecznie. <p>Realizacja celu 14 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 1. <i>Rozwinięty, konkurencyjny i innowacyjny przemysł.</i></p>
Cel 15: Perspektywy rozwojowe, możliwość samorealizacji i rekreacji dla ludzi młodych		
15.1.	Tworzenie infrastruktury pod budownictwo jedno- i wielorodzinne	<p>W ramach celu 15:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przyjęto uchwałą RM Wałbrzycha miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów miasta; ▪ rozpoczęto akcję „Nasz nowy dom”, w ramach której w nowych budynkach komunalnych powstanie 206 mieszkań dla wałbrzyszan (planuje się, że mieszkania zostaną oddane do użytku do końca 2014 roku); ▪ zorganizowano imprezy sportowe i kulturalne mające wpływ na poprawę wizerunku i promocję miasta; ▪ miasto brało udział w Międzynarodowych Targach Turystycznych oraz konkursie „Gmina atrakcyjna turystycznie”. Wałbrzych był również organizatorem konkursów, w tym m.in. konkursu „Wałbrzyskanie i ich pasje”; ▪ wydano foldery, informatory, katalogi promujące Wałbrzych i znajdujące się na terenie miasta atrakcje turystyczne; ▪ podjęto działania związane z aktualizacją i utrzymaniem serwisów internetowych oraz promocją miasta w mediach lokalnych, ogólnopolskich i zagranicznych. <p>Realizacja celu 15 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 10. <i>Korzystna struktura demograficzna lokalnej społeczności</i> oraz celu 3. <i>Atrakcyjna oferta turystyczna miasta.</i></p>
15.2.	Rozwój infrastruktury pod działalność usługową, rekreacyjną i sportową	
15.3.	Budowanie pozytywnego wizerunku miasta	
15.4.	Rozwój działalności kulturalnej	
Cel 16: Istnienie i utrwalanie klimat pro biznesowego		
16.1.	Sprawnie i dobrze funkcjonująca informacja dla przedsiębiorców	<p>W ramach celu 16:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ stosowany był pakiet przedsiębiorczość, zawierający wiele preferencyjnych stawek podatków i opłat administracyjnych dla nowych firm oraz przedsiębiorstw tworzących miejsca pracy, a także ułatwienia w gospodarowaniu lokalami użytkowymi; ▪ miasto współpracowało z wyspecjalizowanymi instytucjami zajmującymi się wspieraniem przedsiębiorczości, czy pozyskiwaniem i profesjonalną obsługą inwestorów, między

16.2.	Nawiązanie współpracy z przedstawicielami małych i średnich przedsiębiorstw oraz usprawnienie sposobu załatwiania spraw administracyjnych	<p>innymi z Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Wałbrzyską Specjalną Strefą Ekonomiczną „Invest-Park”, Dolnośląską Agencją Rozwoju Regionalnego, Dolnośląskim Parkiem Technologicznym „T-Park”, Radą Gospodarczą Aglomeracji Wałbrzyskiej czy Sudeckim Związkiem Pracodawców;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto Wałbrzych było laureatem konkursów i rankingów, w tym m.in. konkursu Samorząd Przyjazny Biznesowi (edycja z 2013 r.), konkursu „Gmina Atrakcyjna Turystycznie” (edycja z 2009 i 2010 roku) oraz „Samorząd Przyjazny Przedsiębiorczości” (III miejsce w edycji z 2009 roku oraz wyróżnienie w edycji z 2010 roku); ▪ miasto wspólnie z partnerem – Izbą Przemysłowo-Handlową w Hradec Králové zorganizowało międzynarodowe targi kooperacyjne w Czechach, gdzie przedsiębiorcy z Wałbrzycha mieli okazję zaprezentować swoje oferty i nawiązać bezpośrednie kontakty gospodarcze.
16.3.	Przywrócenie specjalistycznej działalności wystawienniczo-targowej m.in. targów kamienia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto wspólnie z partnerem – Izbą Przemysłowo-Handlową w Hradec Králové zorganizowało międzynarodowe targi kooperacyjne w Czechach, gdzie przedsiębiorcy z Wałbrzycha mieli okazję zaprezentować swoje oferty i nawiązać bezpośrednie kontakty gospodarcze. <p>Realizacja celu 16 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 1. <i>Rozwinięty, konkurencyjny i innowacyjny przemysł</i> oraz celu 2. <i>Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta.</i></p>
Cel 17: Istnienie sprawnego systemu przekwalifikowywania i zdobywania nowych kwalifikacji		
17.1.	Stworzenie katalogu potrzeb zawodowych dla lokalnych firm	<p>W ramach celu 17:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podjęto współpracę szkół zawodowych z przedsiębiorcami (np. Zespół Szkół nr 5 współpracuje z firmami Faurecia Wałbrzych S.A. oraz Toyota Motor Manufacturing Poland); ▪ zorganizowano spotkanie pracodawców, szkół, instytucji szkoleniowych, agencji pośrednictwa pracy oraz instytucji wspierających lokalny rynek pracy z osobami poszukujących pracy w ramach corocznej Giełdy Pracy i Edukacji; ▪ przedsiębiorcy z subregionu wałbrzyskiego mogą skorzystać z bezpłatnego wsparcia szkoleniowo-doradczego w ramach projektu "Konkurencyjna firma z Dolnego Śląska". Projekt przewiduje udzielenie wsparcia w zakresie analizy luk kompetencyjnych przedsiębiorstwa oraz dofinansowanie szkoleń dobranych na podstawie wyników analizy luk kompetencyjnych firmy oraz analizy potrzeb szkoleniowych pracowników.
17.2.	Zbudowanie systemu komunikacji pomiędzy biznesem, szkołami i instytucjami	<p>Realizacja celu 17 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 9. <i>Nowoczesny i dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji.</i></p>
17.3.	Powiązanie biznesu z praktykami osób uczących się	<p>Realizacja celu 17 będzie kontynuowana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku w ramach celu 9. <i>Nowoczesny i dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji.</i></p>

* Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r., na podstawie danych oraz informacji udostępnionych przez UM w Wałbrzychu.

CZĘŚĆ DRUGA – Strategiczne kierunki rozwoju Wałbrzycha

2.1. Misja, wizja oraz strategiczne cele rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku

Misja jednostki samorządu terytorialnego to określenie istoty jej działalności ze względu na rolę i funkcje spełniane na rzecz społeczności lokalnej lub regionalnej. Misją Wałbrzycha jest zaspokajanie potrzeb zbiorowych mieszkańców miasta.

Wizja rozwoju Wałbrzycha wyraża jego aspiracje określając docelowy, pożądany obraz miasta w perspektywie do 2020 roku. W wyniku wielu dyskusji, spotkań i uzgodnień podjętych w różnych gremiach, przyjęto następującą wizję rozwoju miasta:

WAŁBRZYCH

lider Aglomeracji Wałbrzyskiej,

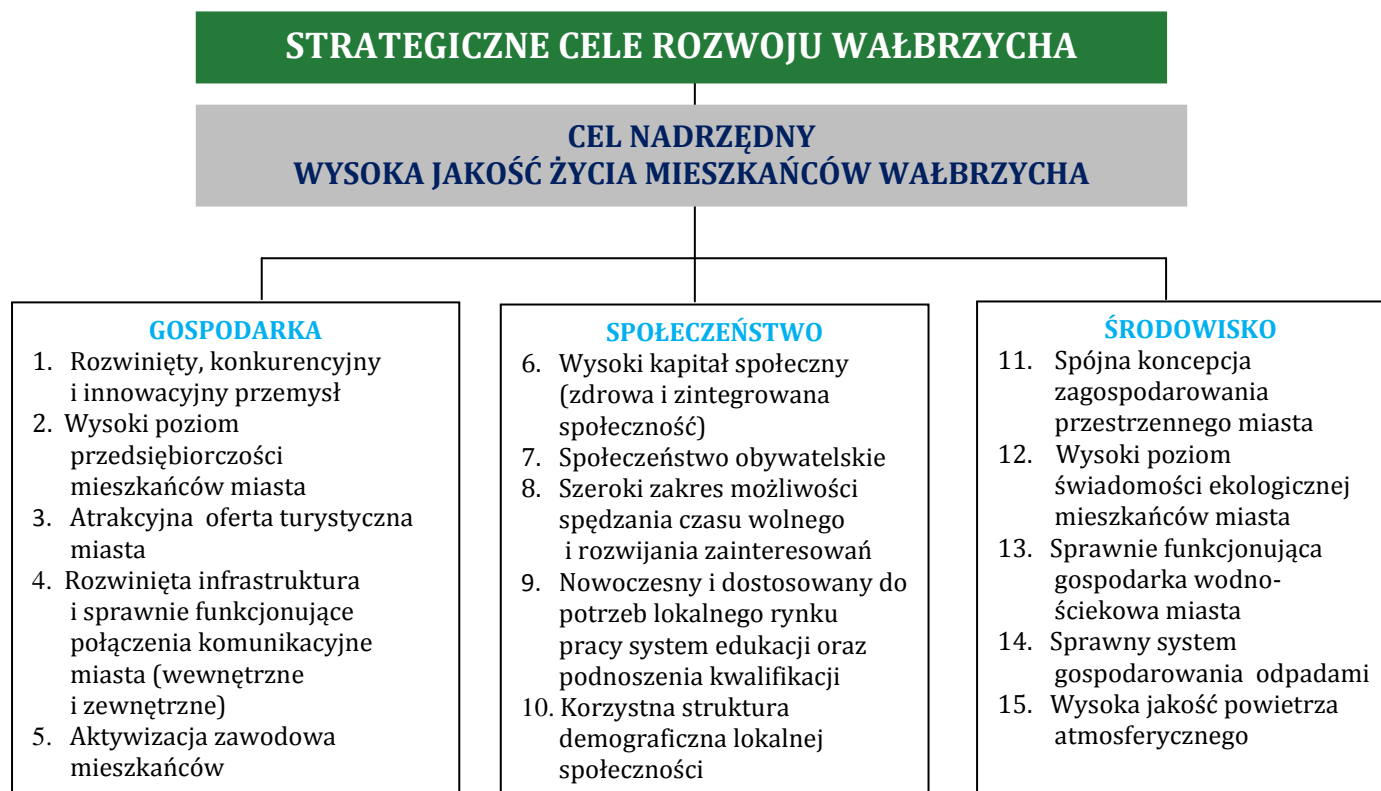
ważny i dynamicznie rozwijający się ośrodek południowo - zachodniej Polski,

z rozwiniętą innowacyjną gospodarką opartą na przemyśle, turystyce
i przedsiębiorczości,

zapewniający mieszkańcom odpowiednie warunki rozwoju, pracy oraz wypoczynku,

miasto przyjazne mieszkańcom, turystom oraz inwestorom.

Na podstawie wyników diagnozy stanu miasta, przeprowadzonej analizy SWOT oraz analizy drzewa problemów określono **strategiczne cele** rozwoju miasta Wałbrzycha w perspektywie do 2020 roku. Przyjęto również, że **nadrzędnym celem** strategii, zgodnie z koncepcją rozwoju zrównoważonego, jest wysoka jakość życia mieszkańców Wałbrzycha (zob. rys. 23).

Rys. 23. Strategiczne cele rozwoju miasta Wałbrzycha do 2020 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

2.2. Zadania strategiczne

Zadania strategiczne obejmują działania, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia strategicznych celów rozwoju miasta Wałbrzycha w perspektywie do 2020 roku. Listę zadań strategicznych wyszczególniono w tab. 59-73.

Tab. 59. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 1. *Rozwinięty, konkurencyjny i innowacyjny przemysł*

Lp.	Zadanie
Cel 1. Rozwinięty, konkurencyjny i innowacyjny przemysł	
1.1	Poszukiwanie inwestorów
1.2	Opracowanie koncepcji inteligentnej specjalizacji miasta
1.3	Aktywny udział w wymianie know-how (wzajemne uczenie się, przekazywanie doświadczeń i dobrych praktyk podczas konferencji, kongresów, debat i innych spotkań)
1.4	Przygotowanie i sprzedaż nieruchomości stanowiących własność Gminy Wałbrzych, objętych Wałbrzyską Specjalną Strefą Ekonomiczną „INVEST-PARK” z przeznaczeniem pod zabudowę produkcyjno-usługową
1.5	Realizacja programu zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) Aglomeracji Wałbrzyskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 60. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 2. *Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta*

Lp.	Zadanie
Cel 2. Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta	
2.1	Weryfikacja aktualnego systemu zachęt i ułatwień dla podejmowania działalności gospodarczej i stworzenie programu wsparcia rozwoju przedsiębiorczości
2.2	Udostępnianie na preferencyjnych warunkach lokali użytkowych z przeznaczeniem do prowadzenia działalności gospodarczej
2.3	Promowanie i rozwój sieci współpracy przedsiębiorstw z instytucjami otoczenia biznesu (IOB)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 61. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 3. *Atrakcyjna oferta turystyczna miasta*

Lp.	Zadanie
Cel 3. Atrakcyjna oferta turystyczna miasta	
3.1	Udostępnienie turystyczne oraz rozwijanie oferty turystycznej obiektu „Stara Kopalnia”
3.2	Promocja i kreowanie pozytywnego wizerunku miasta
3.3	Zdefiniowanie, rozwój oraz promowanie produktów turystycznych miasta (wiodącego oraz towarzyszących)
3.4	Rozwój oferty turystyki aktywnej, kulturowej, biznesowej i postindustrialnej
3.5	Rewitalizacja szlaków turystycznych i rozwój turystyki pieszej
3.6	Podjęcie i intensyfikacja współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami na rzecz rozwoju turystyki i kultury
3.7	Aktywizacja centrum miasta

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 62. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 4. *Rozwinięta infrastruktura i sprawnie funkcjonujące połączenia komunikacyjne miasta (wewnętrzne i zewnętrzne)*

Lp.	Zadanie
Cel 4. Rozwinięta infrastruktura i sprawnie funkcjonujące połączenia komunikacyjne miasta (wewnętrzne i zewnętrzne)	
4.1	Opracowanie i wdrożenie kompleksowej koncepcji rozwoju infrastruktury drogowej w oparciu o kierunki rozwoju funkcjonalno-przestrzennego miasta
4.2	Uruchomienie multimodalnego systemu transportu publicznego
4.3	Budowa obwodnicy Wałbrzycha
4.4	Odbudowa sieci dróg w granicach administracyjnych miasta
4.5	Poprawa dostępności komunikacyjnej miasta
4.6	Budowa centrum przesiadkowego kolejowo-autobusowego Wałbrzych Centralny
4.7	Wdrożenie programów: <i>Śródmieście bez spalin, Parking za darmo, Dzień bez samochodu, Parkuj i jedź</i> (zgodnie z założeniami przyjętymi w programie Zielony Wałbrzych 2020)
4.8	Wdrożenie programu <i>Rowerowy Wałbrzych 2020</i> (zgodnie z założeniami przyjętymi w programie Zielony Wałbrzych 2020)
4.9	Inteligentny system zarządzania transportem

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 63. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 5. *Aktywizacja zawodowa mieszkańców*

Lp.	Zadanie
Cel 5. Aktywizacja zawodowa mieszkańców	
5.1	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych
5.2	Rozwój przedsiębiorczości społecznej, w tym tworzenie spółdzielni socjalnych
5.3	Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 64. Zadania strategiczne w ramach ładu społecznego – cel 6. *Wysoki kapitał społeczny (zdrowa i zintegrowana społeczność)*

Lp.	Zadanie
Cel 6. Wysoki kapitał społeczny (zdrowa i zintegrowana społeczność)	
6.1	Utworzenie i rozwijanie w poszczególnych dzielnicach miasta centrów aktywności lokalnej
6.2	Realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych miasta Wałbrzycha
6.3	Profilaktyka i promocja zdrowia
6.4	Realizacja programów wsparcia rodzin z osobą niepełnosprawną i przewlekle chorą oraz form pomocy dla osób niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 65. Zadania strategiczne w ramach ładu społecznego – cel 7. *Społeczeństwo obywatelskie*

Lp.	Zadanie
Cel 7. Społeczeństwo obywatelskie	
7.1	Aktywna współpraca z organizacjami pozarządowymi
7.2	Przeznaczenie części środków z budżetu miasta na realizację zadań własnych w ramach Wałbrzyskiego Budżetu Partycypacyjnego
7.3	Informatyzacja usług publicznych on-line urzędu i jednostek podległych (elektroniczne załatwienie sprawy: złożenie wniosku, informacja dla wnioskodawcy, realizacja wniosku, dostarczenie zamówienia, płatność elektroniczna)
7.4	Uruchomienie serwisu internetowego Urzędu Miejskiego ukierunkowanego na proces komunikacji społecznej (interaktywne narzędzie konsultacji społecznych zachęcające do

	angażowania się w sprawy miasta, wyrażania własnych opinii i dzielenia się poglądami)
7.5	Rozwój i promocja wolontariatu
7.6	Tworzenie nowych i rozwój istniejących organizacji pozarządowych
7.7	Animacja wałbrzyskich środowisk lokalnych
7.8	Wyszukiwanie i wsparcie liderów lokalnych
7.9	Rozwój samoorganizacji mieszkańców Wałbrzycha
7.10	Tworzenie warunków do aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami jako podstawy integracji społecznej
7.11	Realizacja kampanii społecznych na rzecz praw osób niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 66. Zadania strategiczne w ramach ładu społecznego – cel 8. *Szeroki zakres możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań*

Lp.	Zadanie
Cel 8. Szeroki zakres możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań	
8.1	Opracowanie i realizacja koncepcji funkcjonowania Muzeum w Wałbrzychu (w tym modernizacja infrastruktury)
8.2	Budowa kompleksu sportowego przy ul. Chopina (Nowe Miasto)
8.3	Zagospodarowanie stadionu przy ul. Sportowej na centrum sportów motorowych (Sobięcin)
8.4	Wsparcie miasta dla tworzenia infrastruktury kulturalnej w Śródmieściu (galerie sprzedażne, galerie sztuki)
8.5	Modernizacja funkcjonowania instytucji kultury (m.in. wyposażenie w nowoczesny sprzęt oraz szkolenia pracowników)
8.6	Ułatwienie dostępu mieszkańców do atrakcyjnych obszarów rekreacyjnych
8.7	Utworzenie Galerii prac osób z niepełnosprawnościami
8.8	Utworzenie Centrum Integracji Osób Niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 67. Zadania strategiczne w ramach ładu społecznego – cel 9. *Nowoczesny i dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji*

Lp.	Zadanie
Cel 9. Nowoczesny i dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji	
9.1	Wprowadzenie nowych kierunków i form kształcenia dostosowanych do aktualnych potrzeb rynku pracy
9.2	Przygotowanie oraz rozwój oferty kształcenia ustawicznego dostosowanego do potrzeb lokalnego rynku pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 68. Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 10. *Korzystna struktura demograficzna lokalnej społeczności*

Lp.	Zadanie
Cel 10. Korzystna struktura demograficzna lokalnej społeczności	
10.1	Rozszerzenie sieci ośrodków wsparcia dziennego
10.2	Budowa osiedla seniora i młodego pokolenia
10.3	Budowa mieszkań komunalnych
10.4	Utworzenie mieszkań treningowych oraz chronionych dla osób z niepełnosprawnością intelektualną
10.5	Rozszerzenie działalności ŚDS dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 69. Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 11. *Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta*

Lp.	Zadanie
Cel 11. Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta	
11.1	Rewitalizacja śródmieścia oraz innych dzielnic miasta
11.2	Modernizacja obiektów komunalnych i mieszkalnych, w tym przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych
11.3	Racjonalizacja struktury funkcjonalno-przestrzennej (dostosowanie do obowiązujących realiów społeczno-gospodarczych ze szczególnym uwzględnieniem rezerw pod rozwój terenów mieszkaniowych)
11.4	Podjęcie działań na rzecz ograniczenia konfliktów przestrzennych
11.5	Wdrożenie programów: <i>Ogrodnik miejski</i> oraz <i>Zielone hałdy 2020</i> (zgodnie z założeniami przyjętymi w programie <i>Zielony Wałbrzych 2020</i>)
11.6	Likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 70 Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 12. *Wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców miasta*

Lp.	Zadanie
Cel 12. Wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców miasta	
12.1	Edukacja ekologiczna mieszkańców miasta oraz promowanie działań proekologicznych
12.2	Edukacja mieszkańców miasta w zakresie negatywnych dla środowiska i zdrowia człowieka konsekwencji stosowania niewłaściwych źródeł ciepła w indywidualnych systemach grzewczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 71. Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 13. *Sprawnie funkcjonująca gospodarka wodno-ściekowa miasta*

Lp.	Zadanie
Cel 13. Sprawnie funkcjonująca gospodarka wodno-ściekowa miasta	
13.1	Przebudowa systemów przesyłu wody
13.2	Wymiany, przebudowy i modernizacje sieci wodociągowych
13.3	Budowa i modernizacje sieci kanalizacji sanitarnych
13.4	Zakończenie odcięć kanalizacji deszczowych od kanalizacji sanitarnych
13.5	Przygotowanie koncepcji planu ochrony Wałbrzycha przed powodzią, w tym przygotowanie i wdrożenie programu małej retencji na obszarze miasta

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 72. Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 14. *Sprawny system gospodarowania odpadami*

Lp.	Zadanie
Cel 14. Sprawny system gospodarowania odpadami	
14.1	Rozbudowa systemu gospodarowania odpadami
14.2	Zbudowanie społeczeństwa recyklingu
14.3	Wdrożenie programów: <i>100% recyklingu, Wałbrzych bez azbestu do 2020 roku</i> oraz <i>Wałbrzych bez składowisk</i> (innych niż komunalne) – zgodnie z założeniami przyjętymi w programie <i>Zielony Wałbrzych 2020</i>)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

Tab. 73. Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 15. *Wysoka jakość powietrza atmosferycznego*

Lp.	Zadanie
Cel 15. Wysoka jakość powietrza atmosferycznego	
15.1	Realizacja programu ograniczenia niskiej emisji (zgodnie z założeniami przyjętymi w programie Zielony Wałbrzych 2020)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych warsztatów strategicznych.

2.3. Ocena zgodności strategicznych celów rozwoju Wałbrzycha z dokumentami o charakterze lokalnym i ponadlokalnym

Na potrzeby przygotowania diagnozy rozwoju społeczno-gospodarczego miasta oraz sformułowania strategicznych kierunków rozwoju Wałbrzycha w perspektywie do 2020 roku, dokonano przeglądu dokumentów planowania strategicznego jednostek wyższego szczebla podziału terytorialnego. Szczególny nacisk położono na plany strategiczne przyjęte i aktualnie obowiązujące w powiecie wałbrzyskim oraz województwie dolnośląskim. Analizie poddano także najważniejsze dokumenty strategiczne wypracowane w związku z powołaniem i funkcjonowaniem Aglomeracji Wałbrzyskiej. Uznano także, iż określając wizję oraz priorytety rozwoju miasta Wałbrzycha nie można pominąć dokumentów planowania strategicznego odnoszących się do polityki rozwoju prowadzonej na poziomie kraju oraz Unii Europejskiej. Analiza zestawionych w tab. 74 dokumentów ma na celu ocenę zgodności planowanych kierunków rozwoju miasta Wałbrzycha z tymi określonymi w polityce europejskiej, krajowej, regionalnej oraz subregionalnej.

Na podstawie przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, że strategiczne cele rozwoju miasta Wałbrzycha wpisują się w politykę rozwoju prowadzoną na wyższych poziomach zarządzania. Nie oznacza to jednak całkowitego podporządkowania treści zapisów tej strategii celom i priorytetom przyjętym w dokumentach jednostek wyższego szczebla podziału terytorialnego, a jedynie brak wyraźnej sprzeczności czy wzajemnego wykluczania się zapisów przyjętych w tych dokumentach. Spójność planów rozwojowych miasta z tymi przyjętymi na wyższych poziomach zarządzania, z jednej strony stwarza możliwości podjęcia współpracy z innymi jednostkami terytorialnymi w zakresie wspólnej realizacji zbieżnych celów bądź zadań, z drugiej strony zwiększa szanse pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania.

Z uwagi na odmienne podejście metodyczne oraz zróżnicowany poziom szczegółowości poszczególnych dokumentów, w tab. 74 zamieszczono jedynie informacje odnoszące się do głównych kierunków przyjętej, na danym poziomie zarządzania, polityki rozwoju.

W zestawieniu uwzględniono następujące dokumenty planowania strategicznego:

- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
- Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności – Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju;
- Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo;
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie;
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020;

- Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020;
- Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2005-2013.

Tab. 74. Ocena zgodności strategicznych celów rozwoju Wałbrzycha z dokumentami o charakterze ponadlokalnym

Dokument	Najważniejsze zapisy	Strategia zrównoważonego rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku
Unia Europejska		Zbieżne założenia
Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.	<p>Trzy nadrzędne priorytety:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach; 2) rozwój zrównoważony – promowanie gospodarki zrównoważonej, efektywniej wykorzystującej zasoby, bardziej zielonej, a zarazem konkurencyjnej; 3) rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wzmocnianie gospodarki charakteryzującej się wysokim zatrudnieniem oraz spójnością ekonomiczną, społeczną i terytorialną. 	<p>Cel nadrzędny – wysoka jakość życia mieszkańców Wałbrzycha – oraz</p> <p>cele strategiczne: 1, 2, 5, 6, 7, 9.</p>
Polska		
Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności – Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.	<p>Cel główny: poprawa jakości życia Polaków.</p> <p>Trzy obszary strategiczne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) konkurencyjność i innowacyjność gospodarki (modernizacja), 2) równoważenie potencjału rozwojowego regionów (dyfuzja), 3) efektywność i sprawność państwa (efektywność). <p>Strategiczne cele rozwojowe w obszarze konkurencyjności i innowacyjności gospodarki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji. 2. Zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym. 3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki. 4. Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki. 5. Stworzenie Polski Cyfrowej. 6. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”. 7. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska. <p>Strategiczne cele rozwojowe w obszarze równoważenia potencjału rozwojowego regionów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych. 2. Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom 	<p>Cel nadrzędny – wysoka jakość życia mieszkańców Wałbrzycha – oraz</p> <p>cele strategiczne: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15.</p>

	<p>systemu transportowego.</p> <p>Strategiczne cele rozwojowe w obszarze <i>efektywności i sprawności państwa</i>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej. 2. Wzrost społecznego kapitału rozwoju. 	
<p>Strategia Rozwoju Kraju 2020.</p> <p>Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.</p>	<p>Cel główny: wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności.</p> <p>Trzy obszary strategiczne:</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Sprawne i efektywne państwo. II. Konkurencyjna gospodarka. III. Spójność społeczna i terytorialna. <p>Cele rozwojowe w obszarze <i>sprawne i efektywne państwo</i>:</p> <p>Cel I. 1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem.</p> <p>Cel I. 2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe.</p> <p>Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela.</p> <p>Cele rozwojowe w obszarze <i>konkurencyjna gospodarka</i>:</p> <p>Cel II. 1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej.</p> <p>Cel II. 2. Wzrost wydajności gospodarki.</p> <p>Cel II. 3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki.</p> <p>Cel II. 4. Rozwój kapitału ludzkiego.</p> <p>Cel II. 5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.</p> <p>Cel II. 6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.</p> <p>Cel II. 7. Zwiększenie efektywności transportu.</p> <p>Cele rozwojowe w obszarze <i>spójność społeczna i terytorialna</i>:</p> <p>Cel III. 1. Integracja społeczna</p> <p>Cel III. 2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych</p> <p>Cel III. 3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.</p>	<p>Cel nadrzędny – wysoka jakość życia mieszkańców Wałbrzycha – oraz</p> <p>cele strategiczne:</p> <p>1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15.</p>
<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie.</p>	<p>Cel strategiczny: efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.</p> <p>Cele polityki regionalnej do 2020 r.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”), 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”), 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, 	<p>Cele strategiczne:</p> <p>1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11.</p>

	efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).	
Dolny Śląsk		
Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020.	<p>Cel: nowoczesna gospodarka i wysoka jakość życia w atrakcyjnym środowisku.</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy. 2. Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej. 3. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP. 4. Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa. 5. Zwiększenie dostępności technologii komunikacyjno-informacyjnych. 6. Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników. 7. Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia. 8. Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne. 	<p>Cel nadrzędny – wysoka jakość życia mieszkańców Wałbrzycha – oraz</p> <p>cele strategiczne: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.</p>
Aglomeracja Wałbrzyska		
Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020.	<p>Priorytety rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej:</p> <p>Priorytet PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość.</p> <p>Priorytet PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania.</p> <p>Priorytet PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna.</p> <p>Priorytet PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura.</p> <p>Priorytet PR5. Nowy wizerunek miejsca.</p> <p>Priorytet PR6. Trwałe partnerstwo.</p>	<p>Cele strategiczne: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.</p>
Powiat wałbrzyski		
Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2005-2013*.	<p>Cel strategiczny 1: Edukacja</p> <p>Cele podstawowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Dopasowanie sieci szkół do istniejących i przewidywanych potrzeb rynku pracy 1.2. Wprowadzenie zasad rynkowych do szkolnictwa 1.3. Popieranie rozwoju szkolnictwa wyższego 1.4. Pomoc społeczna <p>Cel strategiczny 2: Przeciwdziałanie bezrobociu</p> <p>Cele podstawowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Aktywizacja lokalnego rynku pracy 2.2. Infrastruktura techniczna, drogi 2.3. Sprawne działanie urzędu 2.4. Zapewnienie właściwego funkcjonowania służb, inspekcji, straży 2.5. Bezpieczeństwo <p>Cel strategiczny 3: Promocja powiatu</p> <p>Cele podstawowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Promocja zewnętrzna 3.2. Promocja wewnętrzna 3.3. Wykorzystanie wyjątkowych walorów: zabytków architektury, środowiska 	<p>Cele strategiczne: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.</p>

	przyrodniczego, uzdrowiskowych 3.4. Niepowtarzalne warunki do rozwoju i uprawiania turystyki i sportu	
--	---	--

* Mimo że Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego była dokumentem obowiązującym w latach 2005-2013 można oczekiwać, że jej aktualizacja przynajmniej w pewnym zakresie stanowić będzie kontynuację przyjętych, w cytowanym dokumencie, celów i zadań strategicznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie cytowanych dokumentów.

Rozwój miasta Wałbrzycha zaprogramowany został w wielu strategiach, programach i planach. Poniżej zestawiono najważniejsze z nich:

1. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku,
2. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha na lata 2009 – 2015,
3. Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Wałbrzychu i Szczawnie-Zdroju,
4. Program ochrony środowiska dla Miasta Wałbrzycha na lata 2010-2014 z perspektywą do roku 2018,
5. Program „Zielony Wałbrzych 2020”
6. Program Aktywności Lokalnej Miasta Wałbrzycha na lata 2014-2015
7. Program Wspierania Rodziny i Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Wałbrzycha na lata 2013-2015,
8. Program współpracy Miasta Wałbrzycha z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2014 rok,
9. Strategia Rozwoju Edukacji w Gminie Wałbrzych na lata 2006-2013,
10. Strategia Rozwoju Kultury dla Wałbrzycha na lata 2006 - 2013,
11. Wieloletni Program Inwestycyjny Miasta Wałbrzycha na lata 2007 – 2013,
12. Strategia Promocji Wałbrzycha na lata 2008 - 2013,
13. Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz dla miasta Wałbrzycha na lata 2013 – 2015,
14. Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Miasta Wałbrzycha na 2014 rok,
15. Wieloletni Program Gospodarowania Zasobem Mieszkaniowym Gminy Wałbrzych na lata 2014-2018,
16. Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Miasta Wałbrzycha na lata 2013-2015,
17. Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla mieszkańców Wałbrzycha do 2015 r.,
18. Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Wałbrzycha na lata 2011-2015,
19. Gminny System Profilaktyki i Opieki Nad Dzieckiem i Rodziną dla Miasta Wałbrzycha na lata 2009 – 2015,
20. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008 - 2015.

Dla dokumentów aktualnie obowiązujących, których zakres tematyczny jest najszerszy, dokonano analizy zgodności z celami Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku (zob. tab. 75).

Tab. 75. Ocena zgodności strategicznych celów rozwoju Wałbrzycha z wybranymi dokumentami o charakterze lokalnym

Dokument	Najważniejsze zapisy	Strategia zrównoważonego rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku
		Zbieżne założenia
Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych miasta Wałbrzycha na lata 2009 – 2015.	<p>Cel strategiczny: zapewnienie warunków harmonijnego rozwoju oraz przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu mieszkańcom gminy Wałbrzych.</p> <p>Obszary priorytetowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie mieszkańców miasta w aktywnej obecności na lokalnym rynku pracy i podejmowaniu przez nich inicjatyw gospodarczych. 2. Tworzenie systemu pomocy dziecku i rodzinie pozwalającego na utrzymanie i prawidłowe funkcjonowanie dzieci w rodzinie. 3. Zapewnienie możliwości egzystowania w środowisku zamieszkania osobom chorym, starszym i niepełnosprawnym oraz zapewnienie opieki instytucjonalnej osobom, które nie mogą samodzielnie funkcjonować w środowisku. 4. Podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w środowisku osób z zaburzeniami psychicznymi. 5. Podniesienie poziomu ochrony zdrowia. 6. Przeciwdziałanie przemocy i jej skutkom w rodzinie. 7. Wspieranie działań profilaktycznych i edukacyjnych w celu integracji osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, osób i rodzin z niepełnosprawnością; 8. Wzmacnianie zdolności grup i społeczności lokalnych do samodzielnego rozwiązania własnych problemów. Współpraca ze społecznością lokalną. 9. Stworzenie systemu zapewnienia warunków mieszkaniowych mieszkańcom pozbawionym możliwości samodzielnego zaspokajania potrzeb mieszkaniowych. 10. Wykształcone i mobilne zawodowo społeczeństwo. 11. Wspieranie mieszkańców w zakresie zaspokajania potrzeb kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych. 	<p>Cel nadrzędny – wysoka jakość życia mieszkańców Wałbrzycha – oraz cele strategiczne: 2,3,5, 6,7,8,9,10.</p>
Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Wałbrzychu	<p>Kierunki rozwoju transportu publicznego w Wałbrzychu – założenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Systemowe uporządkowanie i optymalizacja rynku przewozów pasażerskich w Wałbrzychu i Szczawnie- Zdroju. 2. Odnowa taboru komunikacji miejskiej w Wałbrzychu. 	<p>Cele strategiczne: 4, 6.</p>

i Szczawnie-Zdroju.	<ol style="list-style-type: none"> 3. Wprowadzanie nowych rozwiązań taryfowych, ukierunkowanych na klienta transportu publicznego, pozwalających na zwiększenie udziału w rynku przewozowym linii komunikacji miejskiej organizowanych przez Prezydenta Wałbrzycha. Zwiększenie funkcjonalności i atrakcyjności systemu biletu elektronicznego. 4. Zwiększenie stopnia wykorzystania kolei w realizacji podróży w regionie. 5. Kształtowanie dogodnych węzłów przesiadkowych komunikacja miejska – kolej. 6. Dostosowanie infrastruktury przystankowej do potrzeb osób niepełnosprawnych. 7. Przyśpieszenie linii komunikacji miejskiej. 	
Program Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzycha na lata 2010 – 2014 z perspektywą do roku 2018.	<p>Cele dla Miasta Wałbrzych z zakresu ochrony środowiska:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Środowisko dla zdrowia – dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego. 2. Wzmocnienie systemu zarządzania środowiskiem oraz podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa. 3. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody. 4. Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii. 	<p>Cel nadrzędny – wysoka jakość życia mieszkańców Wałbrzycha – oraz cele strategiczne: 10, 11, 12, 13, 14, 15.</p>
Program „Zielony Wałbrzych 2020”.	<p>Wałbrzych w 2020 roku powinien być miastem przyjaznym dla mieszkańców, ekologicznie czystym, wiodącym przykładem konwersji środowiska przemysłowego w urbanistyczny wzór czystego miasta XXI wieku</p> <p>Obszary działania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rowerowy Wałbrzych 2. Czysta woda 3. Transport publiczny 4. Powietrze 5. Odpady 6. Zieleń 7. Edukacja 	<p>Cel nadrzędny – wysoka jakość życia mieszkańców Wałbrzycha – oraz cele strategiczne: 4, 10, 11, 12, 13, 14, 15.</p>
Program Aktywności Lokalnej miasta Wałbrzycha na lata 2014-2015.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inicjowanie integracji społeczności lokalnych poprzez partnerstwo osób i instytucji. 2. Wspólne diagnozowanie potrzeb i problemów społeczności lokalnych. 3. Wspomaganie inicjatyw społecznych i inspirowanie rozwoju idei samopomocy. 4. Zapobieganie trudnym sytuacjom poprzez działania zmierzające do usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem. 5. Włączenie organizacji pozarządowych w system pomocy dotyczącej rozwiązywania problemów społecznych w mieście. 6. Integracja mniejszości etnicznych i narodowych ze społecznością miasta. 7. Wsparcie i promowanie postaw prospołecznych. 	<p>Cele strategiczne: 5, 6, 7.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie cytowanych dokumentów.

CZĘŚĆ TRZECIA – Wdrażanie strategii

3.1. System zarządzania realizacją strategii

- *Zagadnienia podstawowe* -

„Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku” jest dokumentem przyjętym uchwałą Rady Miejskiej.

Koordynatorów zadań strategicznych wyznacza Prezydent Miasta.

W strategii sformułowane zostały główne kierunki rozwoju Wałbrzycha. Ich operacjonalizacja następuje w:

- 1) opracowywanych lub aktualizowanych programach sektorowych oraz
- 2) budżecie miasta.

- *Modyfikacja strategii* -

Modyfikacja treści strategii przeprowadzana jest przez Radę Miejską. Propozycje zmian składać mogą:

- 1) Prezydent Miasta,
- 2) Radni Miejscy.

- *Monitoring realizacji strategii* -

Roczny raport z realizacji zadań strategicznych – koordynator każdego zadania strategicznego przygotowuje syntetyczne sprawozdanie z realizacji danego zadania. Na tej podstawie *Biuro Zarządzania Strategicznego, Nadzoru Właścicielskiego, Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego* opracowuje zbiorczy raport z realizacji zadań strategicznych. Jest on przekazywany Prezydentowi Miasta oraz Radzie Miejskiej Wałbrzycha. Zamieszczany jest także na stronie internetowej Urzędu Miejskiego.

Częstotliwość: raport publikowany jest raz w roku.

Opracowanie sprawozdań z realizacji zadań: do końca lutego.

Opracowanie raportu: do 31 marca.

Raport o stanie Wałbrzycha – *Biuro Zarządzania Strategicznego, Nadzoru Właścicielskiego, Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego* opracowuje raport o stanie miasta. W zależności od potrzeb prezentowane są w nim:

- 1) wyniki badania satysfakcji mieszkańców Wałbrzycha z wybranych usług publicznych,
- 2) analizy wskaźnikowe wykorzystujące dane pochodzące ze statystycznych baz danych.

Raport przekazywany jest Prezydentowi Miasta oraz Radzie Miejskiej Wałbrzycha. Zamieszczany jest także na stronie internetowej Urzędu Miejskiego.

Częstotliwość: raport publikowany jest co 2 lata (począwszy od daty przyjęcia strategii).

Przygotowanie raportu zlecane będzie podmiotowi zewnętrznemu, co wymagać będzie zagwarantowania w budżecie Miasta środków finansowych niezbędnych do zrealizowania tego zadania.

Forum Zrównoważonego Rozwoju Miasta – lokalni liderzy spotykają się w celu przeprowadzenia wspólnej diagnozy stanu miasta i – jeżeli okaże się to zasadne – sformułowania propozycji zmian w strategii rozwoju.

Częstotliwość: spotkania Forum przeprowadzane są z inicjatywy Prezydenta Miasta Wałbrzycha.

3.2. Mierniki monitorowania realizacji strategii

W ramach systemu zarządzania określono założenia monitorowania realizacji strategii, która podlega corocznej ocenie w ramach *Raportu z realizacji zadań strategicznych*. Raport ten, poza syntetycznym opisem stopnia realizacji poszczególnych zadań, wykorzystuje mierniki zestawione w tab. 76 – 90. Lista mierników stanowi propozycję otwartą, tzn. może być modyfikowana w zależności od potrzeb. Otwarty charakter listy mierników monitorowania realizacji strategii oznacza, że nie wszystkie proponowane mierniki muszą być wykorzystywane na potrzeby opracowania *Raportu z realizacji zadań strategicznych*. Ponadto, niektóre z mierników obejmują szerszy kontekst, tzn. nie odnoszą się bezpośrednio do zadań strategicznych, ale mogą stanowić źródło informacji o postępach jakie zaobserwowano w realizacji celów strategicznych, czy wizji rozwoju miasta. Lista może być również uzupełniana o nowe mierniki wynikające np. ze zmiany uwarunkowań rozwoju Wałbrzycha, czy aktualizacji zapisów strategii. Zmiany zakresu wykorzystania mierników, tj. szczegółową listę parametrów niezbędnych do opracowania corocznego *Raportu*, zatwierdza Biuro Zarządzania Strategicznego, Nadzoru Właścicielskiego, Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego (BFE) na wniosek koordynatorów odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań najpóźniej do dnia 15 stycznia każdego roku. Za gromadzenie danych oraz obliczenie wartości poszczególnych mierników odpowiedzialni są koordynatorzy poszczególnych zadań strategicznych.

Tab. 76. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 1. *Rozwinięty, konkurencyjny i innowacyjny przemysł*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
<p style="text-align: center;">1. Rozwinięty, konkurencyjny i innowacyjny przemysł</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba nowych i/lub utrzymanych miejsc pracy w wałbrzyskiej podstrefie WSSE „INVEST-PARK”
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba nowych zezwoleń w wałbrzyskiej podstrefie WSSE „INVEST-PARK”
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wartość nakładów inwestycyjnych w wałbrzyskiej podstrefie WSSE „INVEST-PARK”
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wartość sprzedaży nieruchomości stanowiących własność Gminy Wałbrzych, objętych WSSE „INVEST-PARK” z przeznaczeniem pod zabudowę produkcyjno-usługową
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Opracowana koncepcja inteligentnej specjalizacji miasta
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba zorganizowanych i/lub odbytych konferencji, kongresów, debat i innych spotkań w ramach wymiany know-how
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Powierzchnia terenów inwestycyjnych w granicach administracyjnych miasta
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba zrealizowanych inwestycji zaplanowanych w ramach ZIT AW (odnoszących się do miasta Wałbrzycha)

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 77. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 2. *Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
<p style="text-align: center;">2. Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba zawartych porozumień o współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i instytucjami otoczenia biznesu (IOB)
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba lokali użytkowych z przeznaczeniem do prowadzenia działalności gospodarczej udostępnionych na preferencyjnych warunkach

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 78. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 3. *Atrakcyjna oferta turystyczna miasta*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
3. Atrakcyjna oferta turystyczna miasta	▪ Liczba turystów odwiedzających najważniejsze obiekty turystyczne miasta (np. Zamek Książ, Stara Kopalnia)
	▪ Liczba zorganizowanych i/lub odbytych imprez promujących miasto Wałbrzych (np. udział w targach turystycznych)
	▪ Liczba zdefiniowanych produktów turystycznych miasta
	▪ Liczba udzielonych noclegów w obiektach hotelowych
	▪ Liczba oddanych kilometrów nowych lub zmodernizowanych szlaków turystycznych
	▪ Liczba organizacji pozarządowych partycypujących w projektach z zakresu rozwoju turystyki
	▪ Liczba zrealizowanych projektów z zakresu rozwoju turystyki współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej
	▪ Wartość zrealizowanych projektów z zakresu rozwoju turystyki współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej
	▪ Popularność LOT AW w mediach społecznościowych (mierzona np. liczbą dodanych znajomych na facebook-u)
	▪ Popularność Centrum Informacji Turystycznej i Kulturalnej w Wałbrzychu w mediach społecznościowych (mierzona np. liczbą zgłaszających się turystów, liczbą udzielonych informacji)
	▪ Liczba wejść na stronę internetową Centrum Informacji Turystycznej i Kulturalnej w Wałbrzychu
	▪ Liczba nowych obiektów obsługujących ruch turystyczny (np. hotele, restauracje itp.)

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 79. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 4. *Rozwinięta infrastruktura i sprawnie funkcjonujące połączenia komunikacyjne miasta (wewnętrzne i zewnętrzne)*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji celów strategicznych
4. Rozwinięta infrastruktura i sprawnie funkcjonujące połączenia komunikacyjne miasta (wewnętrzne i zewnętrzne)	▪ Liczba oddanych kilometrów nowych i/lub zmodernizowanych dróg
	▪ Liczba nowych i/lub zmodernizowanych połączeń komunikacji publicznej
	▪ Liczba oddanych kilometrów nowych dróg dla rowerów i ścieżek rowerowych
	▪ Liczba zakupionych rowerów miejskich posiadających wspomaganie elektryczne
	▪ Utworzone centrum przesiadkowe
	▪ Skrócenie czasu przejazdu przez miasto
	▪ Liczba nowych i/lub zmodernizowanych miejsc parkingowych
	▪ Liczba nowych i/lub zmodernizowanych przystanków komunikacji miejskiej
	▪ Liczba nowych i/lub zmodernizowanych miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych
	▪ Liczba oddanych kilometrów nowych i/lub zmodernizowanych chodników
	▪ Liczba oddanych kilometrów zmodernizowanych linii kolejowych

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 80. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 5. *Aktywizacja zawodowa mieszkańców*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji celów strategicznych
5. Aktywizacja zawodowa mieszkańców miasta	▪ Liczba osób bezrobotnych korzystających z różnych form aktywizacji zawodowej oferowanych przez PUP w Wałbrzychu (np. liczba bezrobotnych skierowanych na szkolenia, staże, prace interwencyjne itp.)
	▪ Stopa bezrobocia

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 81. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 6. *Atrakcyjna oferta turystyczna miasta*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
6. Wysoki kapitał społeczny (zdrowa i zintegrowana społeczność)	▪ Liczba zorganizowanych i przeprowadzonych akcji i/lub programów z zakresu profilaktyki i promocji zdrowia
	▪ Liczba osób korzystających z pomocy społecznej
	▪ Liczba osób objętych programami przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu
	▪ Liczba osób niepełnosprawnych objętych różnymi formami pomocy
	▪ Liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 82. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 7. *Społeczeństwo obywatelskie*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
7. Społeczeństwo obywatelskie	▪ Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadająca na 10 tys. mieszkańców
	▪ Liczba organizacji pozarządowych partycypujących w realizacji zadań własnych gminy
	▪ Liczba organizacji pozarządowych współpracujących z Urzędem Miejskim w Wałbrzychu
	▪ Liczba uczestników konsultacji społecznych
	▪ Liczba prowadzonych konsultacji społecznych
	▪ Frekwencja w wyborach
	▪ Wielkość środków z budżetu miasta przeznaczanych na Wałbrzyski Budżet Partycypacyjny
	▪ Liczba projektów zgłoszonych w ramach Wałbrzyskiego Budżetu Partycypacyjnego
	▪ Liczba e-usług oferowanych przez UM i jednostki podległe
	▪ Liczba wejść na stronę internetową Urzędu Miejskiego
	▪ Liczba zrealizowanych programów promujących wolantariat

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 83. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 8. *Szeroki zakres możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
8. Szeroki zakres możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań	▪ Liczba zorganizowanych imprez sportowych i kulturalnych
	▪ Liczba uczestników zorganizowanych przez miasto imprez sportowych i kulturalnych
	▪ Widzowie w kinach na 1000 mieszkańców
	▪ Widzowie w teatrach na 1000 mieszkańców
	▪ Widzowie w muzeach na 10 tys. mieszkańców
	▪ Uczestnicy imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 mieszkańców
	▪ Czytelnicy bibliotek na 1000 ludności
	▪ Powierzchnia nowych i/lub zmodernizowanych miejsc rekreacji i aktywnego wypoczynku
	▪ Liczba nowych i/lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury sportowej i kulturalnej
	▪ Wartość inwestycji związanych z budową nowych i/lub modernizacją obiektów infrastruktury sportowej i kulturalnej

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 84. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 9. *Nowoczesny i dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
9. Nowoczesny i dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji	▪ Liczba uruchomionych nowych kierunków kształcenia
	▪ Liczba nauczycieli objętych kształceniem ustawicznym
	▪ Liczba zawartych porozumień o współpracę pomiędzy szkołami a przedstawicielami biznesu
	▪ Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym
	▪ Liczba uczniów objętych programami stypendialnymi
	▪ Wartość zrealizowanych programów stypendialnych dla dzieci i młodzieży
	▪ Liczba uczniów biorących udział w konkursach o zasięgu co najmniej regionalnym
	▪ Wyniki ze sprawdzianu końcowego
	▪ Wyniki egzaminu gimnazjalnego
	▪ Zdawalność egzaminu maturalnego
	▪ Liczba nowych i/lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury edukacyjnej
	▪ Wartość inwestycji związanych z budową i/lub modernizacją obiektów infrastruktury edukacyjnej
	▪ Liczba projektów zrealizowanych przez CIZ w Wałbrzychu

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 85. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 10. *Korzystna struktura demograficzna lokalnej społeczności*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
10. Korzystna struktura demograficzna lokalnej społeczności	▪ Liczba nowych mieszkań komunalnych oddanych do użytku
	▪ Liczba zrealizowanych programów wsparcia rodzin młodych wielodzietnych

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 86. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 11. *Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
11. Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta	▪ Liczba zmodernizowanych obiektów komunalnych i mieszkalnych
	▪ Wartość inwestycji związanych z modernizacją obiektów komunalnych i mieszkalnych
	▪ Liczba obiektów objętych programem rewitalizacji
	▪ Wartość inwestycji z zakresu rewitalizacji poszczególnych dzielnic miasta
	▪ Powierzchnia terenów zieleni na 1 mieszkańca

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 87. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 12. *Wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców miasta*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
12. Wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców miasta	▪ Liczba zrealizowanych programów z zakresu edukacji ekologicznej i promocji działań proekologicznych
	▪ Liczba uczestników programów z zakresu edukacji ekologicznej i promocji działań proekologicznych
	▪ Wartość wsparcia finansowego udzielonego przez miasto na inwestycje proekologiczne realizowane przez mieszkańców miasta
	▪ Liczba proekologicznych organizacji pozarządowych

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 88. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 13. *Sprawnie funkcjonująca gospodarka wodno-ściekowa miasta*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
13. Sprawnie funkcjonująca gospodarka wodno-ściekowa miasta	▪ Liczba oddanych kilometrów nowych i/lub zmodernizowanych sieci kanalizacji sanitarnych
	▪ Liczba oddanych kilometrów nowych i/lub zmodernizowanych sieci wodociągowych
	▪ Wartość inwestycji z zakresu budowy i/lub modernizacji sieci kanalizacji sanitarnych
	▪ Wartość inwestycji z zakresu budowy i/lub modernizacji sieci wodociągowych
	▪ Stopień pokrycia miasta siecią kanalizacji sanitarnych

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 89. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 14. *Sprawny system gospodarowania odpadami*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
14. Sprawny system gospodarowania odpadami	▪ Udział odpadów zbieranych selektywnie w odpadach komunalnych wytworzonych
	▪ Udział gospodarstw domowych deklarujących selektywną zbiórkę odpadów w ogólnej liczbie gospodarstw domowych
	▪ Wartość wydatków związanych z utrzymaniem czystości w mieście i obiektach użyteczności publicznej

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 90. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 15. *Wysoka jakość powietrza atmosferycznego*

Cel strategiczny	Mierniki realizacji zadań strategicznych
15. Wysoka jakość powietrza atmosferycznego	▪ Liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji
	▪ Wartość zrealizowanych inwestycji z zakresu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej
	▪ Wartość wsparcia finansowego udzielonego przez miasto na inwestycje z zakresu termomodernizacji mieszkań i budynków realizowane przez mieszkańców miasta

Źródło: opracowanie własne.

3.3. Wskaźniki monitorowania rozwoju miasta

W niniejszej części Strategii zaproponowano listę wskaźników pozwalających na systematyczną ocenę rozwoju Wałbrzycha wraz z propozycją matrycy opisu wskaźników. Informacje na temat wartości proponowanych wskaźników są sukcesywnie zamieszczane w ramach Banku Danych Lokalnych na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego. Liczba oraz rodzaj wskaźników może ulec modyfikacji przez podmiot oceniający procesy rozwojowe miasta. Wskaźnikom można zostać nadany system wag np. na podstawie wiedzy eksperckiej bądź wyników badań opinii mieszkańców co do istotności poszczególnych aspektów rozwoju miasta. Proponowane wskaźniki mogą być również agregowane do postaci wskaźników kompozytowych syntetyzujących informacje na poziomie wybranych obszarów funkcjonowania miasta (np. edukacji). Zaleca się budowę wskaźników kompozytowych w sytuacji, gdy

określony obszar charakteryzowany jest przez dużą liczbę wskaźników cząstkowych. Wybór formuły agregacji oraz przyjętego systemu wag należy do podmiotu monitorującego postępy w rozwoju miasta. Szczegółowe informacje dotyczące proponowanych wskaźników oraz sugerowanego sposobu ich pomiaru i analizy przedstawiono poniżej.

Wskaźnik 1

Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	52,8	53,5	53,7	54,8	56,2	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					57,6	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					55,7	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					55,3	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2008 =100)					↗	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 2

Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	7,7	9,8	9,1	9,4	10,5	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					10,5	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					7,1	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					4,7	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2008 =100)					↗	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 3

Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (w %)													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	66,8	69,9	72,8	71,4	69,7	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					90,3	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					82,4	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					69,7	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2008 =100)					↗	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 4

Uczestnicy imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 mieszkańców													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	bd	134	bd	171	185	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					1511	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					825	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					185	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2008 =100)					↗	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 5

Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadająca na 10 tys. mieszkańców													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	23	24	26	27	29	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					44	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					35	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					28	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2008 =100)					↗	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 6

Liczba podmiotów gospodarczych (mikroprzedsiębiorstw) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	-	1656,0	1718,7	1710,7	1772,2	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					2492,3	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					2000,3	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					1479,7	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2009 =100)					↗	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 7

Liczba podmiotów gospodarczych (małych przedsiębiorstw) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	-	54,9	54,7	54,5	52,4	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					73,7	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					57,2	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					43,1	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2009 =100)					↘	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 8

Liczba podmiotów gospodarczych (średnich przedsiębiorstw) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	-	10,8	10,4	10,1	10,0	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					17,4	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					13,7	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					10	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2009 =100)					↘	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 9

Liczba podmiotów gospodarczych (dużych przedsiębiorstw) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	-	2,5	2,5	2,2	2,1	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					3,9	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					2,7	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					1,7	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2009 =100)					↘	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 10

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	-	10,6	11,0	10,7	10,9	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					17,1	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					13,9	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					10,9	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2009 =100)					↗	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 11

Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	408,9	412,8	416,9	421,1	424,5	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					447,6	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					415,8	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					384	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2008 =100)					↗	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 12

Liczba udzielonych noclegów rezydentom (przez obiekty hotelowe)													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	20216	17677	26434	26084	26130	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					724496	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					178422	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					26130	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2008 =100)					↗	...	...	...	...	...	...	...	...

Wskaźnik 13

Liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym (przez obiekty hotelowe)													
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość wskaźnika dla Wałbrzycha	15360	12340	13283	14727	11856	...	...	...	...	...	...	...	...
Maksymalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					437130	...	...	...	...	...	...	...	...
Średnia wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					106951	...	...	...	...	...	...	...	...
Minimalna wartość wskaźnika dla największych miast Dolnego Śląska					3162	...	...	...	...	...	...	...	...
Zmiana wartości wskaźnika dla Wałbrzycha (rok 2008 =100)					↘	...	...	...	...	...	...	...	...

SPIS TABEL

Tab. 1. Wskaźniki uwzględnione w analizie sfery społecznej	8
Tab. 2. Wartości wskaźnika S_1 - saldo migracji wewnętrznych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	10
Tab. 3. Wartości wskaźnika S_2 - saldo migracji zagranicznych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	10
Tab. 4. Wartości wskaźnika S_3 - wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	11
Tab. 5. Wartości wskaźnika S_3 - wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) dla wybranych miast z terenu Polski	11
Tab. 6. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S_3	11
Tab. 7. Wartości wskaźnika S_4 - udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Polski	12
Tab. 8. Wartości wskaźnika S_4 - udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	13
Tab. 9. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S_4	13
Tab. 10. Wartości wskaźnika S_5 - udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	14
Tab. 11. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S_5	15
Tab. 12. Wartości wskaźnika S_6 - udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle ludności aktywnej zawodowo dla powiatów podregionu wałbrzyskiego ...	16
Tab. 13. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S_6	16
Tab. 14. Wartości wskaźnika S_7 - odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	17
Tab. 15. Wartości wskaźnika S_8 - liczba miejsc w przedszkolach w stosunku do liczby dzieci w wieku 3-6 lat dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	17
Tab. 16. Wartości wskaźnika S_9 - udział dzieci w wieku 3-6 z oddziałów przedszkolnych w liczbie wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	17
Tab. 17. Wartości wskaźnika S_{10} - wyniki ze sprawdzianu końcowego i egzaminu gimnazjalnego za rok 2008 (uśrednione na poziomie gminy) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	18
Tab. 18. Wartości wskaźnika S_{11} - wyniki ze sprawdzianu końcowego w 2013 r. (uśrednione na poziomie powiatu) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	18
Tab. 19. Wartości wskaźnika S_{12} - wyniki z egzaminu gimnazjalnego w 2013 r. (uśrednione na poziomie powiatu) dla podregionu wałbrzyskiego	19
Tab. 20. Zestawienie zawodów o dużej liczbie bezrobotnych absolwentów w półroczach lat 2003 – 2009 w powiatach podregionu wałbrzyskiego	20
Tab. 21. Zestawienie zawodów o dużej liczbie ofert pracy w półroczach lat 2003 – 2009 w powiatach podregionu wałbrzyskiego	21
	103

Tab. 22. Wartości wskaźnika S ₁₃ - zdawalności egzaminu maturalnego – stan na koniec czerwca 2013 r. (uśrednione na poziomie powiatu) dla podregionu wałbrzyskiego	23
Tab. 23. Wartości wskaźników S ₁₄ , S ₁₅ , S ₁₆ , S ₁₇ , S ₁₈ dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	24
Tab. 24. Wartości wskaźnika S ₁₉ - liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadająca na 10 tys. mieszkańców dla wybranych miast terenu Polski	26
Tab. 25. Wartości wskaźnika S ₁₉ - liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadająca na 10 tys. Mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	26
Tab. 26. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika S ₁₉	27
Tab.27. Wartości wskaźnika S ₂₀ i S ₂₁ - małżeństwa zawarte ogółem i rozwody ogółem dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	28
Tab. 28. Wartości wskaźnika S ₂₂ - udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (w %)	29
Tab. 29. Wskaźniki uwzględnione w analizie sfery gospodarczej	31
Tab. 30. Wartości wskaźnika G ₁ - liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	32
Tab. 31. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G ₁ (mikroprzedsiębiorstwa)	33
Tab. 32. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G ₁ (małe przedsiębiorstwa)	33
Tab. 33. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G ₁ (średnie przedsiębiorstwa)	34
Tab. 34. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G ₁ (duże przedsiębiorstwa)	34
Tab. 35. Wartości wskaźnika G ₂ - wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach (w mln zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	35
Tab. 36. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G ₂ (przemysł i budownictwo)	36
Tab. 37. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G ₂ (usługi: handel ...)	36
Tab. 38. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G ₂ (usługi: pozostałe)	37
Tab. 39. Wartości wskaźnika G ₃ - wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	37
Tab. 40. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G ₃	38
Tab. 41. Wartości wskaźnika G ₄ - wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (w mln zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	38
Tab. 42. Wartości wskaźnika G ₅ - wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	39
	104

Tab. 43. Wskaźnik G ₆ – liczba mieszkań na 1000 mieszkańców dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	41
Tab. 44. Wskaźnik G ₇ – przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	41
Tab. 45. Wskaźnik G ₈ – przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	41
Tab. 46. Wartości wskaźnika G ₉ - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Polski	43
Tab. 47. Wartości wskaźnika G ₉ - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	43
Tab. 48. Syntetyczna ocena Wałbrzycha ze względu na wartości wskaźnika G ₉	43
Tab. 49. Wartości wskaźników G ₁₁ i G ₁₂ dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	45
Tab. 50. Wartości wskaźników G ₁₃ i G ₁₄ dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	45
Tab. 51. Wartości wskaźnika G ₁₅ - ścieżki rowerowe na 10 tys. km ² dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	46
Tab. 52. Wartości wskaźnika G ₁₆ - stopień wykorzystania miejsc noclegowych (w %) dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	48
Tab. 53. Wskaźniki uwzględnione w analizie sfery środowiskowej	49
Tab. 54. Wartości wskaźnika E ₃ – udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (w %) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska	51
Tab. 55. Emisja zanieczyszczeń pyłowych (E ₆) i gazowych (E ₇) z zakładów szczególnie uciążliwych w tys. ton dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska (dane za 2012 r.)	52
Tab. 56. Analiza SWOT dla miasta Wałbrzycha	53
Tab. 57. Wybrane rankingi jednostek samorządu terytorialnego	70
Tab. 58. Syntetyczny opis stanu realizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku	73
Tab. 59. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 1. <i>Rozwinięty, konkurencyjny i innowacyjny przemysł</i>	82
Tab. 60. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 2. <i>Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta</i>	82
Tab. 61. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 3. <i>Atrakcyjna oferta turystyczna miasta</i>	82
Tab. 62. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 4. <i>Rozwinięta infrastruktura i sprawnie funkcjonujące połączenia komunikacyjne miasta (wewnętrzne i zewnętrzne)</i>	83
Tab. 63. Zadania strategiczne w ramach ładu gospodarczego – cel 5. <i>Aktywizacja zawodowa mieszkańców</i>	83
Tab. 64. Zadania strategiczne w ramach ładu społecznego – cel 6. <i>Wysoki kapitał społeczny (zdrowa i zintegrowana społeczność)</i>	83
Tab. 65. Zadania strategiczne w ramach ładu społecznego – cel 7. <i>Spółeczeństwo obywatelskie</i>	83
Tab. 66. Zadania strategiczne w ramach ładu społecznego – cel 8. <i>Szeroki zakres możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań</i>	84
Tab. 67. Zadania strategiczne w ramach ładu społecznego – cel 9. <i>Nowoczesny</i>	105

	<i>i dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji</i>	84
Tab. 68.	Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 10. <i>Korzystna struktura demograficzna lokalnej społeczności</i>	84
Tab. 69.	Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 11. <i>Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta</i>	85
Tab. 70.	Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 12. <i>Wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców miasta</i>	85
Tab. 71.	Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 13. <i>Sprawnie funkcjonująca gospodarka wodno-ściekowa miasta</i>	85
Tab. 72.	Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 14. <i>Sprawny system gospodarowania odpadami</i>	85
Tab. 73.	Zadania strategiczne w ramach ładu środowiskowego – cel 15. <i>Wysoka jakość powietrza atmosferycznego</i>	86
Tab. 74.	Ocena zgodności strategicznych celów rozwoju Wałbrzycha z dokumentami o charakterze ponadlokalnym	87
Tab. 75.	Ocena zgodności strategicznych celów rozwoju Wałbrzycha z wybranymi dokumentami o charakterze lokalnym	91
Tab. 76.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 1. <i>Rozwinięty, konkurencyjny i innowacyjny przemysł</i>	94
Tab. 77.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 2. <i>Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta</i>	94
Tab. 78.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 3. <i>Atrakcyjna oferta turystyczna miasta</i>	95
Tab. 79.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 4. <i>Rozwinięta infrastruktura i sprawnie funkcjonujące połączenia komunikacyjne miasta (wewnętrzne i zewnętrzne)</i>	95
Tab. 80.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 5. <i>Aktywizacja zawodowa mieszkańców</i>	95
Tab. 81.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 6. <i>Atrakcyjna oferta turystyczna miasta</i>	96
Tab. 82.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 7. <i>Społeczeństwo obywatelskie</i>	96
Tab. 83.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 8. <i>Szeroki zakres możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań</i>	96
Tab. 84.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 9. <i>Nowoczesny i dostosowany do potrzeb lokalnego rynku pracy system edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji</i>	97
Tab. 85.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 10. <i>Korzystna struktura demograficzna lokalnej społeczności</i>	97
Tab. 86.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 11. <i>Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta</i>	97
Tab. 87.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 12. <i>Wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców miasta</i>	97
Tab. 88.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 13. <i>Sprawnie funkcjonująca gospodarka wodno-ściekowa miasta</i>	98
Tab. 89.	Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 14. <i>Sprawny system gospodarowania odpadami</i>	98
		106

Tab. 90. Mierniki monitorowania realizacji zadań strategicznych w ramach celu 15. <i>Wysoka jakość powietrza atmosferycznego</i>	98
---	----

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 5. Położenie Wałbrzycha w Polsce i województwie dolnośląskim	5
Rys. 6. Interpretacja zmian wartości wskaźnika w czasie w relacji do pierwszego i ostatniego miasta w rankingu	7
Rys. 7. Małżeństwa zawarte ogółem i rozwody ogółem według danych za 2012 r. dla powiatów podregionu wałbrzyskiego	28
Rys. 8. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto ogółem w zł – dane za 2012 r. dla powiatów podregionu wałbrzyskiego (wskaźnik G_{10})	44
Rys. 5. Wartości wskaźnika E_1 – odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska (dane za 2012 r.)	49
Rys. 6. Wartości wskaźnika E_2 – udział terenów zieleni w powierzchni ogółem (w %) dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska (dane za 2012 r.)	50
Rys. 7. Wartości wskaźnika E_5 – zużycie wody na 1 mieszkańca w m^3 dla wybranych miast z terenu Dolnego Śląska (dane za 2012 r.)	51
Rys. 8. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy	55
Rys. 9. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy c.d.	56
Rys. 10. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy c.d.	57
Rys. 11. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy c.d.	58
Rys. 12. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład gospodarczy c.d.	59
Rys. 13. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny	60
Rys. 14. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny c.d.	61
Rys. 15. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny c.d.	62
Rys. 16. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny c.d.	63
Rys. 17. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład społeczny c.d.	64
Rys. 18. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.	65
Rys. 19. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.	66
Rys. 20. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.	67
Rys. 21. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.	68
Rys. 22. Kluczowe problemy miasta Wałbrzycha – ład środowiskowy c.d.	69
Rys. 23. Strategiczne cele rozwoju miasta Wałbrzycha do 2020 roku	81

Załącznik 1. Wykaz osób biorących udział w procesie opracowania strategii

Lp.	IMIĘ I NAZWISKO	NAZWA INSTYTUCJI, ORGANIZACJI, FIRMY
1	BABIŃSKA MAŁGORZATA	PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA IM. ANGELUSA SILESIUSA W WAŁBRZYCHU
2	BARTOLIK MIROŚLAW	RADA MIEJSKA WAŁBRZYCHA
3	BASA WIESŁAW	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
4	BASZTURA ANDRZEJ	KOMENDA MIEJSKA POLICJI W WAŁBRZYCHU
5	BĄK MAŁGORZATA	PAŃSTWOWY POWIATOWY INSPEKTOR SANITARNY
6	BŁASZKIEWICZ ANETA	ZESPÓŁ SZKÓŁ TECHNICZNO-BUDOWLANYCH W WAŁBRZYCHU
7	BOROWSKA GRAŻYNA	SCHRONISKO DLA ZWIERZĄT W WAŁBRZYCHU
8	BROSIG KRZYSZTOF	RONAL POLSKA
9	BROŻEK MIROŚLAW	PARK WIELOKULTUROWY STARA KOPALNIA
10	BUZAREWICZ JAROSŁAW	WAŁBRZYSKI OŚRODEK KULTURY
11	CERAN JOLANTA	ZESPÓŁ SZKÓŁ ZAWODOWYCH SPECJALNYCH W WAŁBRZYCHU
12	CHASZCZEWSKA-WOJTAS GRAŻYNA	POLSKIE TOWARZYSTWO OŚWIATY ZDROWOTNEJ
13	CHOMICKA KATARZYNA	PUBLICZNE GIMNAZJUM NR 7 W WAŁBRZYCHU
14	CHRZANOWSKA-WOJTAS GRAŻYNA	POLSKIE TOWARZYSTWO OŚWIATY ZDROWOTNEJ
15	CITAK OKSANA	I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE Z ODDZIAŁAMI DWUJĘZYCZNYMI IM. I.PADEREWSKIEGO W ZESPOLE SZKÓŁ NR 1 IM. I. PADEREWSKIEGO
16	CZUPRYN BOGUSŁAWA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
17	DOBROWOLSKA-BIELECKA JOANNA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
18	DOBROWOLSKI ZDZISŁAW	WAŁBRZYSKI ZWIĄZEK WODOCIĄGÓW I KANALIZACJI
19	DREJER JACEK	MUZEUM W WAŁBRZYCHU
20	DRÓŻDŻ BOŻENA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
21	DUDZIAK MARIOLA	SZPITAL IM. A. SOKOŁOWSKIEGO W WAŁBRZYCHU
22	FIGIEL ANDRZEJ	POLITECHNIKA WROCŁAWSKA ZAMIEJSCOWY OŚRODEK DYDAKTYCZNY W WAŁBRZYCHU
23	FILA KRZYSZTOF	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
24	FRYDLEWICZ-PIERUCKA DANUTA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
25	GAWONICZ MAŁGORZATA	PUBLICZNE GIMNAZJUM NR 3 W WAŁBRZYCHU
26	GŁODEK WOJCIECH	STOWARZYSZENIE DZIECI I RODZIN ZASADNICZEJ SZKOŁY SPECJALNEJ W WAŁBRZYCHU
27	GŁÓD ROMAN	ZESPÓŁ SZKÓŁ POLITECHNICZNYCH „ENERGETYK” W WAŁBRZYCHU
28	GRESZTA PIOTR	TOYOTA MOTOR MANUFACTURING POLAND SP. Z O. O.
29	GRUDZIEN ARKADIUSZ	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
30	GRZELAK PRZEMYSŁAW	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
31	GRZONDZIEL KAROL	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
32	GWIAZDA ANNA	PUBLICZNE GIMNAZJUM NR 1 W WAŁBRZYCHU
33	ISAŃSKI RAWEŁ	WYŚCIGOWA SEKCJA MOTOCYKLOWA CHEŁMIEC
34	JAROSZ FRANCISZEK	POLSKA SPÓŁKA GAZOWNICTWA SP. Z O.O. ZAKŁAD W WAŁBRZYCHU
35	JĘDRASIK JAN	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU

36	KALICIŃSKI JERZY	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
37	KALINA ILONA	ŻŁOBEK SAMORZĄDOWY NR 4 W WAŁBRZYCHU
38	KARNASIEWICZ URSZULA	PUBLICZNA SZKOŁA PODSTAWOWA NR 28 W WAŁBRZYCHU
39	KAROLEWSKA MARZENA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
40	KASZUBSKI MATEUSZ	STOWARZYSZENIE ROWEROWY WAŁBRZYCH
41	KAZEK -WYRWAŁ ANNA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
42	KĘDZIORA ZDZISŁAW	WOJEWÓDZKI INSPEKTORAT OCHRONY ŚRODOWISKA WE WROCŁAWIU DELEGATURA W WAŁBRZYCHU
43	KLISZ ELŻBIETA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
44	KŁUSEK EWA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
45	KOCUR MAGDALENA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
46	KOSIÓR ANDRZEJ	MIEJSKI ZAKŁAD USŁUG KOMUNALNYCH SP. Z O.O.
47	KRÓL MIECZYŚLAW	FAURECIA WAŁBRZYCH S.A.
48	KRUCZKOWSKI PIOTR	PRZEDSIĘBIORSTWO ENERGETYKI CIEPLNEJ S.A.
49	KRUSZYŃSKA BOŻENA	ZESPÓŁ SZKÓŁ Z ODDZIAŁAMI INTEGRACYJNYMI W WAŁBRZYCHU
50	KRZYWDA PIOTR	ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 5 W WAŁBRZYCHU
51	KUŁAK GRZEGORZ	KOMENDA MIEJSKA PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ W WAŁBRZYCHU
52	KUŁAKOWSKA ZYTA-GRAŻYNA	PUBLICZNE GIMNAZJUM NR 1 W WAŁBRZYCHU
53	KWIATKOWSKA-WYRWISZ ELŻBIETA	POWIATOWA I MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA „POD ATLANTAMI”
54	LECH AGNIESZKA	FUNDACJA „MERCURY”
55	ŁANOWA-JĘDRZEJCZYK ELŻBIETA	PUBLICZNA SZKOŁA PODSTAWOWA NR 23 W WAŁBRZYCHU
56	MAJEWSKA MARIA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
57	MAŁECKI MAREK	MIEJSKI ZARZĄD BUDYNKÓW SP. Z O.O.
58	MATUSZKO ZENON	FUNDACJA ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ
59	MAZUREK IZABELLA	PUBLICZNA SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2 W WAŁBRZYCHU
60	MAZUREK MAŁGORZATA	FUNDACJA WSPIERANIA SENIORÓW MELA IM. MELANII DOBIEGA
61	MECHLIŃSKA KATARZYNA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
62	MIELCZAREK ANDRZEJ	RADA MIEJSKA WAŁBRZYCHA
63	MIELNICZUK MAREK	WAŁBRZYSKIE PRZEDSIĘBIORSTWO WODOCIĄGÓW I KANALIZACJI SP. Z O.O.
64	MŁODECKA ALICJA	WAŁBRZYSKA GALERIA SZTUKI BWA
65	MOLENDAN JANUSZ	CECH RZEMIOŚŁ RÓŻNYCH I MAŁEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
66	MOSKAL TEOFIL	PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA IM. ANGELUSA SILESUSA W WAŁBRZYCHU
67	MUCHA BEATA	RADA MIEJSKA WAŁBRZYCHA
68	MÜLLER PIOTR	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
69	NIEĆ KATARZYNA	ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 7 W WAŁBRZYCHU
70	NOWACZYK ZYGMUNT	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
71	NOWAK KAZIMIERZ	STRAŻ MIEJSKA W WAŁBRZYCHU
72	NOWICKA RENATA	POWIATOWA I MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA „POD ATLANTAMI”

73	ORYL ZBIGNIEW	KOMENDA MIEJSKA POLICJI W WAŁBRZYCHU
74	PABISZ JOLANTA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
75	PAŁOSZ MAREK	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
76	PAWŁOWSKA-RYBAK JOANNA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
77	PICHOWICZ JUSTYNA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
78	PIĘKNY ANDRZEJ	ZARZĄD DRÓG, KOMUNIKACJI I UTRZYMANIA MIASTA W WAŁBRZYCHU
79	PROCHERA ADAM	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
80	RACHUBA-GLÓD IZABELA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
81	RADOCHOŃSKA MARZENA	POWIATOWY URZĄD PRACY W WAŁBRZYCHU
82	ROGIŃSKI BOGUSŁAW	ZARZĄD DRÓG, KOMUNIKACJI I UTRZYMANIA MIASTA W WAŁBRZYCHU
83	ROMAN GIOVANNI	RADA MIEJSKA WAŁBRZYCHA
84	ROMAŃSKA MARIA ANNA	RADA MIEJSKA W WAŁBRZYCHU
85	ROWIŃSKI MARIUSZ	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
86	ROZMUSKI ROBERT	RADA MIEJSKA WAŁBRZYCHA
87	RZĄSOWSKA MARIOLA	GMINNY ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 2 W WAŁBRZYCHU
88	RZEMYSZKIEWICZ JERZY	TAURON DYSRYBUCJA S.A.
89	SEŃCZUK WITOLD	ALBA DOLNY ŚLĄSK SP. Z O.O.
90	SĘCZYK WALDEMAR	III LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE W WAŁBRZYCHU
91	SIERZPUTOWSKI ARTUR	WAŁBRZYSKA SPECJALNA STREFA EKONOMICZNA "INVEST-PARK" SP. Z O.O.
92	SIKORA ZOFIA	PTTK ODDZIAŁ ZIEMI WAŁBRZYSKIEJ
93	SIMM ARKADIUSZ	FIHARMONIA SUDECKA W WAŁBRZYCHU
94	SOLAREK LESZEK	STOWARZYSZENIE WSPÓŁPRACY POLSKA-WSCHÓD ODDZIAŁ W WAŁBRZYCHU
95	SÓJKA WIEŚLAW	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
96	SPRYTULA DANIELA	RADA MIEJSKA WAŁBRZYCHA
97	STANEK BOGDAN	WAŁBRZYSKIE CENTRUM SPORTOWO - REKREACYJNE „AQUA - ZDRÓJ” SPÓŁKA Z O.O.
98	STERECKI MARCIN	WARSZTATY TERAPII ZAJĘCIOWEJ PRZY STOWARZYSZENIU DZIECI I RODZIN ZASADNICZEJ SZKOŁY SPECJALNEJ W WAŁBRZYCHU
99	STYPUŁKOWSKA JOANNA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
100	ks. SZCZUGIEŁ WALDEMAR	PARAFIA EWANGELICKO-AUGSBURSKA W WAŁBRZYCHU
101	SZEŁEMEJ ROMAN	PREZYDENT MIASTA WAŁBRZYCHA
102	SZEWCZYK KRZYSZTOF	ZARZĄD DRÓG, KOMUNIKACJI I UTRZYMANIA MIASTA
103	SZYMAŁA ROBERT	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
104	ŚCIWIARSKA LIDIA	PUBLICZNA SZKOŁA PODSTAWOWA NR 9 W ZESPOLE SZKOLNO - PRZEDSZKOLNYM NR 2
105	TRUSZKOWSKA DAGMARA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
106	TURICKA JANINA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU, PEŁNOMOCNIK PREZYDENTA MIASTA WAŁBRZYCHA DO SPRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
107	URBAŃSKA GRAZYNA	MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W WAŁBRZYCHU
108	URBAŃSKI KRZYSZTOF	ZAMEK KSIĄŻ W WAŁBRZYCHU SP. Z O.O.
109	WALEWSKA JOLANTA	INSTYTUT BADAŃ KOMPETENCJI

110	WALUSIAK LECH	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
111	WASĄG RENATA	POWIATOWY ZESPÓŁ DS. ORZEKANIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI
112	WEIHS WALDEMAR	FUNDACJA „MERKURY”
113	WIECZOREK MAREK	ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 2 W WAŁBRZYCHU
114	WIELOWSKA JANINA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
115	WIERZBICKA RENATA	RADA MIEJSKA W WAŁBRZYCHU
116	WIJAS DANIEL	STOWARZYSZENIE CONCERTUM
117	WINIARSKA ALEKSANDRA	URZĄD MIEJSKI W WAŁBRZYCHU
118	WRÓBEL ROBERT	II LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE W ZESPOLE SZKÓŁ NR 2 IM. H. KOŁŁATAJA
119	ZARODKIEWICZ TERESA	WOJEWÓDZKI INSPEKTORAT OCHRONY ŚRODOWISKA WE WROCŁAWIU DELEGATURA W WAŁBRZYCHU
120	ZIEGLER TERESA	WAŁBRZYSKIE TOWARZYSTWO OŚWIATOWE
KONSULTANCI		
1	MARTA KUSTERKA-JEFMAŃSKA	UNIWERSYTET EKONOMICZNY WE WROCŁAWIU
2	BARTŁOMIEJ JEFMAŃSKI	UNIWERSYTET EKONOMICZNY WE WROCŁAWIU
3	PIOTR ROGALA	UNIWERSYTET EKONOMICZNY WE WROCŁAWIU

Uzasadnienie

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku jest narzędziem polityki rozwoju miasta w ciągu najbliższych lat, odpowiedzią na wyzwania i potrzeby rozwojowe oraz szanse, jakie stwarza nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej do 2020 r.

Strategia rozwoju jest podstawowym narzędziem służącym samorządowi lokalnemu do prowadzenia polityki rozwoju na obszarze gminy. Wraz z upływem okresu obowiązywania przyjętej w 2005 r. Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku zaistniała konieczność opracowania nowego dokumentu strategicznego, odpowiadającego aktualnemu poziomowi rozwoju miasta i określającego jego docelowy obraz, spójnego z wizją rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz nową polityką rozwoju prowadzoną na poziomie regionu, kraju oraz Unii Europejskiej.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku powstała w procesie uspołecznionym i jej ostateczny kształt jest wynikiem wielu spotkań, dyskusji i uzgodnień podejmowanych w różnych gremiach. W efekcie, w perspektywie najbliższych kilku lat Wałbrzych ma stać się miastem zapewniającym mieszkańcom odpowiednie warunki rozwoju, pracy oraz wypoczynku, przyjaznym mieszkańcom, turystom oraz inwestorom. Wałbrzych przyszłości to również siła napędowa rozwoju w wymiarze ponadlokalnym, ważny i dynamicznie rozwijający się ośrodek z rozwiniętą innowacyjną gospodarką.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wałbrzycha do 2020 roku stanowi podstawę podejmowania decyzji, realizacji zadań samorządu oraz ubiegania się o środki finansowe z Unii Europejskiej. Jej zadaniem jest usprawnienie procesów zarządzania rozwojem lokalnym, a więc wzrost skuteczności i efektywności działań samorządu.